

RAPORT KOMISJI ICC ds. ARBITRAŻU i ADR

DECYZJE O KOSZTACH W ARBITRAŻU MIĘDZYNARODOWYM

TŁUMACZENIE RAPORTU “DECISIONS ON COSTS IN INTERNATIONAL ARBITRATION”

[Tutaj](#) znajduje się link do oryginalnej, angielskiej wersji Raportu.

Copyright © 2015

Międzynarodowa Izba Handlowa (ICC)

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Wszystkie prawa autorskie i inne prawa własności intelektualnej dotyczące niniejszego zbiorowego opracowania przysługują ICC. Żadna część niniejszego opracowania nie może być reprodukowana, dystrybuowana, przekazywana, tłumaczona lub adaptowana w jakiegokolwiek formie lub za pośrednictwem jakichkolwiek metod bez uzyskania pisemnej zgody ICC, z wyłączeniem wyjątków dozwolonych prawem. Zgodę można uzyskać od ICC, kierując zapytanie na adres: copyright.drs@iccwbo.org.

Poglądy i rekomendacje zawarte w niniejszym dokumencie pochodzą od Specjalnego Zespołu powołanego w ramach Komisji ICC ds. Arbitrażu i ADR. Nie należy ich postrzegać jako poglądów i rekomendacji Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego przy ICC lub Międzynarodowego Centrum ds. ADR przy ICC, które nie są związane poglądami i rekomendacjami zawartymi w niniejszym dokumencie.

ICC, logo ICC, CCI, International Chamber of Commerce (włącznie z tłumaczeniami na hiszpański, francuski, portugalski i chiński), World Business Organization, International Court of Arbitration i ICC International Court of Arbitration (włącznie z tłumaczeniami na hiszpański, francuski, niemiecki, arabski i portugalski) są znakami firmowymi ICC zarejestrowanymi w wielu krajach.

DECYZJE O KOSZTACH W ARBITRAŻU MIĘDZYNARODOWYM

Nota dla czytelników

W arbitrażu międzynarodowym, na podstawie art. 37(1) Regulaminu ICC z 2012 r., żadna ze stron nie ma automatycznego prawa do odzyskania kosztów arbitrażu, w skład których wchodzi opłaty i wydatki trybunału oraz instytucji arbitrażowej, jak również rozsądne koszty obsługi prawnej czy inne wydatki poniesione przez strony. Artykuł 37(4) stanowi, że trybunał ma tylko orzec o kosztach postępowania arbitrażowego w swoim końcowym wyroku i zdecydować, która ze stron i w jakiej proporcji powinna je ponieść. Inaczej niż ICC, kwestie dotyczące kosztów arbitrażu uregulowały takie instytucje, jak: CIETAC, DIS, LCIA, PCA i UNCITRAL. W swoich regulaminach zawierają one wrzuszalne domniemanie, że wygrana strona może odzyskać wyżej opisane koszty od strony przegranej.

Rozważania zawarte w tym Raporcie mają na celu poinformowanie osób korzystających z arbitrażu, jak trybunały mogą podzielić koszty aby było to zgodne z umową arbitrażową zawartą między stronami czy jakimikolwiek zasadami oraz przepisami mającymi tu zastosowanie. W szczególności, fakt, że trybunał nie bierze pod uwagę żadnych z tych rozważań w swoich decyzjach dotyczących rozdzielania kosztów, nie jest i nie może być podstawą do sporów czy podważania jego prawa do podejmowania decyzji o podziale kosztów.

Ten Raport nie wspiera żadnego szczególnego podejścia odnośnie do decyzji o kosztach ani nie zawiera wytycznych czy listy z koniecznymi do zrobienia rzeczami w tej dziedzinie.^{1*}

---

* Uwaga tłumacza: Postanowienia Regulaminu ICC z 2012 r. oraz postanowienia Regulaminu ICC z 1998 r., w zakresie w jakim są one tożsame z postanowieniami Regulaminu ICC z 2012 r., cytowane są za tłumaczeniem opublikowanym na stronie: <http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Arbitration/Rules-of-arbitration/Download-ICC-Rules-of-Arbitration/ICC-Rules-of-Arbitration-in-several-languages/> (dostęp 15 lutego 2017 r.). Tłumaczenia pozostałych regulaminów oraz postanowienia Regulaminu ICC z 1998 r., w

Podziękowania

Ten Raport Komisji ICC ds. Arbitrażu i ADR został przygotowany przez Specjalny Zespół Komisji ds. Decyzji i Kosztów.

Przewodniczący Zespołu: Bernard Hanotiau, Julian Lew, Wendy Miles, Philippe Cavalieros.

We współpracy z:

Christopherem Newmarkiem (Przewodniczącym Komisji ICC ds. Arbitrażu i ADR), Peterem Wolrichem (poprzednim przewodniczącym Komisji ICC ds. Arbitrażu i ADR), Hélène van Lith (Sekretarzem Komisji ds. Arbitrażu i ADR), Anne Secomb (poprzednią Sekretarzem Komisji ICC ds. Arbitrażu i ADR);

Członkowie Zespołu: Nabil N. Antaki, Hamid Reza Aslani, Hans Bagner, Efraim Barak, Yeheskell Beinish, Eduard Beltran Betriu, Marc Blessing, Fabio Bortolotti, Olivier Caprasse, Carlos Alberto Carmona, Luiz Claudio Corrêa da Costa de Aboim, Christian Dorda, Jalal El Ahdab, Nils Eliasson, José Tomás Errázuriz, Louis Flannery, Cecilia Flores Rueda, Luigi Fumagalli, Isabelle Hautot, Axel Heck, Naoki Iguchi, Sapna Jhangiani, Nihad Kabir, Christopher P. Koch, Christopher Lau, Crenguta Ioana Leaua, Timothy Lindsay, Claes Lundblad, Alexandr Mares, Isabelle Michou, Kirin Shanti Moganasundram, Reza Mohtashami, Nathalie Najjar, Rajendra Navaratnam, Colm O'Hoisín, Bazil Oglinda, Yejide B. Osunkeye, Chris Parker, Pawel Pietkiewicz, Wilson Pimentel, Adedoyin O. Rhodes-Vivour, Stefan Riegler, Mika Savola, Markus Schifferl, Matthew Secomb, Petri Taivalkoski, Rachel Thorn, Stamatios Tsetos, Alexander Vaneev, Herman W. Verbist, Maria Vicien-Milburn, Nina Grigorievna Vilkova, Claus von Wobeser, Tomasz Wardynski, Muhammad Zahir, David Zaslowsky, Roland Ziadé;

Centrum Dokumentacji Sądowej ICC:

---

zakresie w jakim nie są one tożsame z postanowieniami Regulaminu ICC z 2012 r., jak również tłumaczenia fragmentów cytowanych orzeczeń stanowią tłumaczenia własne tłumacza.

Sylvie Picard Renault, Stéphanie Torkomyan, Betina Damvergi, i stażystami Matthew Hudsonem i Vanessa Strauss.

Ten Raport został zatwierdzony przez Komisję ds. Arbitrażu i ADR podczas spotkania w Paryżu 7 maja 2015 r. oraz przez Zarząd na sesji w Nowe Delhi 16 września 2015 r.

Spis treści

I. Wstęp

II. Zarys Raportu

III. Uwagi generalne

a) Analiza rozstrzygnięć o kosztach w wyrokach arbitrażowych

b) Podejście do kosztów w różnych jurysdykcjach

IV. Podział kosztów i efektywne zarządzanie sprawą

a) Na początku postępowania

b) W czasie postępowania (wyroki częściowe i postanowienia o środkach tymczasowych)

c) Na końcu postępowania

V. Uwagi co do podziału kosztów

a) Umowa stron

- Zapis na sąd polubowny/kompromis

- Regulaminy instytucji

- Zakres uprawnień

- Prawo właściwe

- Dodatkowe zasady/ wskazówki

- Oczekiwania wynikające z pochodzenia stron

b) Odpowiednio – sukces i porażka stron

c) Zasadność kosztów prawnych i innych ponoszonych przez strony

- Koszty uzasadnione /proporcjonalne do wartości przedmiotu sporu/ przedmiotu własności w sporze

- Koszty poniesione proporcjonalnie i zasadnie

- Wewnętrzne koszty prawne i inne koszty

d) Dowód poniesienia kosztów

e) Nieodpowiednie postępowanie / zła wiara stron

- Nieodpowiednie postępowanie przy czynnościach procesowych

- Nieodpowiednie postępowanie przy dostarczaniu dokumentów

- Fałszywi świadkowie lub biegli

- Fałszywe twierdzenia przedstawione trybunałowi

- Agresja / brak zawodowej uprzejmości / nieuzasadnione zarzuty oszustwa

VI. Finansowanie kosztów w arbitrażu i wynagrodzenia zależne od wyniku lub wynagrodzenia uzupełnianego

a) Koszty finansowane zewnętrznie

b) Wynagrodzenia zależne od wyniku i wynagrodzenia uzupełniającego

VII. Bezsukteczne negocjacje ugody: powiązane koszty i nieprzyjęte oferty

VIII. Uwagi końcowe

Załącznik A

Analiza struktury kosztów w zagranicznych orzeczeniach arbitrażowych

I. Przegląd orzeczeń Międzynarodowej Izby

Handlowej dotyczących struktury kosztów

II. Alokacja kosztów zgodnie z innymi zasadami arbitrażu

- Chińska Międzynarodowa Komisja

Arbitrażowa ds. Gospodarki i Handlu (CIETAC)

- Niemiecka Instytucja Arbitrażowa (DIS) 28

- Centrum Międzynarodowego Arbitrażu w

Hong Kongu (HKIAC)

- Centrum Rozwiązywania Sporów

Międzynarodowych (ICDR)

- Londyński Trybunał Arbitrażu

Międzynarodowego (LCIA)

- Stały Trybunał Arbitrażowy (STA) (PCA)

- Sztokholmska Izba Handlowa (*Stockholm*

Chamber of Commerce [SCC])

- Centrum Arbitrażu Międzynarodowego w

Singapurze (SIAC)

Załącznik B

Podsumowanie Sprawozdań Krajowych

Wstęp

1. Prawo do zwrotu kosztów na podstawie ustaleń pomiędzy stronami

2. Finansowanie kosztów przez stronę trzecią

3. Uzgodnienia dotyczące finansowania ustalone z góry pomiędzy stronami (*funding arrangements*)
4. Górne limity kosztów (*cost-capping*)
5. Uzasadnienia decyzji o kosztach, w przypadku zasądzenia ich w sposób nieproporcjonalny

Załącznik C

Odpowiednie przepisy zasad arbitrażu

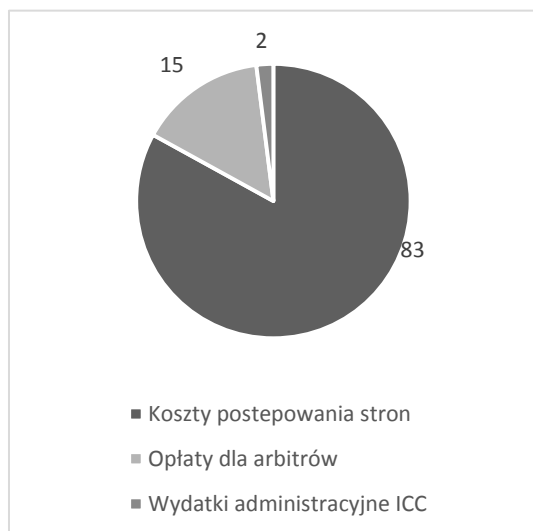
Regulamin Arbitrażowy ICC (2012)

- Regulamin Arbitrażowy ICC (1998)
- Regulamin Arbitrażowy Chińskiej Komisji Arbitrażowej ds. Międzynarodowej Gospodarki i Handlu (CIETAC) (2015)
- Regulamin Arbitrażowy Niemieckiej Instytucji Arbitrażowej (DIS) (1998)
- Zasady Prowadzenia Arbitrażu Hong Kongu Centrum Międzynarodowego Arbitrażu (HKIAC) (2013)
- Zasady Prowadzenia Arbitrażu Hong Kongu Centrum Międzynarodowego Arbitrażu (HKIAC) (2008)
- Regulamin Arbitrażowy Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego w Londynie (LCIA) (2014)
- Regulamin Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego w Londynie (LCIA) (1998) 51
- Procedury Rozstrzygania Międzynarodowego Centrum Rozwiązywania Sporów (ICDR) (2014)
Regulamin Międzynarodowego Postępowania Arbitrażowego
- Procedury Rozstrzygania Międzynarodowego Centrum Rozwiązywania Sporów (ICDR) (2009)
Regulamin Międzynarodowego Postępowania Arbitrażowego
- Regulamin Postępowania Arbitrażowego Centrum Rozwiązywania Międzynarodowych Sporów Inwestycyjnych (ICSID) (2006)
Regulamin Arbitrażowy
- Regulamin Arbitrażowy Stałego Trybunału Arbitrażowego (PCA) (2012)
- Regulamin Arbitrażowy Sztokholmskiej Izby Handlowej (SCC) (2010)
- Regulamin Arbitrażowy Singapurskiej Izby Handlowej (SIAC) (2013)
- Regulamin Arbitrażowy UNICTRAL (2010)

I. Wstęp

1. Komisja ds. Arbitrażu i ADR Międzynarodowej Izby Handlowej („Komisja”) podejmuje działania, aby zapewnić osobom korzystającym z międzynarodowego arbitrażu środki, które pozwolą na prowadzenie postępowań arbitrażowych w sposób sprawny i efektywny pod względem kosztów.

2. Koszty ponoszone przez strony (włączając w to wynagrodzenie prawników, koszty związane ze świadkami i biegłymi, a także inne koszty ponoszone przez strony postępowania) stanowią większą część (średnio 83%) wszystkich kosztów postępowania arbitrażowego. Wynagrodzenia arbitrów i koszty administracyjne stanowią znacznie mniejszą część wszystkich kosztów, co przedstawia poniższy wykres.¹

3. Komisja wykonała już sporo pracy w celu zapewnienia stronom kontroli nad kosztami postępowania. Opracowała w 2014 r. poradnik pt. *Efektywne zarządzanie w arbitrażu: poradnik dla prawnika in-house i innych reprezentantów stron*, w 2012 r. raport pt. *Techniki kontrolowania czasu postępowania i kosztów w arbitrażu*² i aktualizację Regulaminu ICC, co doprowadziło do powstania ostatniej

jego wersji z 2012 r. („Regulamin ICC z 2012 r.”).

4. Regulamin ICC z 2012 r. wprowadził dwie zmiany mające zachęcić arbitrów do zwiększenia kontroli nad czasem i kosztami postępowań. Art. 37(5) stanowi:

Przy podejmowaniu decyzji dotyczących kosztów trybunał arbitrażowy może wziąć pod uwagę takie okoliczności, które uzna za istotne, w tym – do jakiego stopnia każda ze stron w sposób sprawny i oszczędny prowadziła arbitraż.

Z kolei Załącznik IV do Regulaminu ICC podaje przykłady technik zarządzania sprawą, które mogą być wykorzystane przez trybunał arbitrażowy i strony do uzyskania większej kontroli nad czasem i kosztami postępowania. Jednym z celów zastosowania tych technik jest zapewnienie, aby czas i koszty były proporcjonalne do wartości przedmiotu sporu.

5. Podczas przygotowywania tego raportu, okazało się, że stosowane przez arbitrów zasady rozstrzygania o kosztach często wywodzą się z praktyki sądów powszechnych lub praw państw, z których pochodzą arbitrzy lub strony, lub państw, w których postępowanie arbitrażowe ma swoje miejsce. W praktyce stosowane są dwie zasadnicze zasady ogólne: „przegraną płaci za koszty strony wygrywającej” (czasem zwana „koszty podążają za zdarzeniem”) albo „każda strona ponosi własne koszty, niezależnie od wyniku sprawy”. Zasady te są różnie rozumiane i stosowane w różnych krajach (Załącznik B).

6. W międzynarodowym arbitrażu handlowym pojawiły się różne trendy w odniesieniu do zasad podziału kosztów i oczekiwań wobec nich. Jednakże niewiele napisano na ten temat i nie jest jasne, które praktyki są stosowane najczęściej. Ten Raport ma na celu: (a) zidentyfikowanie różnych punktów widzenia przyjmowanych przez składy orzekające dzięki analizie rozstrzygnięć co do kosztów w orzeczeniach ICC opartych o regulamin ICC z 2012 r. i wcześniejszego z 1998 r. („Regulamin ICC z 1998 r.”) i rozstrzygnięć ośmiu innych znaczących instytucji arbitrażowych; i (b) zidentyfikowanie leżących u ich podstaw różnic

¹ Obliczenia na podstawie 221 wyroków wydanych w sprawach ICC w 2012 r.

² Oba dostępne na <http://www.iccwbo.org/About-ICC/Policy-Commissions/Arbitration/>.

wynikających z prawa i praktyki sądów arbitrażowych w różnych krajach.

7. Głównym celem tego Raportu jest rozważenie, w jaki sposób podział kosztów pomiędzy stronami może być efektywnie wykorzystany do kontroli czasu i kosztów, a także jak może wspomóc prowadzenie uczciwych, dobrze zarządzanych postępowań spełniających oczekiwania stron. Ten Raport nie ma charakteru normatywnego ani nie wskazuje jednej właściwej praktyki czy podejścia. Biorąc pod uwagę, że autonomia stron i elastyczność są podstawami międzynarodowego arbitrażu, nie ma jednego, powszechnego podejścia do podziału kosztów.

8. Mając powyższy cel na uwadze, Komisja powołała Zespół ds. rozstrzygnięć o kosztach („Zespół ds. kosztów”; „Zespół”), który to podjął poniższe inicjatywy:

(i) Zespół spotkał się pięć razy w celu stworzenia ram dla swojej działalności i tego Raportu;

(ii) Przedstawiciele z krajów, w których jest Narodowy Komitet albo Grupa ICC, odpowiedzieli na pytania w ankiecie dotyczącej podejścia do kosztów w prawie krajowym (zob. Załącznik B);

(iii) Sekretarze Komisji ICC zbadali wyroki ICC, by ustalić, jak arbitrzy podchodzili do podziału kosztów (Załącznik A);

(iv) następujące instytucje: Chińska Międzynarodowa Komisja Arbitrażowa ds. Gospodarki i Handlu (*the China International Economic and Trade Arbitration Commission – CIETAC*), Międzynarodowe Centrum Arbitrażu w Hong Kongu (*the Hong Kong International Arbitration Centre – HKIAC*), Niemiecka Instytucja Arbitrażowa (*the German Institution of Arbitration – Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit. V., DIS*), Międzynarodowe Centrum Rozstrzygania Sporów (*the International Centre for Dispute Resolution - ICDR*), Londyński Sąd Arbitrażu Międzynarodowego (*the London Court of International Arbitration – LCIA*), Stały Sąd Arbitrażowy (*the Permanent Court of Arbitration - PCA*), Sztokholmska Izba Handlowa (*the Stockholm Chamber of Commerce – SCC*) and Centrum Arbitrażu

Międzynarodowego w Singapurze (*the Singapore International Arbitration Centre - SIAC*) - zostały poproszone o przesłanie analiz orzeczeń, które pokazywałyby, w jaki sposób arbitrzy w sprawach poddanych regulaminom powyższych instytucji rozstrzygają o kosztach postępowań (zob. Załącznik A);

(v) na podstawie analizy praktyk trybunałów arbitrażowych i sądów krajowych Zespół ds. kosztów zidentyfikował okoliczności, które skład orzekający może wedle swego uznania wziąć pod uwagę, orzekając co do kosztów na każdym etapie postępowania, a także w momencie ustalania i podziału kosztów w wyroku końcowym;

(vi) Zespół ds. kosztów przeanalizował i opisał w tym Raporcie, w jaki sposób kompetencja rozstrzygania o kosztach może być użyta do zwiększenia efektywności postępowań.

II. Zarys Raportu

---

9. Raport jest podzielony na pięć części i obejmuje:

(i) podsumowanie ogólnych podejść do rozstrzygania o kosztach, oparte na (a) analizie Zespołu ds. kosztów obejmującej wyroki w arbitrażu handlowym (której wyniki przedstawiono w Załączniku A) i (b) ankiety dotyczącej krajowych praktyk (w postępowaniach sądowych i arbitrażowych), włączając w to, w odniesieniu do finansowania pochodzącego od osób trzecich, nakładanie limitów na koszty i dysproporcje (lub nierówności) w kosztach ponoszonych przez obie strony (wyniki której przedstawiono w Załączniku B) (punkt III);

(ii) dyskusja nad sposobem wykorzystania możliwości alokacji kosztów, aby efektywnie zarządzać sprawą (punkt IV);

(iii) omówienie okoliczności branych pod uwagę przez arbitrow przy podziale kosztów (punkt IV);

(iv) konkretne wyzwania wynikające ze sposobów finansowania postępowań i negocjowania ugód (punkty V i VI);

(v) uwagi podsumowujące (punkt VIII).

III. Uwagi ogólne

10. Poglębiona analiza fragmentów wyroków arbitrażowych dotyczących alokacji kosztów i wnioski płynące z ankiety przeprowadzonej przez Komitety Narodowe i Grupy ICC zostały przedstawione odpowiednio w Załącznikach A i B. Główne wnioski płynące z tychże zostały podsumowane poniżej.

a) Analiza rozstrzygnięć o kosztach w wyrokach arbitrażowych

11. Na podstawie studium sposobów podziału kosztów w postępowaniach prowadzonych w ramach najpoważniejszych instytucji arbitrażowych na świecie (zob. Załącznik A), Zespół ds. kosztów poczynił następujące ogólne obserwacje dotyczące sposobów orzekania o kosztach przez arbitrów.

12. Podstawą każdej decyzji o kosztach są stosowne przepisy regulaminu arbitrażowego. W tym zakresie nie są one identyczne. Na przykład Regulamin CIETAC z 2015 r.³, Regulamin DIS z 1998 r., Regulamin LCIA z 2014 r., Regulamin PCA z 2012 r. i Regulamin UNCITRAL z 2010 r. – wszystkie one zawierają wyraźną, wzruszalną zasadę, że to strona wygrywająca postępowanie będzie uprawniona odzyskać swoje rozsądnie poniesione koszty. Z kolei Regulaminy ICC, HKIAC⁴, ICDR, SCC i SIAC po prostu przyznają arbitrom kompetencję do rozstrzygnięcia o podziale kosztów, przy tym nie zawierając żadnej ogólnej zasady rządzącej ich alokacją. W dodatku Regulamin ICC z 2012 r. i ostatni Regulamin LCIA z 2014 r. wprost odnoszą się do dyskrecyjnej władzy składu orzekającego, w ramach której może on wziąć pod uwagę zachowanie stron, w tym to, czy

strony prowadziły postępowanie w sprawny i efektywny pod kątem kosztów sposób.

13. Mimo że Regulamin ICC i przynajmniej połowa pozostałych regulaminów najważniejszych instytucji arbitrażowych nie zawiera żadnych założeń odnoszących się do zwrotu kosztów stronie wygrywającej, w większości sprawy prowadzonymi pod tymi regulaminami trybunały przyjmowały tę zasadę jako punkt wyjścia, potem jedynie dostosowując rozłożenie kosztów w sposób, który uznają za odpowiedni⁵. Tak postępowano w większości zbadanych wyroków ICC, w 91% wyroków HKIAC, większości wyroków ICDR, w 90% wyroków SIAC i w ponad połowie wyroków SCC⁶. Tak było również w przypadku większości wyroków LCIA i PCA⁷, co nie jest zaskakujące, jako że zarówno Regulamin LCIA, jak i PCA zawierają wzruszalną ogólną zasadę, że wygrywający jest uprawniony do odzyskania poniesionych kosztów postępowania.

14. Za alternatywną zasadę ogólną może służyć zasada, zgodnie z którą każda strona ponosi własne koszty⁸. Tam, gdzie zastosowano takie podejście, czy to przez wzgląd na umowę między stronami, czy inne względy, zwrot kosztów poniesionych przez wygrywającego

³ Artykuł 52(2) Regulaminu CIETAC z 2015 r. nie jest nowym przepisem i ma długą tradycję w ramach CIETAC. Zasada, że koszty podążają za rozstrzygnięciem merytorycznym, została po raz pierwszy wpisana do Regulaminu CIETAC w 1994 r., kiedy to wprowadzono samą zasadę bez podawania względów, które powinny być brane pod uwagę przy określaniu zasadności kosztów, i ustalono limit 10% (kwoty zasądzonej w wyroku merytorycznym na rzecz wygrywającego). Ten przepis został zmieniony i obecna wersja obowiązuje od 2005 r. Arbitrzy w sprawach prowadzonych przed CIETAC stosują tę zasadę w praktyce.

⁴ Tak jest w przypadku Regulaminu HKIAC z 2013 r.; Regulamin HKIAC z 2008 r. stanowił, że inne koszty arbitrażowe, np. koszty, które nie zostały poniesione na doradztwo prawne i zastępstwo procesowe, mają być poniesione przez przegrywającego (zob. raport HKIAC w Załączniku A).

⁵ Jest to czasem nazywane zasadą, że koszty podążają za rozstrzygnięciem, „przegrywający płaci” lub „angielskim podejściem”. W ramach krajowych systemów sądownictwa, które stosują takie podejście, uzyskanie zwrotu kosztów przez stronę wygrywającą obejmuje wspólne ponoszenie opłat i obustronne zrozumienie działania systemu. Jednakże takie podobieństwa nie zawsze występują w międzynarodowym arbitrażu, gdzie strony i ich pełnomocnicy pochodzą z różnych porządków prawnych. W niektórych krajach są wyznaczone ustawowe, oficjalne stawki za określone czynności, np. posiedzenia, przygotowanie pism, przesłuchania, przynajmniej w postępowaniach sądowych.

⁶ Te liczby powinny być traktowane ostrożnie; stanowią one jedynie podgrupę orzeczeń wybranych do analizy (tj. te orzeczenia, które zawierały rozstrzygnięcia o kosztach), a nie wszystkie wydane wyroki arbitrażowe.

⁷ PCA, wskazuje natomiast, że istnieje zauważalna różnica między podejściem do kosztów w administrowanych przez PCA, postępowaniach między państwami a mieszanym arbitrażem (dotyczącym roszczeń z traktatu o ochronie inwestycji i kontraktowych). W arbitrażu między państwami jest tendencja, by każde państwo ponosiło własne koszty zastępstwa i połowę kosztów arbitrażowych bez względu na wynik sprawy. Z kolei w arbitrażu mieszanym decyzje co do kosztów są różne i uwzględnia się zarówno stopień zasadności roszczeń stron, okoliczności sprawy, jak i zasadność kosztów.

⁸ Zasada nazywana czasem „amerykańskim podejściem”.

będzie możliwy jedynie w nielicznych przypadkach.

15. Niezależnie od tego, jaką zasadę przyjmie się za punkt wyjściowy, trybunały oceniają również zasadność żądanych kosztów. Mimo tego, że czynniki brane pod uwagę przy ocenie zasadności poniesionych kosztów różnią się, to sama zasada stosowana była w większości analizowanych wyroków. Arbitrzy są generalnie skłonni obniżyć koszty zastępstwa procesowego, jeżeli są one niezasadnie wysokie. Nawet w przypadkach kiedy przyjmują zasadę, że wygrywający może odzyskać poniesione koszty, często zasądzają kwotę niższą niż żądana.

16. Arbitrzy biorą często pod uwagę zachowania stron w trakcie postępowania. Daje się zauważyć, że strony, których postępowanie zostało uznane za przyczyniające się do poniesienia zbędnych kosztów, często nie odzyskują całości kosztów, których zwrotu się domagają.

17. Chociaż w analizowanych wyrokach znalazły się odniesienia do zagadnień takich jak wynagrodzenie zależne od wyniku (*success fee*) czy dysproporcje kosztów poniesionych przez strony, to Zespół ds. kosztów nie zbadał wystarczającej liczby spraw, by mógł na tej podstawie wyciągnąć jakieś generalne wnioski lub wskazać na jakieś tendencje.

18. Koszty w arbitrażu obejmują nie tylko wynagrodzenia prawników i koszty poniesione przez strony, ale też koszty poniesione przez trybunał, instytucję arbitrażową i koszty związane z wykorzystaną infrastrukturą techniczną (czasem zwane kosztami arbitrażowymi). Odpowiedzialność za koszty arbitrażowe jest czymś charakterystycznym właśnie dla arbitrażu. W krajowych postępowaniach sądowych opłaty sądowe, wynagrodzenia sędziów lub koszty zastępstwa procesowego są niskie albo w ogóle ich nie ma, gdyż postępowanie toczy się lokalnie. Kiedy trybunał arbitrażowy postanowi, że każda strona ponosi swoje koszty arbitrażowe, to nadal będzie musiał rozstrzygnąć, która ze stron ma ponieść opłaty arbitrażowe.

19. Trzeba też zauważyć, że Raport obejmuje jedynie wyroki i zwyczaje z zakresu

międzynarodowego arbitrażu handlowego. Arbitraż inwestycyjny, do którego mają zastosowanie inne reguły, jest poza zakresem tego Raportu. Dla celów badania i analizy Zespół ds. kosztów wziął pod uwagę regulaminy kilku instytucji arbitrażowych i Regulamin Arbitrażowy UNCITRAL, który wybrane przepisy zostały zamieszczone w Załączniku C. Regulamin Międzynarodowego Centrum Rozwiązywania Sporów Inwestycyjnych (*International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID*) został zamieszczony tylko w celach informacyjnych.

b) Podejścia do kosztów w różnych jurysdykcjach

20. Na podstawie analizy rozstrzygnięć o kosztach podejmowanych przez sądy krajowe (zob. Załącznik B) Zespół ds. kosztów przedstawia poniższe wnioski, które mogą mieć zastosowanie do postępowań arbitrażowych.

21. W większości jurysdykcji zwrot kosztów wynikających z umów o wynagrodzenie z prawnikami (*fee arrangements*), bez względu na to, czy finansowanie pochodzi od osoby trzeciej, czy też nie, jest ogólnie akceptowany. W większość krajów takie uzgodnienia są uznawane za dopuszczalne, nawet wtedy, gdy nie wspominają o nich wprost ustawy krajowe czy regulaminy arbitrażowe. W niektórych państwach takie uzgodnienia są wprost dopuszczalne, niekiedy pod warunkiem spełnienia określonych wymogów. W przynajmniej siedmiu jurysdykcjach, niektóre sposoby wynagradzania prawników są wprost zakazane i uznawane przez sądy za nieważne. Z kolei w innych krajach, do umów o wynagrodzenie uzależnione od wyniku sprawy i innych rodzajów umów o wynagrodzenie zależne od innych warunków, stosują się inne zasady, zatem trudno przedstawić jakieś uogólnienie. Często, zasady stosowane do umów o wynagrodzenie i finansowanie ze źródeł zewnętrznych (przez osoby trzecie) w postępowaniach przed sądami krajowymi, różnią się od stosowanych w arbitrażu – zwykle w tych pierwszych są bardziej surowe. Raporty z kilku jurysdykcji wskazały, że ocena takich umów o wynagrodzenie jako rozsądnych może być uwzględniana przy orzekaniu o kosztach w

arbitrażu, lub że przede wszystkim powinien być brany pod uwagę zapis na sąd arbitrażowy zawarty w umowie pomiędzy stronami.

22. W większości jurysdykcji nie było żadnej opublikowanej sprawy dotyczącej rozstrzygnięcia o kosztach w sytuacji, gdy jedna ze stron korzystała z zewnętrznego finansowania postępowania. Jednocześnie, w Szwajcarii tamtejszy Sąd Najwyższy unieważnił prawo zakazujące stronom korzystania z zewnętrznego finansowania w krajowych postępowaniach jako naruszające zasadę swobody gospodarczej. W Zjednoczonym Królestwie natomiast sądy uznawały, że podmiot zewnętrzny, który finansował spór, może być odpowiedzialny za koszty drugiej strony. W innych jurysdykcjach raporty sugerowały, że koszty zewnętrznego finansowania mogą być nie do odzyskania, ponieważ zewnętrzny finansujący nie ma legitymacji do żądania zwrotu kosztów w postępowaniu, a strona otrzymująca takie finansowanie w istocie tych kosztów nie poniosła. Raport z Singapuru sugerował, że zewnętrzne finansowanie strony może być uznane za bezprawne (*champerty*) i stąd sądy singapurskie mogą odmówić mu skuteczności, tak w postępowaniu sądowym, jak i arbitrażowym.

23. Odnośnie umów przedprocesowych w przedmiocie zasad podziału kosztów postępowania, kilka jurysdykcji zgłosiło, że nie ma w nich określonych zasad w tym zakresie. Angielska ustawa arbitrażowa (*English Arbitration Act*) z 1996 r. zawiera zakaz umawiania się strony co do podziału kosztów przed powstaniem sporu. Inne jurysdykcje wskazały, że takie umowy są zawierane od czasu do czasu, zarówno w umowach o arbitraż, jaki po powstaniu sporu oraz pod koniec postępowania. Finlandia i prowincja Ontario opisały je jako rzadkie, ale dopuszczalne w ich jurysdykcjach. Takie umowy są uznawane za ważne, chyba że prawo krajowe stanowi inaczej.

24. Kilka jurysdykcji odnotowało, że ich prawo nie zawiera żadnych przepisów pozwalających, by trybunały nakładały ograniczenia na koszty, ale że powszechnie uznaje się taką kompetencję. Angielska ustawa arbitrażowa z

1996 r. przyznaje trybunałom kompetencję do ograniczenia kwot odzyskiwanych kosztów, ale to rozwiązanie jest rzadko stosowane. Inne jurysdykcje wskazały na mechanizmy ograniczania kosztów w krajowych ustawach i regulaminach instytucji arbitrażowych. Na przykład Regulamin Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej zawiera ograniczenie co do wynagrodzenia zależnego od wyniku postępowania (*contingency fee*), a regulamin belgijskiego ośrodka arbitrażowego, CEPANI, wprost zachęca arbitrow do przypominania stronom o możliwości uzgodnienia ograniczenia kosztów. Wiele jurysdykcji wskazało, że ocena arbitrow co do zasadności kosztów podlegających zasądzeniu stanowi formę ograniczenia kosztów na etapie wydawania wyroku.

25. Odnośnie do dysproporcji między drogimi i tańszymi pełnomocnikami (np. główne międzynarodowe kancelarie prawnicze i kancelarie z krajów rozwijających się lub kancelarie mniejsze i tańsze), kilka jurysdykcji wskazało, że arbitrzy mają szeroką swobodę co do uwzględniania takich czynników, jak stopień skomplikowania i waga sprawy, wartość przedmiotu sporu i natura koniecznej pracy. Austria odnotowała, że może być wzięta pod uwagę specyfika stron, np. czy są podmiotami zagranicznymi i potrzebują pomocy lokalnego prawnika, czy też międzynarodowymi korporacjami, a nie małymi przedsiębiorstwami. Wiele jurysdykcji wskazało na ważność proporcjonalności kosztów, zarówno jeśli chodzi o sam spór, jak i między stronami.

IV. Podział kosztów i efektywne zarządzanie sprawą

---

26. Zespół ds. kosztów stwierdził, że: (i) arbitrzy byli przygotowani i mogli wykonywać swoje kompetencje w zakresie podziału kosztów na różnych etapach postępowania, nie tylko w wyroku końcowym; (ii) w świetle braku jednolitego podejścia do podziału kosztów, arbitrzy i strony mogą być skłonni do sprecyzowania swych oczekiwań co do rozstrzygnięcia tych kwestii na wczesnych etapach postępowania.

27. Co do pierwszego punktu, prawie wszystkie regulaminy arbitrażowe i ustawy pozwalają na podział kosztów w wyroku końcowym w międzynarodowym arbitrażu handlowym. Wyroki zasądające koszty na końcowym etapie lub na zasadzie tymczasowych rozstrzygnięć mogą umożliwić składom orzekającym zapewnienie, że wygrywająca strona jest odpowiednio wynagrodzona za wszelkie straty i szkody, w tym za poniesione w postępowaniu koszty. Jeżeli odpowiedni podział kosztów stosowany jest z rozwagą, może poprawić ogólną opłacalność i efektywność arbitrażu handlowego. W zakresie, w jakim są uważane za niezbędne i odpowiednie w każdym takim postępowaniu, wnioski o wydanie postanowień lub wyroków co do kosztów w czasie postępowania powinny być stosowane z ostrożnością i uwzględnieniem konkretnych okoliczności danej sprawy.

28. Co do punktu drugiego, skorzystanie przez trybunał z możliwości podziału kosztów w celu zachęcenia do wydajnego prowadzenia sporu zostało omówione w drugiej edycji raportu Komisji pt.: *Techniki kontrolowania czasu i kosztów w arbitrażu*⁹ w poniższy sposób:

Stosowanie podziału kosztów w celu zachęcenia do efektywnego prowadzenia postępowania

„Podział kosztów może być przydatnym narzędziem sprzyjającym wydajności postępowania i zniechęcającym do podejmowania nieuzasadnionych kroków. Zgodnie z Artykułem 37(5) Regulaminu ICC skład orzekający ma swobodę przyznania kosztów w sposób, który uznaje za odpowiedni. Zapisano wprost, że przy podejmowaniu decyzji o kosztach trybunał może wziąć pod uwagę zakres, w jakim każda ze stron postępowała bez zwłoki i oszczędnie. Trybunał powinien rozważyć możliwość poinformowania stron na początku postępowania (np. na posiedzeniu przygotowawczym), że ma zamiar uwzględnić sposób, w jaki każda ze stron prowadziła postępowanie, i że będzie karać

każde nielojalne zachowanie strony w momencie orzekania o kosztach. Nielojalne postępowanie może oznaczać: obszerne wnioski o przedłożenie dokumentów, rozwlekłe uzasadnienie prawne, przesadne krzyżowe przesłuchanie świadków (*cross-examination*), taktyki zmierzające do opóźnienia postępowania, wygórowane żądania, niewykonywanie zarządzeń, nieuzasadnione wnioski o środki tymczasowe i nieuzasadnione niepostępowanie zgodnie z ustalonym terminarzem postępowania.”

29. Zespół ds. kosztów uznaje wprost wagę kontroli nad czasem i kosztami w arbitrażu i, co więcej, możliwości skorzystania przez trybunał z mechanizmu podziału kosztów jako narzędzia do zarządzania efektywnością postępowania, a przez to kontrolowania czasu i kosztów na każdym etapie postępowania, w tym:

(a) przez omówienie ze stronami zasad podziału kosztów na początku lub na wczesnym etapie postępowania, np. na posiedzeniu przygotowawczym lub przy sporządzaniu aktu misji (*terms of reference*);

(b) już w czasie prowadzenia postępowania przez ustanawianie zabezpieczenia co do kosztów lub wydawania postanowień o kosztach odnoszących się do wniosków o środki tymczasowe;

(c) w wyroku końcowym lub w postanowieniach o ustanowieniu zabezpieczenia jako środkach karania nielojalnego postępowania lub zachowania, włączając w to postępowanie nieefektywne lub niezasadne.

a) Na początku postępowania

30. Raport *Techniki kontrolowania czasu i kosztów w arbitrażu* zachęca trybunały do rozważenia kwestii kosztów na początku postępowania przez wskazanie, że „[trybunał] ma zamiar uwzględnić sposób, w jaki każda ze stron prowadzi postępowanie i że będzie karać każde nieuzasadnione zachowanie strony w momencie orzekania o kosztach”.

31. Bez względu na to, czy powiadomi o tym strony na początku postępowania czy nie, trybunał ICC może wziąć pod uwagę opisane wyżej postępowanie na podstawie Artykułu

⁹ Drugie wydanie z 2012 r., dostępne na <http://www.iccwbo.org/About-ICC/Policy-Commissions/Arbitration/>.

37(5) Regulaminu ICC z 2012 r. Jednakże podnosząc tę kwestię wobec stron na wczesnym etapie, trybunał może lepiej zarządzać oczekiwaniami stron i ich prawników w trakcie postępowania.

32. Trybunał może także rozważyć omówienie ze stronami na początku arbitrażu lub w czasie postępowania (zwykle na pierwszym posiedzeniu przygotowawczym), innych aspektów związanych z zarządzaniem kosztami, w tym:

(i) jakie koszty mogą być potencjalnie zwrócone, np. wynagrodzenie wewnętrznego prawnika i inne wydatki na personel lub inne, które w innym przypadku byłyby podsumowane dopiero w wyroku końcowym;

(ii) jakie dowody będą potrzebne do wykazania żądanych kosztów;

(iii) jeżeli koszty mają być ustalane co jakiś czas – wskazanie częstotliwości tej oceny i podstawy, o którą ma się opierać;

(iv) kwestie wrażliwe takie jak: zewnętrzne finansowanie (*third-party funding*) i skutki dla korzystającej z niego strony przy rozstrzyganiu o kosztach, czy obowiązek ujawnienia finansującego (co może mieć znaczenie przy konflikcie interesów), a wreszcie czy strony zgodziły się na wynagrodzenie prawników zależne od wyniku (*contingency, conditional or success fee*) i jakie są oczekiwania stron, by te kwestie zostały wzięte pod uwagę przy rozstrzyganiu o kosztach;

(v) czy ograniczenie kosztów może być skutecznym narzędziem do kontrolowania czasu i kosztów arbitrażu, w tym w przypadkach, w których wprost pozwala na to *lex arbitri* (w niektórych miejscach, jeśli strony nie postanowią inaczej, trybunał może „nakazać by koszty arbitrażu możliwe do odzyskania zostały ograniczone do określonej kwoty”¹⁰);

(vi) czy (w zależności od stosowanego prawa lub umowy stron) i jak trybunał powinien być zawiadamiany o propozycjach ugodowych, które zbliżają się lub nawet przekraczają kwotę ustaloną przez trybunał i które oszczędziłyby

znaczących kosztów i czasu, jeśli zostałyby przyjęte;

(vii) kiedy wnioski co do kosztów mają zostać złożone (np. w tym samym czasie co pisma składane po przesłuchaniu świadków).

33. Rozważenie kwestii kosztów na początku postępowania ma wiele zalet. Umożliwi to stronom:

(i) uzyskanie pełnej informacji o podejściu trybunału do kosztów, co usunie niejasności i poprawi przewidywalność rozstrzygnięcia o kosztach;

(ii) uzyskanie pełnej informacji o oczekiwaniach trybunału co do wniosków o koszty, co pozwoli stronom odpowiednio zapisywać czas poświęcony sprawie i poniesione wydatki, szczególnie w odniesieniu do wewnętrznych kosztów prawnych i innych kosztów;

(iii) omówienie oczekiwań wobec stron na poziomie proceduralnym (np. przestrzeganie terminarza, dostarczanie dokumentów zgodnie z zobowiązaniami trybunału, niezwłoczna komunikacja);

(iv) omówienie oczekiwanych zachowań i zasad profesjonalnego postępowania stron i ich pełnomocników;

(v) lepszą ocenę zalet i ryzyk związanych z kosztami przy podejmowaniu decyzji o środkach tymczasowych lub strategicznych ruchach w postępowaniu, albo nawet – czy w ogóle kontynuować postępowanie.

34. Mogą pojawić się głosy, że podnoszenie kwestii kosztów na początku postępowania może spowodować dyskomfort trybunału lub stron albo nawet ograniczyć zdolność trybunału do elastycznego radzenia sobie z niespodziewanymi zdarzeniami wynikłymi w czasie postępowania. Takie wątpliwości mogą zostać rozstrzygnięte w danej sprawie, o ile i kiedy się pojawią. Jako uwagę natury ogólnej można wskazać, że wątpliwości mogą być odpowiednio wyjaśnione, jeśli trybunał jasno wskaże stronom, że przy decydowaniu o kosztach weźmie pod uwagę postępowanie jako całość i zapewni, że ma pełną swobodę czynienia tego w ramach stosowanego prawa.

35. Innym sposobem na wskazanie stronom, które okoliczności będą brane pod uwagę

¹⁰Rozporządzenie arbitrażowe Hong-Kongu, punkt 57. Angielska ustawa arbitrażowa zawiera podobny przepis w sekcji 65.

może być odniesienie się do tego w (pierwszym) zarządzeniu (*procedural order*), jak zrobiono to w jednej ze spraw prowadzonych przed ICC zgodnie z Regulaminem ICC z 2012 r.¹¹.

b) W czasie postępowania (wyroki częściowe i postanowienia o środkach tymczasowych)

36. Większość instytucjonalnych regulaminów arbitrażowych i krajowych ustaw arbitrażowych pozwala trybunałom decydować o kosztach w wyrokach częściowych, które ostatecznie rozstrzygają kwestie wstępne, np. jurysdykcję/zdatność arbitrażową, prawo właściwe lub przedawnienie roszczenia. Takie wyroki częściowe, w tym co do kosztów, będą wykonalne na podstawie konwencji nowojorskiej jako wyroki końcowe.

37. Większość regulaminów i ustaw arbitrażowych pozwala także trybunałom na wydawanie wyroków lub postanowień tymczasowych w odniesieniu do kosztów, w tym tych wynikających z wniosków o ustanowienie zabezpieczenia i innych wniosków proceduralnych. Na przykład Artykuł 17G Prawa modelowego o międzynarodowym arbitrażu handlowym UNCITRAL [*UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*] stanowi:

Strona występująca z wnioskiem o środek tymczasowy lub o postanowienie wstępne będzie odpowiedzialna za wszelkie koszty i szkody przyczynione którejkolwiek ze stron przez środek lub postanowienie, jeżeli trybunał arbitrażowy później stwierdzi, że w danych okolicznościach środek lub postanowienie nie powinny być zostać wydane. Trybunał arbitrażowy może zasądzić takie koszty i odszkodowanie na każdym etapie postępowania.

38. Jeżeli trybunał miałby zdecydować o kosztach w formie postanowienia a nie wyroku, co jest zupełnie dopuszczalne, takie postanowienie może być niewykonalne w ramach Konwencji Nowojorskiej do czasu aż

zostanie wciągnięte do wyroku końcowego. Jednakże *lex arbitri* może zawierać mechanizm wykonywania takich postanowień.

39. Możliwą wadą wydawania wyroku lub postanowienia co do kosztów w czasie postępowania jest zmiana dynamiki postępowania. Kiedy takie koszty zostaną opłacone, może już nie być możliwe ich późniejsze odzyskanie; często stają się definitywne i ostateczne na etapie, co do którego zostały przyznane, bez względu na dalszy tok postępowania. Taki wyrok lub postanowienie może mieć nieprzewidziany wpływ na stronę uiszczającą koszty, jeżeli ma ona trudności finansowe. Te czynniki wypuklają korzyści z podnoszenia tych kwestii na początku – na posiedzeniu organizacyjnym ze stronami.

40. Jako alternatywę dla wyroku tymczasowego o kosztach (lub postanowienia) arbitrzy mogą rozważyć wydanie postanowienia zawierającego ostateczną decyzję o podziale kosztów w odniesieniu do środka tymczasowego lub postępowania, ale z zastrzeżeniem, że wierzytelność stanie się wymagalna dopiero po wydaniu wyroku końcowego. W takim wypadku arbitrzy muszą oczywiście pamiętać o wciągnięciu takich postanowień do wyroku końcowego.

41. Ponadto arbitrzy mogą zaprosić strony na każdym etapie postępowania do dyskusji lub przedstawienia propozycji w kwestii kosztów.

c) Na końcu postępowania

42. Wreszcie trybunał ma pełną swobodę, by zasądzić uzasadnione koszty w każdym wyroku końcowym. Tak zwykle się dzieje w większości spraw. Regulamin ICC wymaga, by trybunał określił wysokość kosztów w wyroku końcowym i zdecydował, która ze stron ma je ponieść, lub w jakiej proporcji mają ponieść je obie strony. Zgodnie z regulaminem ICC i regulaminami wielu innych czołowych instytucji trybunał może przy podejmowaniu decyzji o kosztach wziąć pod uwagę postępowanie stron.

43. Każdy wyrok końcowy musi zawierać uzasadnienie co do decyzji o podziale kosztów, Aby wydać w pełni uzasadniony wyrok w zakresie kosztów, arbitrzy muszą zapewnić

---

¹¹ Trybunał wskazał, co następuje: „Przypomina się stronom, że zgodnie z Artykułem 37(5) Regulaminu ICC Trybunał Arbitrażowy może wziąć pod uwagę przy decydowaniu o kosztach arbitrażu m.in. <<zakres, w jakim strona prowadziła postępowanie w efektywny i oszczędny sposób>>”.

możliwość pełnej wypowiedzi stron w tym zakresie. Odpowiednie wskazówki co do momentu i charakteru wniosków składanych w tym zakresie powinny być udzielone w czasie postępowania¹².

V. Okoliczności uwzględniane przy podziale kosztów

44. Rozstrzygnięcie o podziale kosztów w międzynarodowym arbitrażu handlowym może wymagać:

(i) zidentyfikowania ewentualnych porozumień stron co do kosztów i ustalenia ich treści;

(ii) podjęcia decyzji o tym, która ze stron poniesie koszty postępowania lub w jakiej proporcji koszty zostaną poniesione przez każdą ze stron, w tym – gdy jest to wskazane – w oparciu o stopień ich względnej wygranej lub przegranej w postępowaniu;

(iii) zbadania zasadności kosztów oraz tego, czy koszty zostały rzeczywiście poniesione;

(iv) wzięcia pod uwagę innych istotnych okoliczności, w tym tego czy poszczególne strony prowadziły postępowanie w sposób oszczędny i efektywny.

Poniżej przedstawione zostały uwagi odnoszące się do powyższych okoliczności.

a) Porozumienie stron

45. Porozumienie stron dotyczące podziału kosztów jest podstawową okolicznością, którą należy wziąć pod uwagę dokonując rozstrzygnięcia o kosztach¹³. Rozważeniu powinno podlegać przynajmniej pięć następujących elementów mogących dotyczyć porozumienia stron o kosztach: (i) pisemna umowa o arbitraż (lub kompromis arbitrażowy); (ii) mający zastosowanie regulamin instytucji arbitrażowej (zwykle sprecyzowany przez strony w umowie arbitrażowej lub w kompromisie arbitrażowym); (iii) akt misji; (iv) przepisy bezwzględnie obowiązujące i inne przepisy

mającego zastosowanie prawa, oraz (v) ewentualne inne uzgodnione zasady i wytyczne.

Umowa arbitrażowa /kompromis arbitrażowy

46. W zakresie w jakim jest to możliwe przy poszanowaniu wymagań mającego zastosowanie prawa, trybunał powinien respektować postanowienia porozumienia stron dotyczącego podziału kosztów. Tego typu porozumienie może być zawarte w klauzuli arbitrażowej, kompromisie arbitrażowym, akcie misji lub może przybrać inną formę.

47. Standardowe klauzule arbitrażowe udostępniane przez czołowe instytucje arbitrażowe zwykle nie zawierają postanowień o kosztach. Przykładowo standardowa klauzula arbitrażowa ICC stanowi po prostu:

Wszelkie spory wynikające z niniejszej umowy lub w związku z nią, będą ostatecznie rozstrzygane zgodnie z Regulaminem Arbitrażowym Międzynarodowej Izby Handlowej (ICC) przez jednego lub więcej arbitrów powołanych zgodnie z tym Regulaminem.

48. Strony mogą wprowadzić do umowy arbitrażowej wyraźne postanowienia co do podziału kosztów¹⁴. W większości przypadków prawo krajowe pozwala na utrzymanie w mocy tego typu porozumień stron. Nie mogą one jednak naruszać przepisów bezwzględnych wymogów *lex arbitri* ani innych znajdujących zastosowanie bezwzględnie obowiązujących przepisów. Na przykład punkt 60 angielskiej

¹⁴ Zob. np. regulamin arbitrażowy JAMS (*JAMS Comprehensive Arbitration Rules*), Artykuł 24(f), który stanowi (podkreślenie dodane): „Wyrok Arbitra może rozstrzygać o opłacie arbitrażowej oraz wynagrodzeniu Arbitra i jego wydatkach, chyba że taka decyzja jest wyraźnie wykluczona Umową Stron. (Taki zakaz nie może ograniczać kompetencji Arbitra do rozstrzygnięcia o opłacie arbitrażowej, wynagrodzeniu Arbitra i jego wydatkach zgodnie z Artykułem 31(c))”. Artykuł 24(g) z kolei stanowi (podkreślenie dodane): „Wyrok Arbitra może zasądzać wynagrodzenie profesjonalnego pełnomocnika, jego wydatki oraz odsetki na poziomie i od daty, które Arbiter uzna za właściwe, jeżeli tak ustalono w Umowie Stron lub jeśli jest dopuszczalne na gruncie prawa właściwego. Kiedy Arbiter zasądza wynagrodzenie profesjonalnego pełnomocnika i określa rozsądny poziom tego wynagrodzenia, może wtedy rozważyć, czy brak rozsądnej współpracy Strony przy postępowaniu dowodowym lub niewykonywanie postanowień dowodowych Arbitra spowodowało przedłużenie postępowania lub wygenerowało dodatkowe koszty dla stron”; <http://www.jamsadr.com/rules-comprehensive-arbitration/#Rule 24>.

¹² Na przykład niektóre trybunały nakazują stronom zawrzeć wnioski dotyczące podziału kosztów w pismach przedstawianych po rozprawie.

¹³ Zob. Załącznik A.

ustawy arbitrażowej z 1996 r. i punkt 74(8) rozporządzenia arbitrażowego Hongkongu stanowią, że umowa nakładająca na jedną ze stron bezwzględny obowiązek zapłaty całości lub części kosztów arbitrażu jest ważna tylko wtedy, jeśli zostanie zawarta po powstaniu sporu¹⁵.

Regulaminy instytucji arbitrażowych

49. Jeżeli w umowie arbitrażowej strony uzgodniły zastosowanie regulaminu danej instytucji arbitrażowej, trybunał zwykle stosuje postanowienia dotyczące kosztów zawarte we wskazanym w umowie regulaminie. Jak wskazano w części III powyżej, choć większość regulaminów pozostawia trybunałom szeroką swobodę w zakresie zasądzania zasadnych kosztów, to jednak istnieją subtelne i istotne różnice pomiędzy regulaminami, szczególnie w odniesieniu do domniemań dotyczących podziału kosztów.

Akt Misji

50. Zgodnie z Regulaminem ICC trybunał ma obowiązek sporządzić akt misji. W tym dokumencie, a w każdym razie na początku postępowania, trybunał może określić lub strony mogą uzgodnić pewne wytyczne dotyczące podziału kosztów. W takim wypadku, dokonując rozstrzygnięcia o kosztach, trybunał powinien mieć na względzie te wytyczne.

Prawo właściwe

51. Trybunał powinien uwzględnić wszelkie bezwzględnie obowiązujące przepisy prawa, ustawy i orzecznictwo, które mają zastosowanie do rozstrzygnięcia o kosztach¹⁶. Powszechnie przyjmuje się, że prawo właściwe dla rozstrzygnięć o kosztach to *lex arbitri*, jednak niektórzy komentatorzy podnoszą, że

stosuje się prawo właściwe dla kontraktu, którego dotyczy spór¹⁷.

52. Uwzględniając porozumienie stron co do kosztów, trybunały arbitrażowe biorą również pod uwagę wszelkie bezwzględnie obowiązujące przepisy o podziale kosztów, które zwykle (choć nie tylko) znajdują się w krajowych ustawach arbitrażowych miejsca arbitrażu i, potencjalnie, w ustawach arbitrażowych miejsca ewentualnego wykonania wyroku arbitrażowego¹⁸.

53. Trybunały (i strony) mogą także kierować się dalszymi wskazówkami wynikającymi z dyspozytywnych przepisów ustawy arbitrażowej miejsca arbitrażu. Na przykład Artykuł 17G Ustawy Modelowej UNCITRAL o międzynarodowym arbitrażu handlowym, na której oparte jest wiele ustaw krajowych¹⁹, wprost stanowi, że strona pragnąca uzyskać zabezpieczenie będzie zobowiązana ponieść wszelkie koszty i zapłacić odszkodowanie za szkody spowodowane udzielonym zabezpieczeniem, jeżeli trybunał uzna następczo, że zabezpieczenie nie powinno być zostać udzielone. W takim przypadku trybunał może zasądzić koszty związane ze środkami tymczasowymi.

54. Jako kolejne przykłady można wskazać niektóre krajowe ustawy arbitrażowe, które wprost pozwalają trybunałowi zasądzać odsetki od należnych kosztów²⁰; zażądać zapłaty określonej kwoty jako zabezpieczenia zapłaty kosztów, w tym kosztów związanych ze środkami tymczasowymi²¹; ustanowić górny limit kosztów podlegających zwróceniu kosztów w odniesieniu do dowolnego etapu

¹⁵ Należy zwrócić uwagę, że takie ograniczenia niekoniecznie uniemożliwiają porozumienie stron, zgodnie z którym to przegrywający zwróci koszty wygrywającemu, w formie wyżej wskazanego postanowienia JAMS.

¹⁶ We Francji rozpatrywano sprawy dotyczące odmowy dostępu do wymiaru sprawiedliwości w przypadku, gdy arbiter uniemożliwił niezamożnej stronie wysłuchanie jej żądań lub żądań wzajemnych wyłącznie z powodu niemożności zapłaty zaliczki na koszty. Por. *LP v. Pirelli*, Sąd Apelacyjny w Paryżu, 17 listopada 2011 r.; *Pirelli v. LP*, Sąd Kasacyjny, Pierwsza Cywilna Izba, 28 marca 2013 r., nr 11-27.770; *Société Lola Fleurs v. Société Monceau Fleurs*, Sąd Apelacyjny w Paryżu, 29 lutego 2013, nr 12/12953.

¹⁷ Por. G. Born, *International Commercial Arbitration*, wydanie drugie, Kluwer Law International, 2014, część 23 'Form and Content of Awards', pkt 3099.

¹⁸ Por. np. angielska ustawa arbitrażowa, punkt 60: rozporządzenie arbitrażowe Hong-Kongu, punkt 74(8).

¹⁹ Zob. np. angielska ustawa arbitrażowa, punkt 60; rozporządzenie arbitrażowe Hongkongu, punkt 74(8).

²⁰ Rozporządzenie arbitrażowe Hongkongu, punkt 79; singapurska ustawa o międzynarodowym arbitrażu, punkt 20.

²¹ Singapurska ustawa o międzynarodowym arbitrażu, punkt 12(1)(a); nowozelandzka ustawa o arbitrażu, Rozdział I, punkt 171; niemiecka ustawa o arbitrażu, § 1041(1); ustawa hiszpańska nr 60/2003 o arbitrażu, art. 23(1).

postępowania²²; mogą też pozwolić stronom na uzyskanie pomocy od sądu w kwestii opodatkowania kosztów²³.

Dodatkowe zasady/ wytyczne

55. Strony mogą uzgodnić stosowanie innych zasad lub wytycznych, takich jak Regulamin postępowania dowodowego IBA lub Wytyczne IBA dotyczące reprezentacji stron w międzynarodowym arbitrażu. Tego typu regulaminy lub wytyczne mogą zawierać pewne postanowienia dotyczące kosztów. Przykładowo Artykuł 9(7) Regulaminu postępowania dowodowego IBA pozwala trybunałowi obciążyć kosztami stronę postępowania, która w postępowaniu dowodowym nie działała w dobrej wierze.

Oczekiwania wynikające z pochodzenia kulturowego stron

56. Strony mogą mieć pewne niewypowiedziane oczekiwania w odniesieniu do kosztów. Na oczekiwania te może mieć wpływ pochodzenie kulturowe stron. Mając na uwadze to, że w międzynarodowym arbitrażu powszechnie występują strony i arbitrzy różnych narodowości, reprezentujący różne tradycje prawne i kulturowe, pomocnym może okazać się omówienie oczekiwań stron w odniesieniu do kosztów na wczesnym etapie postępowania (np. na pierwszym posiedzeniu organizacyjnym), tak by zapewnić pełniejsze zrozumienie pomiędzy stronami a trybunałem.

b) Względna wygrana i porażka stron

57. Jak zasygnalizowano powyżej, niektóre regulaminy arbitrażowe, w tym UNCITRAL, LCIA i PCA, zawierają domniemanie, że wygrywająca strona może odzyskać zasadnie poniesione koszty. Podobne domniemanie (wynikające z przepisów dyspozytywnych)²⁴ znajdują się również w niektórych krajowych ustawach arbitrażowych. Nie zawierają one jednak pełnej regulacji. Przykładowo nie odnoszą się do tego

czy i kiedy wspomniane domniemanie nie ma zastosowania, jak również do tego jakiej wysokości (lub w jakiej proporcji) koszty podlegają zwrotowi.

58. Inne regulaminy, w tym Regulamin Arbitrażowy ICC (2012), nie zawierają domniemania co do kosztów, pozostawiając trybunałowi swobodę w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach, w tym zasadnych kosztach obsługi prawnej i innych kosztach poniesionych przez każdą ze stron. Artykuł 37(4) Regulaminu Arbitrażowego ICC (2012)²⁵ stanowi (podkreślenie dodane):

Wyrok końcowy zawiera ustalenie kosztów arbitrażu oraz wskazanie strony, która je ponosi lub proporcji, w jakiej są one ponoszone przez strony.

Artykuł 37(5) stanowi z kolei, że przy podejmowaniu decyzji dotyczących kosztów trybunał arbitrażowy może wziąć pod uwagę takie okoliczności, które uzna za istotne, w tym to, w jakim stopniu każda ze stron prowadziła arbitraż w sprawny i oszczędny sposób.

59. Nawet jeżeli znajdujące zastosowanie regulaminy lub ustawy nie zawierają domniemania, że wygrywająca strona jest uprawniona do odzyskania uzasadnionych kosztów, z analizy wyroków arbitrażowych płynie wniosek, że trybunały często uwzględniają przynajmniej w pewnym stopniu to w jakiej proporcji dana strona wygrała lub przegrała w postępowaniu. Jednak nie zawsze wskazanie, która ze stron wygrała w postępowaniu jest prostym zadaniem. Dotyczy to zwłaszcza zawiłych sporów, w których pojawia się wiele roszczeń, roszczenia wzajemne, potrącenia, wiele umów i wiele stron. Podnoszenie nowych roszczeń lub ich wycofywanie, modyfikowanie powództw lub łączenie roszczeń w trakcie postępowania może dodatkowo utrudnić ustalenie w jakiej proporcji żądania zostają uwzględnione w rozstrzygnięciu.

60. Powszechnym podejściem jest dokonywanie oceny tego w jakim stopniu i

---

²²Rozporządzenie arbitrażowe Hongkongu, punkt 57; angielska ustawa arbitrażowa, punkt 65.

²³Rozporządzenie arbitrażowe Hongkongu, punkt 75; singapurska ustawa o międzynarodowym arbitrażu, punkt 21.

²⁴ Np. angielska ustawa arbitrażowa, punkt 61(2); argentyński kodeks cywilny i postępowania cywilnego, art. 68 (odesłanie z art. 772); turecka ustawa o międzynarodowym arbitrażu (ustawa nr 4686 z 21 czerwca 2001 r.), art. 16(D).

---

²⁵ Por. też regulamin HKIAC, ICDR, SCC i SIAC, które stanowią jedynie, że trybunał ma kompetencję do wydania wyroku o kosztach, ale nie zawierają żadnego domniemania co do samego podziału kosztów.

zakresie oraz, jeżeli w danym przypadku ma to znaczenie, momentu, w którym strona wygrała w postępowaniu. Strona wygrywająca może odnieść sukces w odniesieniu do pewnych, ale nie wszystkich, żądań lub uzyskać tylko część żądanej pierwotnie kwoty, np. odszkodowania. W przypadku zasądzenia głównego roszczenia w mniejszej kwocie niż żądana, arbitrzy przyjmują różne podejścia do podziału kosztów postępowania.

61. Arbitrzy mogą wziąć pod uwagę względną wygraną jednej strony poprzez: (i) uznanie, że jeśli powód lub pozwany wygrał w zakresie swoich głównych żądań, to należy mu się zwrot wszystkich uzasadnionych kosztów, (ii) podział kosztów w stosunku do każdego żądania lub innych podlegających rozstrzygnięciu kwestii osobno, z uwzględnieniem proporcji w jakiej strony wygrały lub przegrały, (iii) porównanie zasądzonej kwoty do kwoty pierwotnie żądanej lub do wartości roszczenia pieniężnego lub rzeczy będącej przedmiotem sporu. Zastosowane mogą być także inne podejścia, a trybunał może zawsze dokonać dodatkowej oceny postępowania stron. Niezależnie od stosowanego podejścia, przy dokonywaniu rozstrzygnięcia o kosztach uwzględniony powinien zostać różny stopień zawichości poszczególnych kwestii i ich znaczenie dla sprawy.

62. Podział kosztów może wymagać rozważenia wybranych lub wszystkich kwestii omówionych powyżej, jak również złej wiary lub nieodpowiedniego postępowania stron, co omówiono niżej w punktach 78-85. Jednak każdy podział kosztów powinien być rozsądny.

c) Zasadność kosztów usług prawnych i innych kosztów poniesionych przez strony

63. Jak wskazano w punkcie 15 powyżej, większość regulaminów arbitrażowych wymaga, by przy rozstrzygnięciu o kosztach uwzględniona została ich zasadność. Jest tak nawet w przypadku, gdy istnieje domniemanie, że stronie wygrywającej należy się zwrot kosztów. Wówczas takie domniemanie stosuje się z uwzględnieniem (co najmniej) tego, czy koszty usług prawnych i inne koszty poniesione przez strony były zasadne. Regulaminy instytucji arbitrażowych i krajowe ustawy nie

zawierają jednak definicji zasadności²⁶. Rozsądne wydaje się w tym zakresie podejście nakazujące ocenę czy poniesione koszty są uzasadnione i proporcjonalne do wartości przedmiotu sporu lub czy koszty te zostały proporcjonalnie lub zasadnie poniesione²⁷.

Koszty zasadne /proporcjonalne do kwoty roszczenia lub wartości rzeczy będących przedmiotem sporu

64. Dokonując oceny zasadności całości kosztów dochodzonych w sprawie, Trybunały mogą wykazać się aktywnością i zasądzić jedynie takie koszty, które uznają za proporcjonalne i uzasadnione. Świadomość tego, że trybunały mogą przyjąć takie podejście, może zachęcić strony do przyjęcia rozsądnego podejścia przy podejmowaniu decyzji o wydatkach na usługi prawne oraz

---

²⁶Rozporządzenie arbitrażowe Hong-Kongu, punkt 74(7) (podkreślenie dodane): „Trybunał arbitrażowy (a) może zasądzić tylko koszty uzasadnione w świetle wszystkich okoliczności sprawy; i (b) w razie braku odmiennej umowy stron, może zasądzić koszty poniesione przy przygotowaniu postępowania arbitrażowego przed jego wszczęciem”. Austriacka ustawa arbitrażowa, § 609(1) (podkreślenie własne): „Trybunał arbitrażowy powinien, w ramach swojej swobody orzekania, wziąć pod uwagę okoliczności sprawy, w szczególności wynik postępowania. Obowiązek zwrotu kosztów może obejmować jakiegokolwiek i wszystkie uzasadnione koszty odpowiednie do wniesienia powództwa lub do obrony przed nim”. Regulamin arbitrażowy CIETAC z 2012 r., art. 52(2), wskazuje niektóre względy, które mogą być wzięte pod uwagę przez trybunał przy ocenie rozsądności kosztów (podkreślenie dodane): „Trybunał arbitrażowy ma kompetencję do orzeczenia w wyroku, mając na uwadze okoliczności sprawy, że strona przegrywająca ma zwrócić wygrywającej koszty rozsądnie poniesione przy dochodzeniu roszczenia. Podjmując decyzje czy koszty wygrywającej strony są uzasadnione czy nie, trybunał arbitrażowy powinien wziąć pod uwagę takie szczególne względy jak wynik i zawichość sprawy, nakład pracy strony wygrywającej lub jej pełnomocników, wartość przedmiotu sporu itp.”.

²⁷ To podejście zostało przyjęte w niektórych jurysdykcjach *common law*, w tym przez Wyższy Sąd Singapuru w orzeczeniu *VV and Another v. VW*. [2008] 2 SLR 929, które odnosi się również do podobnego ujęcia w angielskich Zasadach Postępowania Cywilnego. Szwajcarski Trybunał Federalny w orzeczeniu z 9 stycznia 2006 r., 4P 280/2005, wskazał, że jego interwencja w decyzję arbitrów może być dokonywana jedynie wyjątkowo, jeżeli przyznane koszty są całkowicie nieproporcjonalne do kosztów niezbędnych do obrony. Niemiecka ustawa arbitrażowa także odnosi się do pojęć niezbędności i proporcjonalności w § 1057(1), stanowiąc (podkreślenie dodane): „W braku odmiennej umowy stron, trybunał arbitrażowy powinien rozstrzygnąć w wyroku arbitrażowym o kosztach arbitrażu między stronami, włączając w to koszty poniesione przez stronę, które były niezbędne do właściwego dochodzenia roszczeń lub obrony. Powinien podejmować taką decyzję ramach swojej swobody i rozważyć okoliczności sprawy, w szczególności wynik postępowania”.

zapobiec zbędnemu generowaniu kosztów. Choć wygrywająca strona ma prawo występować z żądaniami lub bronić się w sposób, jaki uzna za niezbędny i odpowiedni i prawdopodobnie to ona oraz jej pełnomocnicy są najlepiej usytuowani, by ocenić jakie środki były konieczne do wygrania sprawy, to jednak decyzja, czy strona wygrywająca otrzyma zwrot całości poniesionych kosztów pozostawiona jest uznaniu trybunału.

65. By ocenić, czy kwota żądanych kosztów jest uzasadniona, trybunał może, w zależności od okoliczności sprawy, wziąć pod uwagę różne czynniki, w tym w szczególności:

(i) zasadność stawek, liczbę i doświadczenie prawników, przy ocenie, czy ich zafakturowany nakład pracy jest rozsądny;

(ii) zasadność poziomu specjalistycznej wiedzy i skalę odpowiedzialności za sprawę, z uwzględnieniem uprawnień zawodowych, zaangażowanie w sprawę wyspecjalizowanych zespołów lub ich członków i ich doświadczenie;

(iii) zasadność liczby godzin przepracowanych nad sprawą, na poszczególnych etapach postępowania, przez osoby na różnych stanowiskach i opłacane według różnych stawek;

(iv) wszelkie dysproporcje i pomiędzy kosztami poniesionymi przez strony, co jednak powinno być traktowane jako ogólny miernik zasadności kosztów a nie jako odrębna okoliczność uwzględniana przy rozstrzygnięciu o kosztach.

66. Wysokość żądań pieniężnych i wartość rzeczy będących przedmiotem sporu są zazwyczaj wysokie. W międzynarodowym arbitrażu wartość roszczeń bywa różna i może wynosić od poniżej 100 000 dolarów aż do miliardów dolarów. Takie znaczne różnice oraz potrzeba zagwarantowania prowadzenia arbitrażu we wszystkich sprawach w sposób oszczędny sprawia, że proporcjonalność będzie prawdopodobnie czynnikiem brany pod uwagę przy rozstrzygnięciu o kosztach. Przy ocenie zasadności poniesionych kosztów trybunały mogą wziąć pod uwagę wysokość żądań pieniężnych i wartość rzeczy będących przedmiotem sporu.

67. Należy przy tym pamiętać, że arbitraż powinien odpowiadać na potrzeby wszystkich

podmiotów pragnących z niego skorzystać i wszystkich poddawanych arbitrażowi spraw i sporów, w tym także tych o niskiej wartości. Nawet małe sprawy mogą generować istotne koszty a wygrywająca strona nie powinna być karana za wszczęcie postępowania, by uzyskać rekompensatę za bezprawne postępowanie przeciwnika. Ponadto, w pewnych sprawach wartość przedmiotu sporu może wydawać się nieznaczną, jednak w sprawie mogą podlegać ocenie bardzo istotne zasady kształtujące relacje pomiędzy stronami. Może być również tak, że od rozstrzygnięcia w danej sprawie uzależniony jest wynik innych, powiązanych spraw (czego trybunał nie musi być świadom).

Koszty poniesione proporcjonalnie i zasadnie

68. Oprócz rozważenia tego, czy poniesione koszty są zasadne i proporcjonalne w odniesieniu do wartości przedmiotu sporu, trybunały mogą także wziąć pod uwagę, czy, ogólnie rzecz biorąc, koszty te zostały poniesione w sposób proporcjonalny i zasadny. Dla przykładu, jeden z sądów krajowych badając rozstrzygnięcie o kosztach w arbitrażu stwierdził (podkreślenie dodane), że:

zasada proporcjonalności nie ograniczała się tylko do relacji pomiędzy wartością przedmiotu sporu a kwotą zasądzonych kosztów. Ta zasada oznaczała, że przy ocenie kosztów usług prawnych, wszelkie okoliczności postępowania, a nie tylko wartość przedmiotu sporu, powinny być zostać zbadane, wartość przedmiotu sporu stanowiła jednak istotny czynnik, zwłaszcza przy ocenie czy ilość wykonanej pracy była zasadna²⁸.

69. Zgodnie z tym podejściem trybunały mogą uwzględnić stosunek poniesionych kosztów do wszystkich okoliczności postępowania. Jednakże takie podejście jest czasochłonne i samo w sobie generuje dalsze koszty, wobec czego należy stosować podejście wyważone.

70. Przy ocenie, czy nakład pracy jest proporcjonalny i zasadny, trybunały mogą brać pod uwagę (i często to czynią) różne czynniki, które mogą być znaczące w sprawie, w szczególności:

---

²⁸*VV and Another v. VW*. [2008] SGHC 11, [2008] 2 SLR 929.

- (i) ogólną wagę sporu i kwestii leżących u jego podstaw dla wszystkich stron;
- (ii) ogólną zawartość sprawy;
- (iii) właściwie określoną wartość przedmiotu sporu (zarówno, jeśli chodzi o roszczenia, jak i o roszczenia wzajemne);
- (iv) zaistnienie zbędnych i nieuzasadnionych roszczeń lub roszczeń wzajemnych;
- (v) długość i etapy postępowania, w szczególności, to czy strony niezasadnie przedłużały postępowanie lub podwyższyły jego koszty (np. w wyniku wielokrotnych wniosków o złożenie dokumentów, innych wniosków proceduralnych lub innych niepotrzebnych czynności procesowych);
- (vi) cofnięcie wszelkich niezasadnych żądań w odpowiednim czasie;
- (vii) sposób, w jaki strony i ich pełnomocnicy postępowali z wnioskami o złożenie dokumentów, zarówno żądając złożenia dokumentów jak i odpowiadając na tego typu żądania;
- (viii) zakres, znaczenie i objętość dowodów co do faktów przedstawionych w pisemnych i ustnych zeznaniach świadków, w tym podczas przesłuchań świadków strony przeciwnej;
- (ix) zakres, znaczenie i objętość dowodów z opinii biegłych w pisemnych opiniach oraz podczas ustnych zeznań, w tym podczas przesłuchań biegłych strony przeciwnej (np. liczba biegłych, długość opinii, znaczenie tego materiału dla sprawy);
- (x) długość i sposób postępowania podczas posiedzeń, w tym posiedzeń, na których prowadzone było postępowanie dowodowe;
- (xi) zachowanie stron w odniesieniu do bifurkacji lub wyjaśnienia kwestii wstępnych, w tym decyzje ostatecznie podjęte na etapie wydzielonych części postępowania lub decyzje dotyczące kwestii wstępnych; oraz
- (xii) starania stron by samodzielnie rozwiązać spór, w przypadku, gdy tego typu informacje są we właściwy sposób udostępnione trybunałowi i gdy strony zgodziły się, by trybunał wziął pod uwagę negocjacje ugodowe po wypracowaniu w nich merytorycznego rozwiązania.

Wewnętrzne koszty prawne i inne koszty

71. Choć powszechnie przyjmuje się, że koszty poniesione przez strony na zewnętrzną obsługę prawną, świadków i biegłych są możliwe do odzyskania, to w większości regulaminów arbitrażowych nie ma mowy o tym czy można również odzyskać wewnętrzne koszty takie jak m.in. koszty wewnętrznej obsługi prawnej i koszty związane z zarządzaniem. Kwestia ta pozostawiona jest uznaniu trybunałów²⁹.

72. Decyzja o wszczęciu postępowania arbitrażowego bywa coraz częściej uzależniona od wyniku daleko idącej analizy kosztów i zysków dokonywanej przez spółki na podstawie wstępnej porady wewnętrznych prawników lub innych wewnętrznych specjalistów. Wewnętrzne koszty mogą zatem stanowić dużą część całkowitych kosztów ponoszonych przez stronę w sytuacji, gdy prawnicy wewnętrzni, menadżerzy, eksperci i inni pracownicy odgrywają aktywną rolę przed wszczęciem postępowania arbitrażowego i w czasie jego trwania. Osoby te muszą zapoznać się ze sprawą, by być w stanie podejmować przemyślane decyzje i udzielać instrukcji, jak również by zbierać materiał dowodowy. Niekiedy spółki wyznaczają do zarządzania sprawą dedykowanego pracownika, czasem nawet zajmującego się sprawą w pełnym wymiarze godzin. Z perspektywy zarządzania przedsiębiorstwem czas poświęcony przez pracowników na postępowanie arbitrażowe nie może być przez nich wykorzystany na zwykłą działalność i w związku z tym stanowi koszt.

73. Uwzględniając powyższe kwestie, trybunały mogą rozważyć zwrot kosztów związanych z: (i) czasem i wydatkami kadry zarządzającej, (ii) kosztami administracyjnymi i wydatkami na

---

²⁹Paryski regulamin arbitrażowy, art. 7.6 (podkreślenie dodane) stanowi jednak: „Trybunał Arbitrażowy może w wyroku ustalić podział części lub całości kosztów wedle swojego uznania. Koszty mogą też zawierać w sobie wynagrodzenie i wydatki arbitrów (także Arbitra Tymczasowego), koszty zastępstwa procesowego, koszty biegłych i konsultantów (w tym świadków występujących jako konsultanci). Koszty mogą również zawierać wynagrodzenie za czas związany z zarządzaniem i przeznaczony na ekspertyzy. Przy podejmowaniu decyzji co do kosztów Trybunał Arbitrażowy może wziąć pod uwagę takie okoliczności, jakie uzna za właściwe, w tym to na ile każda ze stron prowadziła postępowanie w sprawny i oszczędny sposób”.

ustalenie stanu faktycznego, wewnętrzną obsługę prawną, zewnętrznych ekspertów technicznych, prowadzenie postępowania i kosztami pracowników, którzy występują w charakterze świadków.

74. Nie istnieje zasada zakazująca zwrotu wewnętrznych kosztów poniesionych w bezpośrednim związku z arbitrażem i niektóre trybunały przyznawały takie koszty w zakresie w jakim były one niezbędne, nie pokrywały się bezzasadnie z kosztami zewnętrznej obsługi prawnej i były poparte dowodami w sposób na tyle szczegółowy, że możliwe było odróżnienie tych kosztów od zwykłych wydatków na pracowników, a wysokość tych kosztów była rozsądna.

75. Mając na uwadze, że rzadko kiedy strony szczegółowo odnotowują czas i koszty poniesione wewnątrz na arbitraż, pomocne może być przedyskutowanie ze stronami na początku postępowania możliwości odzyskania wewnętrznych kosztów.

d) Dowód poniesienia kosztów

76. Trybunał może zasądzić takie uzasadnione koszty, które zostały poniesione lub pozostają do zapłacenia przez stronę żądającą ich zwrotu. Trybunał musi zatem mieć pewność, dzięki prawidłowej weryfikacji, że koszty te zostały lub zostaną rzeczywiście poniesione.

77. Trybunał może chcieć uniknąć długich wniosków i uzasadnień, w których strony podają dokładny spis kosztów. Powinien jednak żądać przynajmniej zadowalających dowodów, że koszty w żądanej kwocie zostały rzeczywiście poniesione. Kopie faktur rzadko będą właściwym dowodem, jeśli zawierają szczegółowe informacje dotyczące wykonanej pracy. Zazwyczaj będą one zawierać informacje poufne, pozbawione znaczenia dla sprawy i mogące stanowić tajemnicę zawodową. Wszelkie koszty powinny być odpowiednio udowodnione zgodnie z wymaganiami dowodowymi mającymi zastosowanie do głównego roszczenia. Omówienie tych kwestii na wczesnym etapie postępowania może pozwolić na uniknięcie niejasności lub trudności wynikających z rozbieżnych

oczekiwań stron lub trybunału co do wymagań dowodowych³⁰.

e) Nielojalne postępowanie / zła wiara stron

78. Jak wspomniano wcześniej, regulaminy wielu instytucji arbitrażowych oraz wytyczne wydawane przez inne podmioty wskazują, że trybunał może wziąć pod uwagę postępowanie stron (i ich pełnomocników) przy przyznawaniu stronie uzasadnionych kosztów. Niektóre krajowe ustawy arbitrażowe zawierają podobne postanowienia³¹. Na przykład Artykuł 37(5) Regulaminu Arbitrażowego ICC (2012) pozwala trybunałowi przy podejmowaniu decyzji dotyczących kosztów wziąć pod uwagę to, czy strona prowadziła arbitraż w sprawny i oszczędny sposób. Ogólne sformułowania użyte w Artykule 37(5) pozwalają na ocenę zachowania strony w trakcie postępowania, a w niektórych przypadkach nawet przed postępowaniem, bez względu na to czy dane zachowanie strony spowodowało opóźnienie lub wzrost kosztów postępowania. Jest to kwestia niezależna od badania proporcjonalnej wygranej lub porażki stron (jeśli ma to znaczenie) oraz zasadności i udowodnienia żądanych kosztów. Przykładowo, trybunał może uznać, że jedynym czynnikiem wpływającym na jego rozstrzygnięcie w zakresie kosztów jest zachowanie się strony lub jej zła wiara. Niektóre aspekty zachowania się stron, które mogą być wzięte pod uwagę przez trybunał przy rozstrzygnięciu o podziale kosztów, zostały omówione poniżej.

Nielojalne postępowanie przy czynnościach procesowych

79. Zachowania procesowe, które mogą zostać wzięte pod uwagę przy rozstrzygnięciu o kosztach przez trybunał, to w szczególności:

---

³⁰ Niewiele trybunałów będzie skłonnych do zajęcia się nad kwestią kosztów równie wnikliwie jak w angielskich sądach, gdzie analizowane są poszczególne czynności prawników, poziom ich doświadczenia oraz naliczane stawki. Taka analiza również może generować zbędne opłaty i koszty oraz być czasochłonna.

³¹ Np. brazylijska ustawa arbitrażowa, art. 27 (podkreślenie dodane): „w wyroku arbitrażowym należy rozstrzygnąć o odpowiedzialności stron za koszty postępowania i związane z nim wydatki, jak też o wszelkich ewentualnych kosztach wynikłych z prowadzenia procesu w złej wierze, z uwzględnieniem postanowień umowy o arbitraż, jeśli takowe istnieją”.

(i) Zachowanie przed rozpoczęciem postępowania arbitrażowego. W szczególności arbitrzy mogą ocenić niewłaściwe zachowania stron poprzedzające postępowanie, w tym próby uniknięcia arbitrażu, zastraszanie, inicjowanie równoległych postępowań sądowych z naruszeniem umowy o arbitraż, ingerencja w interesy gospodarcze przeciwnika lub nieuczciwe lub szkodliwe kampanie prasowe. Chociaż zdarza się to rzadko, koszty wynikające z zachowania poprzedzającego postępowanie arbitrażowe mogą być wprost unormowane w krajowej ustawie arbitrażowej miejsca arbitrażu³²;

(ii) Obstrukcyjne zachowanie w tych rzadkich przypadkach, gdy strona chce celowo zaszkodzić postępowaniu przez uczynienie wyroku niewykonalnym lub w inny sposób sprawić, by trybunał nie był w stanie ostatecznie rozstrzygnąć sporu między stronami;

(iii) Konflikty po zawiśnięciu sporu mające na celu destabilizację trybunału i postępowania arbitrażowego. Mogą one być skutkiem np. późnego wyznaczenia pełnomocników, co skutkuje zaistnieniem konfliktu interesów po stronie arbitrow. Dany arbiter może być zmuszony do wyłączenia się, w innym przypadku wykonalność wyroku może być zagrożona³³. Trybunał może wziąć pod uwagę jakąkolwiek taktykę przyjętą przez strony w celu wywołania takiego konfliktu i wysokość kosztów spowodowanych takim postępowaniem;

(iv) Wielokrotne, nieskuteczne żądania wyłączenia arbitra, bezzasadne zarzuty

---

³²Rozporządzenie arbitrażowe Hong-Kongu, punkt 74(7) (podkreślenie dodane): „Trybunał arbitrażowy (a) może zasądzić tylko koszty uzasadnione w świetle wszystkich okoliczności sprawy; i (b) w razie braku odmiennej umowy stron, może zasądzić koszty poniesione przy przygotowaniu postępowania arbitrażowego przed jego wszczęciem”.

³³ W celu wyeliminowania obaw związanych z realizacją takiego scenariusza niektóre instytucje arbitrażowe wprost przyznały trybunałom możliwość wstrzymania się z akceptacją zmiany pełnomocnika i niektóre trybunały zamieszczają takie postanowienia w aktach misji lub w warunkach wyznaczenia na arbitra (np. regulamin LCIA z 2014 r., art. 18.4; Wytyczne IBA dotyczące reprezentacji stron w międzynarodowym arbitrażu z 2013 r., wytyczne od 4 do 6).

dotyczące jurysdykcji czy też kompetencji trybunału³⁴;

(v) Nieuzasadnione angażowanie sądu powszechnego w postępowanie w sytuacji, gdy strony, naruszając umowę arbitrażową, prowadzą równoległe postępowania, w celu storpedowania postępowania arbitrażowego³⁵. Mimo że większość regulaminów arbitrażowych i ustaw krajowych pozwala na niezbędne i odpowiednie wsparcie ze strony sądu powszechnego miejsca arbitrażu lub wykonania wyroku, co pozostaje w zgodzie z Konwencją Nowojorską, trybunał może uznać pewne działania za nadużycie postępowania arbitrażowego i wziąć tę okoliczność pod uwagę przy decydowaniu o kosztach;

(vi) Celowe nierespektowanie zasad postępowania arbitrażowego, np. przez komunikowanie się z arbitrami bez uwzględnienia drugiej strony, co w konsekwencji rodzi konflikt interesów i zmusza arbitra do wyłączenia się lub zagraża wykonalności wyroku³⁶.

Nieodpowiednie postępowanie przy dostarczaniu dokumentów

80. Tytułem wstępu i jak podkreśliła Komisja w raporcie pt. *Techniki zarządzania elektronicznym dostarczaniem dokumentów, kiedy jest to możliwe lub wymagane w międzynarodowym arbitrażu*, wynika, że nie istnieje generalny obowiązek ujawniania dokumentów, ani prawo do żądania lub

---

³⁴ W odpowiedzi na obawy związane z coraz częstszym nieuzasadnionym podnoszeniem tego typu zarzutów, niektóre instytucje arbitrażowe zakazały takiego postępowania i wprowadziły sankcje za tego typu naruszenia, w tym poprzez orzeczenia o kosztach (np. regulamin LCIA z 2014 r., Załącznik, par. 2).

³⁵ Konwencja Nowojorska stanowi o uznawaniu i wykonalności umów arbitrażowych i samych wyroków, stanowiąc podstawę dla przychylnego arbitrażowi podejścia przyjętego przez większość sądów powszechnych w państwach stronach Konwencji.

³⁶ W celu złagodzenia obaw związanych z niewłaściwym, jednostronnym kontaktowaniem się z arbitrem w sprawach związanych z arbitrażem lub sporem pomiędzy stronami, niektóre instytucje arbitrażowe i organizacje zawodowe opublikowały zasady i wytyczne zakazujące takiego działania lub wskazujące najwłaściwsze podejście (np. Regulamin LCIA z 2014 r., Załącznik, par. 6; Wytyczne IBA dotyczące reprezentacji stron w międzynarodowym arbitrażu z 2013 r., wytyczne 7 i 8). Tego typu zachowanie stron może być objęte Artykułem 35(7) regulaminu ICC.

uzyskania tzw. *document production* (w tym elektronicznego *document production*) w międzynarodowym arbitrażu. Raport stanowi dalej, że żądania złożenia dokumentów – w takiej mierze, w jakiej są niezbędne i odpowiednie w danym postępowaniu – powinny być ograniczone, dostosowane do konkretnych okoliczności sprawy i podlegać ogólnym zasadom *document production* tj. zasadom konkretności, wagi i znaczenia dla sprawy oraz proporcjonalności³⁷.

81. Wykorzystanie dowodów z dokumentów w międzynarodowym arbitrażu powinno być wydajne, oszczędne i sprawiedliwe. Decydując o kosztach, trybunał może wziąć pod uwagę zachowanie strony przy *document production*, np. to, w jakim stopniu dana strona nie zachowywała się w sposób wydajny, oszczędny i sprawiedliwy, lub w inny sposób postępowała niewłaściwie, lub w złej wierze przy dostarczaniu dokumentów.

82. Niewłaściwe postępowanie dotyczące dostarczania dokumentów może oznaczać w szczególności:

(i) celowe nadużycia lub niewłaściwe postępowanie przy żądaniu złożenia dokumentów lub przy odpowiadaniu na uzasadnione i właściwe żądania złożenia dokumentów pochodzące od przeciwnika³⁸;

---

³⁷ § 5.31: „Trybunały powinny unikać zapożyczenia z innych systemów prawnych zasad utrwalania dowodów, które mogą powodować zbędne niedogodności i wydatki. Choć celowe wysiłki strony, by zapobiec ujawnieniu istotnych dowodów poprzez zniszczenie lub zmianę dowodu elektronicznego może wiązać się ze stosownymi sankcjami (takich jak negatywne konsekwencje, wskazane w Artykule 9(5) Regulaminu postępowania dowodowego IBA), to jednak przypadkowe zniszczenie lub zmiana elektronicznego dokumentu na skutek rutynowego działania sieci komputerowej tej strony zwykle nie oznacza jej zawinionego działania i nie rodzi konieczności zastosowania sankcji. Ponadto, choć strona może chcieć we własnym interesie podjąć kroki zmierzające do utrwalenia dowodów, to jednak nie ciąży na niej taki obowiązek. Również trybunał nie powinien nakładać na strony takiego obowiązku nie mając ku temu szczególnych podstaw, takich jak na przykład wiarygodne zarzuty dotyczące oszustwa, fałszerstwa lub celowego manipulowania dowodami”.

³⁸ W celu złagodzenia obaw związanych ze stanowiącymi nadużycia żądaniami złożenia dokumentów lub odpowiedziami na takie żądania, IBA opublikowała wytyczne dla stron i trybunałów dotyczące najlepszych rozwiązań w tym zakresie (zob. Wytyczne IBA dotyczące reprezentacji stron w międzynarodowym arbitrażu z 2013 r., wytyczne 12-17). Tego typu postępowanie może również być objęte zakresem Artykułu 35(7) Regulaminu arbitrażowego ICC (2012) (jak również Artykułu 9.7 Regulaminu dowodowego IBA).

(ii) celowe niewywiązywanie się z wytycznych dotyczących żądań złożenia dokumentów, niszczenie lub nieprawidłowe przechowywanie dokumentów żądanych lub takich, które mogłyby zostać złożone w postępowaniu i są istotne dla sprawy. Mimo że w międzynarodowym arbitrażu nie ma generalnego obowiązku zachowywania dowodów, strony i ich pełnomocnicy nie powinni celowo usuwać informacji i tym samym udaremniać ujawnienia materiału dowodowego mającego znaczenie i istotnego dla sprawy;

(iii) celowe fałszowanie dokumentów.

Fałszywe zeznania świadków lub opinie biegłych

83. Decydując o podziale kosztów, trybunał może wziąć pod uwagę fakt, że strona przedstawiła trybunałowi jako dowód fałszywe zeznania lub że jej pełnomocnicy świadomie zlecili przygotowanie fałszywego dowodu lub uczestniczyli w jego przygotowaniu. Również zachowanie świadków i biegłych może podlegać i być karane zgodnie z *lex arbitri*³⁹. Zachowanie profesjonalnych pełnomocników może podlegać dodatkowym sankcjom nakładanym przez właściwe samorzady zawodowe⁴⁰.

Fałszywe twierdzenia przedstawione trybunałowi

84. Decydując o kosztach, trybunał może wziąć pod uwagę wszelkie fałszywe twierdzenia mające zmylić trybunał lub uczynić postępowania nieuczciwym⁴¹. Takie

---

³⁹ Na przykład angielska ustawa o krzywoprzysięstwie z 1911 r.; ustawa chińska z 2010 r. o środkach karania za nielegalne postępowanie prawników i kancelarii prawnych.

⁴⁰ W celu złagodzenia obaw związanych ze świadomym składaniem fałszywych zeznań, niektóre instytucje arbitrażowe i inne organizacje zawodowe opublikowały wytyczne i zasady, wskazujące najlepsze rozwiązania w tych kwestiach (np. Regulamin LCIA z 2014 r. Aneks, par. 4; Wytyczne IBA dotyczące reprezentacji stron w międzynarodowym arbitrażu z 2013 r., wytyczne 9-11). Ten rodzaj postępowania może być także objęty zakresem Artykułu 35(7) Regulaminu arbitrażowego ICC (2012) (jak również pod Artykułem 9.7 Regulaminu dowodowego IBA).

⁴¹ Profesjonalni pełnomocnicy zwykle podlegają regulacjom zawartym we właściwych kodeksach i zasadach postępowania i mogą być ukarani przez własne organizacje zawodowe za ewentualne naruszenia tych regulacji. Pełnomocnicy pochodzą jednak zazwyczaj z różnych jurysdykcji, o określonych zasadach etycznych, przystosowanych do praktyki w tej konkretnej jurysdykcji, a nie w międzynarodowym arbitrażu. Niektóre

postępowanie ze strony profesjonalnych pełnomocników może również podlegać sankcjom nakładanym przez właściwe samorządy zawodowe⁴².

Agresja / brak zawodowej uprzejmości / nieuzasadnione zarzuty oszustwa

85. Inne okoliczności mogące wpłynąć na podział kosztów to agresywne postępowanie strony lub jej pełnomocników lub brak zawodowej uprzejmości. Jeśli podnoszone są nieuzasadnione zarzuty oszustwa (co jest odradzane przez niektóre podmioty reprezentujące zawody prawnicze), okoliczność ta również może być uwzględniona przez trybunał przy decydowaniu o kosztach.

VI. Finansowanie kosztów w arbitrażu i wynagrodzenie w formie *success fee* lub wynagrodzenie dodatkowe (tzw. *uplifts*)

86. Uzasadnieniem dla przyznawania kosztów wygrywającemu sprawę jest to, że strona nie powinna tracić środków na skutek tego, że zmuszona była dochodzić swoich praw lub je egzekwować⁴³. Zasada zwrotu kosztów postępowania stronie wygrywającej implikuje zatem, że strona musiała je wcześniej ponieść.

---

instytucje arbitrażowe i organizacje zawodowe opublikowały zasady lub wskazówki zakazujące takiego postępowania lub proponujące najlepsze rozwiązania (np. regulamin LCIA z 2014 r. Aneks, par. 3; Wytyczne IBA dotyczące reprezentacji stron w międzynarodowym arbitrażu z 2013 r., wytyczne 9-11.

⁴² Por. Również Zasady postępowania Chartered Institute of Arbitrators.

⁴³ W Anglii, to tradycyjne ujęcie przedstawione zostało w orzeczeniu *Harold v. Smith* (1860) 5 H. & N. 381, 385, w którym Bramwell B. stwierdził: „Zapłata kosztów między stronami jest przewidziana przez prawo jako rodzaj rekompensaty dla strony uprawnionej; koszty nie mają stanowić kary dla strony nimi obciążonej kosztami, ani nagrody dla strony, na rzecz której koszty są zasądzone”. Podobnie we Francji art. 700 Kodeksu postępowania cywilnego uprawnia sędziego do nakazania przegrywającej stronie zwrotu kosztów, jednakże mając na względzie „zasady słuszności i sytuację majątkową przegranej”. Przepis ten ma zapewniać realizację prawa do sądu, a nie karać stronę przegrywającą w postępowaniu. Zgodnie z takim podejściem, francuski Sąd Kasacyjny orzekł w odniesieniu do tego przepisu, że nie trzeba dowodzić, że nie ma wymogu udowodnienia, że korzystanie z określonych środków zaskarżenia stanowiło nadużycie lub zmierzało do przedłużenia postępowania, nie ma również wymogu udowodnienia samej odpowiedzialności strony zobowiązanej do zwrotu kosztów przeciwnikowi (Druga Izba Cywilna, 23 czerwca 1982 r., apelacja nr 7917094).

a) Koszty postępowania ponoszone przez podmioty trzecie

87. Gdy jedna ze stron finansowana jest przez podmiot trzeci⁴⁴, podmiot ten zwykle uzyskuje z sumy zasądzonej na rzecz finansowej przez ten podmiot strony zwrot (co najmniej) poniesionych przez ten podmiot kosztów. W związku z tym strona wygrywająca, po zwróceniu kosztów finansującemu podmiotowi, jest stratna. Może zatem być uprawniona do żądania zwrotu przez stronę przegrywającą poniesionych uzasadnionych kosztów, w tym kwot płaconych zewnętrznemu finansującemu. Trybunał będzie zobowiązany ustalić, czy te koszty zostały rzeczywiście poniesione, czy też mają dopiero zostać zapłacone przez stronę żądającą ich zwrotu i czy były to koszty rozsądne. Fakt, że wygrywający musi zwrócić środki zewnętrznemu finansującemu, pozostaje w dużej mierze bez znaczenia.

88. Trzeba pamiętać, że zewnętrzny finansujący nie jest stroną postępowania i zwykle nie jest nawet znany. Strona, która uzyskała zewnętrzne finansowanie, w przypadku porażki, może nie być w stanie wykonać wyroku trybunału w części nakazującej zwrot kosztów. W takiej sytuacji trybunał nie ma jurysdykcji nad zewnętrznym finansującym i nie może nakazać mu zapłaty kosztów.

89. Jeżeli trybunał ma powody, by uważać, że strona jest finansowana przez zewnętrzny podmiot i że może to wpłynąć na jej możliwości zwrócenia kosztów przeciwnikowi w razie jego wygranej, trybunał może nakazać ujawnienie w niezbędnym zakresie informacji dotyczącej finansowania. Ma to umożliwić ocenę czy postępowanie pozostanie efektywne i sprawiedliwe dla obu stron.

90. Jeżeli istnieją dowody na istnienie porozumienia o finansowaniu, co do którego istnieje prawdopodobieństwo, że może ono wpłynąć na zdolność strony do zwrotu kosztów przeciwnikowi, przeciwnik ten może złożyć na

---

⁴⁴ Zewnętrzny finansujący jest niezależnym podmiotem, który zapewnia część lub całość środków na opłacenie kosztów postępowania (zwykle przez powoda), zwykle w zamian za wynagrodzenie dodatkowe (tzw. *uplift*) lub wynagrodzenie w formie *success fee*.

wczesnym etapie wniosek o zabezpieczenie lub inny środek prewencyjny w celu zabezpieczenia swojej możliwości uzyskania zwrotu kosztów postępowania. Może to polegać na żądaniu zabezpieczenia zapłaty takich kosztów, udzielenia gwarancji lub uzyskania ubezpieczenia. Takie środki mogą być właściwe dla ochrony strony, która nie korzysta z zewnętrznego finansowania oraz mogą służyć zapewnieniu równego traktowania stron w odniesieniu do kosztów.

91. Rozstrzygając o wniosku o zabezpieczenie lub inny środek prewencyjny mający służyć ochronie możliwości strony niekorzystającej z zewnętrznego finansowania uzyskania przez nią zwrotu kosztów, trybunał może nałożyć na wnioskującego odpowiedzialność za wszelkie koszty i szkody spowodowane przyznaniem wnioskowanych środków prewencyjnych, jeżeli strona zewnętrznie finansowana zwycięży. Pozostaje to w zgodzie z Artykułem 17G Prawa modelowego o międzynarodowym arbitrażu handlowym UNCITRAL.

b) Wynagrodzenia w formie *success fee* lub wynagrodzenie dodatkowe (tzw. *uplifts*)

92. W rzeczywistości umowy o finansowaniu rzadko ograniczone są tylko do finansowania kosztów postępowania. Zwykle zewnętrzny finansujący żąda wypłacenia dodatkowego wynagrodzenia (tzw. *uplift*) albo wynagrodzenia w formie *success fee* w zamian za przyjęcie na siebie ryzyka finansowania postępowania, co stanowi koszt pozyskania kapitału. Trybunał zobowiązany jest upewnić się tylko, że dane koszty zostały poniesione w celu prowadzenia postępowania, że składające się na koszty kwoty zostały zapłacone lub mają być zapłacone, oraz że koszty były zasadne. Wobec tego jest możliwe, że w określonych okolicznościach zasądzone zostaną koszty kapitału (np. jeśli środki na sfinansowanie arbitrażu pochodzą z pożyczki bankowej lub strona ponosi stratę polegającą na braku możliwości korzystania z danych środków).

93. Wymóg zasadności kosztów służy zagwarantowaniu kontroli i równowagi oraz chroni przed nieuczciwym lub nierównym traktowaniem stron w odniesieniu do kosztów, lub niewłaściwym zyskom podmiotów finansujących. Trybunały stawały czasem przed

tym problemem, oceniając w sposób ogólny zasadność kosztów. Niekiedy uwzględniały w rozstrzygnięciu o kosztach wynagrodzenie w formie *success fee*, a niekiedy nie, w zależności od ich poglądu na całość okoliczności sprawy.

VII. Bezsukteczne negocjacje ugody: powiązane koszty i nieprzyjęte oferty

94. Co do zasady, negocjacje zakończone sukcesem mogą skutkować znaczącymi oszczędnościami czasu, środków potrzebnych do sfinansowania sporu, a także usunąć niepewność co do ostatecznego wyniku. Postępowanie arbitrażowe może zostać zakończone wskutek zawarcia ugody, co więcej w ugodzie strony mogą zawrzeć postanowienia dotyczące rozstrzygnięcia o kosztach tego postępowania. Jeśli nie dochodzi do zawarcia ugody, arbitraż jest kontynuowany.

95. Prowadzenie negocjacji w przedmiocie ugody nie należy do kompetencji arbitrów, jako że negocjacje prowadzone są bezpośrednio przez strony, na zasadzie poufności (bez ujawniania ich przebiegu arbitrom. W tym celu pisemne propozycje ugodowe zawierają adnotację: „bez wpływu na późniejsze postępowanie”⁴⁵ albo „tylko do dyskusji o ugodzie i bez prawa do zaprezentowania przed sądem lub trybunałem”⁴⁶.

96. Poszczególne systemy krajowe chronią poufność negocjacji ugodowych w postępowaniu sądowym lub w arbitrażu w różnym stopniu⁴⁷. W niektórych systemach krajowego sądownictwa formalna oferta ugody składana zgodnie z odpowiednią procedurą może skutkować tym, że koszty postępowania zostaną przyznane. W szczególności, jeśli niezaakceptowana oferta jest takiej samej albo wyższej wartości niż zasądzona kwota, niektóre sądy krajowe nie dopuszczają do odzyskania kosztów, powstałych po dacie złożenia oferty, przez stronę, która tę ofertę odrzuciła.

---

⁴⁵Prawnicze określenie używane w Anglii do pozostawienia prób ugodowych bez wpływu na postępowanie przed sądami i trybunałami.

⁴⁶Określenie częściej używane w USA.

⁴⁷Np. w Anglii, kodeks postępowania cywilnego (*Civil Procedure Rules – CPR*), Część 36.

W niektórych systemach prawnych, ofertę ugody pełnomocnicy traktują jako poufną i w związku z tym, nawet jeśli nie została zaakceptowana, nie może być ujawniona stronom trzecim⁴⁸. Niezależnie od powyższego, we wszystkich sprawach, strony powinny zachowywać treść propozycji ugody w poufności, przynajmniej do momentu wydania ostatecznego rozstrzygnięcia co do istoty sprawy. Wymóg ten ma chronić strony przed nierównym traktowaniem i uprzedzeniami ze strony arbitra, który mógłby kierować się treścią propozycji ugodowych⁴⁹.

97. Sekretariat ICC (a także inne instytucje arbitrażowe) pomaga stronom, przekazując arbitrom informacje dotyczące nieskutecznych negocjacji lub niezaakceptowanej oferty ugody, tak aby nie wpływało to na stosunek arbitrów do stron czy sprawy.

Jednym ze sposobów zapewnienia poufności treści propozycji ugody jest jej złożenie w zapieczętowanej kopercie i zdeponowanie albo - zgodnie z rekomendacjami - w Sekretariacie ICC, albo ewentualnie u arbitrów, aż do czasu rozstrzygnięcia istoty sporu. Gdy decyzja dotycząca meritum sprawy jest już wydana i arbitrzy przystępują do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, Sekretariat ujawnia arbitrom zapieczętowaną propozycję ugody. Przyczyną, dla której przechowuje się zapieczętowaną propozycję ugody jest zagwarantowanie, że treść ugody nie wpłynie na decyzję arbitrów co do istoty sporu.

98. Prowadzenie negocjacji ugodowych może prowadzić do powstania pewnych trudności związanych z podziałem kosztów. Poniżej omówiono dwa, najczęstsze problemy.

---

⁴⁸We Francji nie ma szczególnych przepisów dotyczących ofert ugody i ich skutków dla podziału kosztów, ale zgodnie z art. 66-5 zmienionej Ustawy nr 71-1130 z dnia 31 grudnia 1971 r. ma zastosowanie tajemnica zawodowa pomiędzy dwoma prawnikami (*legal professional privilege*), dlatego też niezaakceptowana propozycja ugody będzie zwykle pozostawała bez wpływu na dalsze postępowanie, będzie objęta tajemnicą i nie będzie mogła być ujawniona. Tych skutków można uniknąć tylko wtedy, gdy oferta zostanie złożona bez intencji wpływu na postępowanie, z wyjątkiem propozycji co do kosztów (lub w postępowaniu podlegającym procedurze z części 36. CPR).

⁴⁹Tak naprawdę niektóre krajowe ustawy arbitrażowe wprost tego zabraniają.

99. Po pierwsze, przy podziale kosztów arbitrzy mogą brać pod uwagę te koszty, które powstają albo są związane z dążeniem stron, do ugodowego zakończenia sporu. Zgodnie z przyjętym przez ICC w dotychczasowych wyrokach podejściem, koszty ponosi strona która włożyła dużo wysiłku i czasu w bezskuteczne negocjacje, które od początku nie rokowały zawarciem ugody. W jednej sprawie, trybunał wyraźnie wskazał, że koszty powstałe podczas bezskutecznych negocjacji zostały uznane za koszty dotyczące przygotowania do postępowania arbitrażowego, jako że z żądania strony nie wynikało, że spór nie może zakończyć się polubownie.

100. Po drugie, w określonych okolicznościach trybunał przy podziale kosztów może wziąć pod uwagę, że strony próbowały negocjować lub zawrzeć ugodę. Nie ma ogólnego przepisu w międzynarodowym arbitrażu wskazującego, że podjęcie negocjacji ugodowych przez strony, skutkuje obniżeniem kosztów postępowania. Jednak Trybunał, podczas pierwszego posiedzenia organizacyjnego, może rozważyć powyższą kwestię.

VIII. Uwagi końcowe

101. Zważywszy, że autonomia stron i elastyczność są nieodłączną cechą arbitrażu, nie jest żadnym zaskoczeniem, że orzeczenia arbitrażowe charakteryzują się odmiennym podejściem do tematyki kosztów. Również w różnych jurysdykcjach, odmiennie reguluje się kwestię rozstrzygnięcia o kosztach.

102. Zespół ds. kosztów dążył do zaprezentowania możliwych podejść co do kwestii rozstrzygnięcia w przedmiocie kosztów postępowania. Raport oraz materiał porównawczym zebrany w załączniku ma na celu przedstawienie i omówienie najważniejszych zagadnień, które powinny być brane pod uwagę podczas rozstrzygnięcia o kosztach. Dotyczy to nie tylko charakteru oraz wysokości kosztów, ale także odpowiednich instrumentów i standardów, które mają wpływ na rozstrzygnięcie o podziale kosztów postępowania pomiędzy stronami.

103. Co więcej, kontynuując prace dotychczas podjęte przez Komisję w związku z

zarządzaniem sprawami, zespół roboczy podkreślił wagę rozstrzygnięć dot. kosztów, w szczególności, wykorzystanie ich jako instrumentu zwiększającego efektywność i opłacalność postępowania arbitrażowego, a także umożliwiającego restrykcyjne traktowanie nieefektywnego i niewłaściwego zachowania stron.

Załącznik A

Analiza rozstrzygnięć o kosztach w zagranicznych wyrokach arbitrażowych

I. Przegląd orzeczeń Międzynarodowej Izby Handlowej dotyczących struktury kosztów¹

W celu przeprowadzenia oceny oraz przedstawienia stosownego sprawozdania dotyczącego swobody arbitrów w zakresie orzekania o kosztach pomiędzy stronami w międzynarodowym postępowaniu arbitrażowym, w szczególności w odniesieniu do artykułu 22 oraz artykułu 37 Regulaminu Arbitrażowego z 2012 roku, powołano specjalną grupę roboczą. Punktem wyjścia dla dokonania powyższej analizy było przyjrzenie się stosowaniu Regulaminu Arbitrażowego w praktyce². Analizowano przykłady technik zarządzania sporem, które są wykorzystywane przez trybunał arbitrażowy i strony w celu kontrolowania czasu i kosztów postępowania, tak by były proporcjonalne do przedmiotu sporu. Sekretariat Komisji dokonał analizy rozstrzygnięć o kosztach w wyrokach arbitrażowych Międzynarodowej Izby Handlowej, które zapadły pomiędzy 2008 rokiem a grudniem 2014 roku. Dla celów analizy, przez „opłaty i wydatki arbitrażowe” należy rozumieć wynagrodzenia arbitrów oraz ponoszone przez nich wydatki, opłaty administracyjne na rzecz Międzynarodowej Izby Handlowej oraz wynagrodzenie biegłych wskazanych przez trybunał arbitrażowy. Natomiast przez „koszty zastępstwa procesowego” rozumie się uzasadnione koszty prowadzenia sporu, w szczególności koszty obsługi prawnej poniesione przez strony w czasie trwania arbitrażu.

Badania zostały przeprowadzone z podziałem na cztery części:

- Przegląd wyroków wydanych na podstawie Regulaminu Arbitrażowego w 2013 oraz 2014 roku.

Spośród 300 wyroków wydanych w języku angielskim w tym okresie, wybrano 88 ze szczegółowymi i wyczerpującymi uzasadnieniami dotyczącymi rozstrzygnięcia o kosztach. Szczególną uwagę zwrócono na to, czy trybunały arbitrażowe brały po uwagę zaangażowanie stron w efektywnym rozwiązaniu sporu oraz czy strony prowadziły postępowanie arbitrażowe w szybki i opłacalny sposób, zgodnie z wymaganiami Regulaminu Arbitrażowego z 2012 roku. Poddane analizie, zostały także wyroki wydane w języku francuskim, niemieckim i hiszpańskim. Przeanalizowane zostało również dziesięć wyroków częściowych wydanych zgodnie z Regulaminem Arbitrażowym, których przedmiotem było rozstrzygnięcie o kosztach.

- Przegląd wyroków wydanych na podstawie Regulaminu Arbitrażowego z 1998 roku w 2012 oraz 2013 roku.

Zbadane zostały 172 wyroki z 2012 roku oraz 142 orzeczenia z 2013 roku, spośród których zostały wybrane najważniejsze i najbardziej interesujące rozstrzygnięcia dotyczące kosztów.

- Przegląd wyroków wydanych na podstawie Regulaminu Arbitrażowego z 1998 roku w latach 2008, 2009 oraz 2011.

We wcześniejszych badaniach zostało wybranych 35 wyroków z 2008, 2009 oraz 2013 roku, zawierających rozstrzygnięcia dotyczące kosztów.

- Zbadano także siedem wybranych wyroków wydanych w sprawach dot. Stosowania dwustronnych traktatów inwestycyjnych.

Dwa z tych wyroków wydano na podstawie Regulaminu Arbitrażowego z 2012 roku.

¹ Przegląd został zebrany i opracowany przez Dr Hélène van Lith, Sekretarza Międzynarodowej Izby Handlowej, Komisja Arbitrażu i ADR.

² Zob. Załącznik C, aby zapoznać się z odpowiednimi przepisami dotyczącymi kosztów z 2012 r. i 1998 r. z ICC Rules.

Część pierwsza Załącznika A zawiera podsumowanie wraz ze wskazaniem przykładów czynników, które zdaniem

trybunału miały wpływ na rozstrzygnięcie o kosztach.

Przed wszystkim, wyjaśniono, że trybunały wykorzystywały swoje kompetencje do orzekania w przedmiocie kosztów postępowania w sposób dyskrejonalny. Arbitrzy, każdorazowo wskazywali, że kompetencja do rozstrzygnięcia o kosztach wynika z Regulaminu Arbitrażowego. Jako szczególną podstawę wskazywano treść artykułu 37 (5) Regulaminu Arbitrażowego. Prawie we wszystkich rozstrzygnięciach w zakresie kosztów wydanych na podstawie Regulaminu Arbitrażowego z 2012 roku brano pod uwagę czy strony prowadziły postępowanie arbitrażowe w sposób szybki i optymalny.

Wielu arbitrów rozważało, czy strony związały się umownym porozumieniem dotyczącym sposobu podziału kosztów postępowania arbitrażowego. W przypadku braku takiego porozumienia, arbiter mógł wybrać jedno z dwóch rozwiązań: (i) zasądzić całość lub część kosztów od strony przegranej lub (ii) rozdzielić koszty po równo między obie strony. Trzecim rozwiązaniem jest podział kosztów pomiędzy strony na szczególnej podstawie, biorąc pod uwagę specjalne okoliczności, zamiast stosować zasadę, że koszty pokrywa przegrany lub każda ze stron po równo.

W odniesieniu do dwóch dominujących podejść, należy zważyć, że:

- Przy ustalaniu podziału kosztów arbitrzy rozważali między innymi, czy strony mogły uniknąć postępowania arbitrażowego; jakie są ogólne zasady podziału kosztów na podstawie obowiązującego prawa; czy strony zawarły umowę dotyczącą kosztów; jakie koszty zostały poniesione na etapie ustalania kwestii wstępnych, takich jak jurysdykcja; czy sprawa jest złożona pod względem prawnym i faktycznym; konieczność przeprowadzenia dowodów z zeznań świadków i opinii biegłego. Gdy trybunały opierały decyzję o kosztach na podstawie domniemanej wygranej jednej ze stron, za punkty odniesienia przyjęły różne czynniki (np. wyegzekwowanie roszczenia, wysokość

zasądzonych roszczeń). Niektórzy arbitrzy precyzyjnie wyliczali procentowy wskaźnik wygranej na podstawie dochodzonej kwoty, podczas gdy inni redukowali zasądzone koszty poprzez zastosowanie szacowanych wskaźników. Zdarzało się, że arbitrzy, przy rozstrzygnięciu o kosztach prawnych nie zawsze stosowali tę samą metodę.

- Przy ustalaniu struktury kosztów, poddawano analizie, między innymi, czy strony w równym stopniu przyczyniły się do niepotrzebnego przedłużania i komplikowania postępowania arbitrażowego oraz związanego z tym podwyższeniem kosztów lub czy strony prowadziły postępowanie arbitrażowe w dobrej wierze.

W wyrokach wydanych na podstawie Regulaminu z 1998 roku, w większości stosowano rozwiązanie pozwalające na alokację całości kosztów lub ich części na rzecz strony wygranej (koszty podążają za rozstrzygnięciem). Niektóre trybunały opisują niniejsze podejście jako powszechną praktykę stosowaną przez arbitrów, podczas gdy inni wskazują na wiodące podręczniki prawnicze, w których podejście przedmiotowe zostało uznane za zasadę wiodącą.

Jednakże, w wielu wyrokach brano także pod uwagę inne czynniki i odpowiednio dostosowywano rozstrzygnięcie o kosztach, czasami wprost wskazując, iż orzeczenie kosztów na rzecz wygrywającej strony nie jest jedyną, wiodącą zasadą. Dokonywano zatem alokacji kosztów na podstawie kombinacji szeregu czynników i kryteriów. Na przykład, arbiter „może wziąć pod uwagę wynik sprawy, względny sukces zarzutów i argumentów obrony stron, mierzonych w proporcji do dochodzonych przez strony żądań, zasadność pozycji stron i postępowania stron w trakcie procedury, mniej lub bardziej ważką naturę sprawy”. Pojawia się także pogląd, że „koszty powinny zostać rozstrzygnięte w świetle wszystkich okoliczności, nie tylko w świetle ostatecznego wyniku sporu co do meritum.”

Ten ostatni pogląd rozwijany jest w wyrokach, które zapadają na podstawie Regulaminu Arbitrażowego z 2012 roku. Jednakże, zasada, że koszty podążają za rozstrzygnięciem, jest traktowana raczej nie jako punkt wyjścia przy rozstrzyganiu o kosztach, a bardziej jako jeden z czynników, które są brane pod uwagę wraz z oceną działań stron, które powinny prowadzić spór w sposób szybki i opłacalny.

W przypadku, gdy koszty są przyznawane stronie wygranej, na podstawie oceny wysokości zasądzonych roszczeń oraz oceny roszczeń wzajemnych, arbitrzy przyjmują różne podejścia, szczególnie w odniesieniu do oceny szans powodzenia strony. W przypadkach, gdy wszystkie roszczenia jednej ze stron zostają uwzględnione (lub ich większości), druga ze stron jest zobowiązana ponieść wszystkie uzasadnione koszty poniesione przez stronę wygraną. W jednym z przypadków trybunał arbitrażowy wskazał, że powód jest stroną wygraną w przeważającym stopniu w odniesieniu do końcowego wyniku sprawy. W związku z tym, strona pozwana zostaje obciążona kosztami postępowania w całości. W innych przypadkach, koszty zostały rozdzielone proporcjonalnie do stopnia wygranej tj. proporcjonalnie do wysokości dochodzonych i zasądzonych roszczeń.

Innym sposobem jest podział kosztów proporcjonalnie do względnego powodzenia i niepowodzenia każdej ze stron. Problemem jest jednak ustalenie stopnia wygranej w przypadku braku wyraźnego wygranego i przegranego. W jednym z przypadków, gdy powód odniósł sukces poprzez wykazanie, że strona przeciwna była odpowiedzialna za szkodę, jednak nie wykazał wysokości szkody, a więc pozwany nie został obciążony odszkodowaniem, wtedy kosztami w całości został obciążony powód. Inny z trybunałów zaobserwował, iż w przypadku, gdy żadna ze stron nie jest jednoznacznym zwycięzcą lub przegranym, koszty powinny zostać rozdzielone 'proporcjonalnie do wygranej lub przeganej, kiedy świadczenie nie może być określone ilościowo' i gdy 'brak jest jednoznacznych zasad dla określenia proporcji, gdy roszczenie nie może być określone ilościowo'.

W kilku przypadkach, arbitrzy zdecydowali, że strona przegrana nie powinna ponosić niektórych kosztów, nawet w sytuacji wyraźnej przeganej. Na przykład, w jednej ze spraw na rzecz powoda zasądzone 75% dochodzonych przez niego roszczeń i w związku z tym został obciążony kosztami w wysokości 25%. W innej sprawie, trybunał arbitrażowy odnotował duży sukces powoda i zdecydował się zmniejszyć koszty, które powód musi ponieść, ale w ramach 'bardzo skromnej części', ze względu na fakt, że nie zwyciężył w całości. Trybunał zdecydował, iż strona pozwana poniesie 98% kosztów poniesionych przez powoda w związku z prowadzeniem sporu.

Znaczne różnice można zaobserwować w sytuacjach, kiedy arbitrzy rozstrzygali o kosztach w odniesieniu do spraw, w których mieli do czynienia ze względnym powodzeniem lub niepowodzeniem stron. Niektórzy arbitrzy oszacowali stopień powodzenia stron, biorąc pod uwagę, która z nich wygrała co do istoty lub wykazała odpowiedzialność drugiej strony, a która z nich wygrała co do wysokości dochodzonego roszczenia. Pojawiają się także wyroki, w których określa się procent osiągnięcia powodzenia w dochodzeniu każdego z poszczególnych roszczeń oraz roszczeń wzajemnych i kompensuje się je wzajemnie, by ocenić końcową wygraną. W niektórych sprawach współczynnik powodzenia został użyty do skalkulowania opłat i wydatków arbitrażowych, jak i kosztów zastępstwa procesowego, podczas gdy w innych trybunał dokonał rozróżnienia na opłaty i wydatki arbitrażowe oraz wydatki i koszty zastępstwa poniesione przez strony i zastosował współczynnik powodzenia tylko do opłat i wydatków arbitrażowych. Dla przykładu - w jednej ze spraw, gdzie powód odniósł sukces, ale nie uzyskał całej dochodzonej sumy, pozwany poniósł wszystkie koszty postępowania arbitrażowego oraz własne koszty prawne, a także część kosztów prawnych powoda.

Nierzadko trybunały wychodząc od zasady, że zwrot kosztów powinien być przyznany stronie wygranej, ostatecznie zarządzają podział 50/50 na podstawie względnego lub niepowodzenia powodzenia każdej ze stron.

Zasada, że każda ze stron powinna ponosić własne koszty jest stosowana przez trybunały znacznie rzadziej. Punktem wyjścia jest poniesienie wydatków i kosztów zastępstwa każdej ze stron we własnym zakresie oraz podział opłat i wydatków arbitrażowych na zasadzie równości, nawet w przypadku, gdy jedna ze stron wygrała co do istoty sprawy. Na szczególną uwagę zasługuje sytuacja, w której trybunały rozważają zastosowanie zasady 'koszty podążają za rozstrzygnięciem' a ostatecznie rozdzielają koszty po równo pomiędzy stronami.

Czynniki najczęściej brane pod uwagę przez trybunały przy rozstrzygnięciu o kosztach to:

1. Możliwość uniknięcia przez strony postępowania arbitrażowego;
2. Obowiązujące w systemie prawnym zasady alokacji kosztów;
3. Umowy zawarte pomiędzy stronami dot. kosztów postępowania;
4. Koszty poniesione w celu ustalenia kwestii wstępnych, takich jak jurysdykcja;
5. Czynności podejmowane przez strony w dobrej lub złej wierze;
6. Zasadność poniesionych kosztów;
7. Prawna i faktyczna złożoność sprawy;
8. Koszty zastępstwa procesowego i wydatki stron (obsługa prawna);
9. Dysproporcje między kosztami dochodzonymi przez każdą ze stron;
10. Możliwość odzyskania różnych innych kosztów.

1. Czy arbitrażu można uniknąć?

Wyroki wydane zgodnie z Regulaminem Arbitrażowym wskazują, że trybunały często biorą pod uwagę działanie stron, które było podstawą skierowania sprawy na drogę postępowania arbitrażowego. Zdaniem wielu arbitrów, arbitrażu można by często uniknąć, gdyby strony prezentowały inne podejście do negocjacji ugodowych poprzedzających skierowanie sprawy do arbitrażu. W takich przypadkach nawet jeżeli powód utraciłby większość bądź całość swoich roszczeń, trybunał zarządziłby rozdzielenie kosztów arbitrażu po równo pomiędzy strony lub co najmniej zasądził inny podział odpowiedzialności. Odmowa strony co do zawarcia ugody zostałaby uwzględniona przez

trybunał, nawet gdyby warunki ugody były korzystniejsze od ostatecznego wyniku arbitrażu. Główne obawy arbitrów dotyczyły tego, czy arbitraż był właściwym forum rozstrzygnięcia sporu i czy strony podniosły roszczenia w dobrej wierze, również w sytuacjach, w których postanowienia umowne były niejasne. Podobnie, bierze się pod uwagę czy roszczenia lub roszczenia wzajemne, które zostały odrzucone, zostały podniesione w sposób prawidłowy i czy nie były one błahe.

Przykładowe konstatacje ustaleń trybunałów:

- „Nawet jeśli powód nie wygra, pozwany mógłby uniknąć arbitrażu choć nie podjął ku temu żadnych kroków”.

- „Fakt, że powód nie zwyciężył, dlatego, że nie udało się ustalić związku przyczynowego, nie zwalnia automatycznie pozwanego z ewentualnej odpowiedzialności za to, że powód postanowił wnieść pozew w arbitrażu. Innymi słowy, pozwany mógł wpłynąć na to, że do postępowania by w ogóle nie doszło.”.

- „W niektórych sprawach, nie ma alternatywy dla powoda, jak tylko wszcząć postępowanie arbitrażowe w celu wyegzekwowania swoich praw”.

- „Roszczenia nie są błahe, a strony działają w dobrej wierze”.

- „Odwrótnie, jeden z trybunałów stwierdził jedynie, co było „uczciwe i sprawiedliwe”, by dochodzić roszczeń od pozwanego, ale zauważył, że nie ma kompetencji, by decydować, czy pozwany naraził powoda na ponoszenie kosztów w związku z postępowaniem w zakresie głównego roszczenia”.

- „Trybunał wziął pod uwagę zakres w jakim koszty są uzasadnione wysokością kosztów prowadzenia sporu arbitrażowego „zważywszy, że pozwany wygrał co do zdecydowanej większości zasadniczych kwestii, potrzeba odwołania się do arbitrażu zatem prawie całkowicie pokrywała się ze stanowiskiem powoda względem spornych kwestii”.

- „Trybunał rozważył konsekwencje wycofania się powoda z punktu widzenia alokacji kosztów i stwierdził, że w takich okolicznościach powód powinien ponieść wszelkie koszty arbitrażu, jak również swoje własne koszty obsługi prawnej.”

- „Trybunał zbadał, czy arbitraż był konieczny ze względu na odmowę przyjęcia ugody przez stronę. Trybunał uznał, że roszczenia są nieuzasadnione oraz że ugoda nie powinna zostać odrzucona, a zatem arbitrażu można było uniknąć”.

- „Mimo że skarżący przegrał sprawę, koszty zostały rozdzielone po równo pomiędzy stronami, ponieważ strony współpracowały ze sobą i działały w sposób uczciwy, a arbitraż stał się konieczny ze względu na niepowodzenie postępowania ugodowego”.

2. Obowiązujące w systemie prawnym zasady alokacji kosztów

Niektórzy arbitrzy uwzględniali zasady dot. alokacji kosztów kraju, w którym prowadzone jest postępowanie arbitrażowe (*lex arbitri*). Czynili tak nie dlatego, że prawo to stosowało się do decyzji o alokacji kosztów, lecz dlatego, że uważali to prawo jako odpowiednią wskazówkę do orzekania o kosztach.

Przykłady rozstrzygnięć trybunałów:

- „Szeroki zakres swobodnego rozstrzygnięcia o kosztach w dużej mierze znajduje potwierdzenie w *lex arbitri*”.

- „Dodatkowo uwzględnia się praktyki co do podziału kosztów obowiązujące w miejscu arbitrażu, które są znane stronom, aby zastosować jedną z nich jako zasadę przewodnią orzekania Trybunału w sprawie kosztów”.

- „Jeśli uważa się, że sukces obu stron w postępowaniu jest równy, to każda ze stron ponosi własne koszty prawne (50/50). Zasada ta jest powszechnie uznawana w różnych jurysdykcjach, w których toczy się postępowanie arbitrażowe.”

- „Trybunał odniósł się do Regulaminu Arbitrażowego, ale jako że miejscem arbitrażu jest Londyn, Trybunał również uwzględnił ogólne zasady wyrażone w ustawie arbitrażowej (1996 rok), punkt 61 (2), zgodnie z którymi koszty podążają za rozstrzygnięciem, chyba że z okoliczności sprawy wynika, że byłoby to nieodpowiednie w stosunku do całości lub części kosztów.

- „Zasada ‘koszty podążają za rozstrzygnięciem’ jest również główną zasadą w niemieckim prawie arbitrażowym. Trybunały Arbitrażowe w Niemczech zwykle decydują o alokacji kosztów według swego uznania, kierując się pkt. 1057 ZPO zgodnie z regułą obowiązującą w postępowaniach sądowych.”

2. Umowy zawarte pomiędzy stronami dot. kosztów postępowania

W rozstrzygnięciu o kosztach, bierze się również pod uwagę umowy pomiędzy stronami dotyczące kosztów.

Poniżej przytoczono kilka przykładów:

- „Strony uzgodniły, że ich zdaniem powinna być stosowana ogólna zasada ‘koszty podążają za rozstrzygnięciem’. Trybunał na podstawie Regulaminu Arbitrażowego stwierdził, że koszty powinny podążać za rozstrzygnięciem „z zastrzeżeniem pewnych korekt”.

- Przykładowa klauzula umowna: „strona wygrana jest uprawniona do odzyskania honorariów dla pełnomocników, kosztów i innych wydatków”. Trybunał uznał tę klauzulę za ważną, a jej niestosowanie ograniczone jest jedynie do sytuacji, kiedy zadeklarowane koszty nie są uzasadnione”.

- Fragment klauzuli arbitrażowej: "Umawiające się Strony ponoszą odpowiednio swoje koszty i opłaty. W przypadku, gdy arbiter wyda wyrok korzystny tylko dla jednej strony, koszty arbitrażu poniesie druga strona. Trybunał uznał, że klauzula ta ma pierwszeństwo przed artykułem 31 Regulaminu Arbitrażowego z 1998”.

- „Strony zgodziły się na podział kosztów "po równo". Dokładne znaczenie "kosztów" w umowie zostało zakwestionowane przez strony, jako że było niejasne, czy to oznaczało tylko wydatki i opłaty postępowania arbitrażowego, czy również wydatki i koszty zastępstwa stron. Trybunał zastosował klauzule jedynie do kosztów zastępstwa. Odnośnie do porozumienia co do wydatków i opłat arbitrażu Trybunał zdecydował, że można tu wykorzystać zasadę uznaniowości, w rezultacie czego koszty te powinny być pokryte w całości przez powoda”.

4. Koszty poniesione w celu ustalenia kwestii wstępnych, takich jak jurysdykcja

Arbitrzy rozważali, czy i na którym etapie postępowania koszty rozpatrywania kwestii wstępnych, takich jak zastrzeżenia co do jurysdykcji, podlegają zwrotowi. Strona, na korzyść której wstępne kwestie zostały rozstrzygnięte, nie musi jednocześnie wygrać sprawy co do meritum.

Przykłady rozstrzygnięć:

- „Wniosek powoda o wydanie wyroku deklaratywnego oraz zgłoszenie zarzutu potrącenia musiały być rozpatrywane jako kwestie wstępne, wcześniej od innych roszczeń pieniężnych pozwanego. W tym zakresie są one integralnymi składnikami roszczeń pieniężnych powoda, a prawdopodobieństwo ich powodzenia jest nieznacznie mniejsze niż 50%.”

- „Należy wziąć pod uwagę, że pozwany bezskutecznie zakwestionował legitymację powoda. Kwestia ta wygenerowała dodatkowe koszty i musiała zostać rozstrzygnięta jako oddzielne zagadnienie”.

- „W tej wstępnej fazie należy zasądzić zwrot poniesionych przez powoda kosztów.”

- „Każda ze stron powinna ponieść własne koszty postępowania, jak również koszty sądowe w zakresie legitymacji do wytoczenia roszczenia.”

5. Czynności podejmowane przez strony w dobrej lub złej wierze

Zachowanie stron procesowych było systematycznie brane pod uwagę przez większość trybunałów. Niedopuszczalne zachowanie stron często było brane pod uwagę nie tylko przez sam trybunał, ale także aby uzasadnić odstąpienie od zasady przyznawania kosztów stronie wygranej. Prawie wszystkie wyroki wydane na podstawie Regulaminu Arbitrażowego z 2012 r., były analizowane pod kątem, czy strony przeprowadziły arbitraż w szybki i opłacalny sposób. Gdy nakładano sankcje z powodu niewłaściwego postępowania, obniżając wysokość zwracanych kosztów, w szczególności brano pod uwagę dobrą wiarę stron.

Przykłady postępowania stron które wpłynęły na rozstrzygnięcie o kosztach: (i) brak współpracy powodujący niepotrzebne opóźnienia; (ii) brak zapłaty zaliczki na koszty; (iii) odmowa udziału w opracowywaniu zakresu reguł proceduralnych; (iv) brak udokumentowanej odpowiedzi na wnioski; (v) brak uczestnictwa w spotkaniach, telekonferencjach; (vi) ograniczenie powództwa na bardzo późnym etapie postępowania; (vii) brak przestrzegania terminów; (viii) lekceważenie standardowych przepisów proceduralnych; (ix) brak profesjonalizmu i uprzejmości; (x) nieprzedstawienie szczegółowego spisu wydatków na obsługę prawną; (xi) zatajenie dowodów wymaganych przez inny podmiot; (xii) zaciemnianie stanu faktycznego lub prawnego; (xiii) zaciętość w argumentowaniu na temat kwestii już wyjaśnionych; (xiv) nieterminowe lub opóźnione w czasie złożenie dokumentów oraz (xv) nielojalne zachowania w złej wierze.

Przykłady rozstrzygnięć:

- „Pozwany wykraczał poza przedmiot sporu, co rozszerzyło zakres postępowania i chociaż poczynił ustępstwa na początku postępowania, nie dążąc do kwestionowania roszczeń, to jednak na bardzo późnym etapie postępowania podniósł argumenty kwestionujące roszczenie”.

- „Zachowanie się stron uznane było za uzasadnione z wyjątkiem tego, że pozwany w

odpowiedzi na pozew w ramach obrony powołał się na przedawnienie, co mógł podnieść wcześniej (np. w odpowiedzi na wniosek o arbitraż). To spowodowało opóźnienie i dodatkowe koszty. Pozwanemu nakazano zwrot dodatkowo poniesionych przez powoda kosztów”.

- „Pozwany nie współpracował z powodem, co powodowało zbędne opóźnienia w postępowaniu (np. wielokrotnie przekroczenie terminów ostatecznych i wnioski o przedłużenie terminów składane w ostatniej chwili), które skutkowały powstaniem znacznej części kosztów”.

- „Strony argumentowały, że w ich przypadku przewlekły i kosztowny sposób prowadzenia postępowania doprowadził do nakładów czasu i środków. Działy też bezzasadnie podczas przedstawiania dokumentów. Na przykład, 110-stronicowy dokument podsumowujący postępowanie znacznie przekraczał stosunkowo krótki 17-stronicowy dokument powoda; pozwany wniósł niepotrzebne wnioski, w szczególności w odniesieniu do dokumentacji; koszty prawne pozwanego były znacznie wyższe niż koszty powoda. Ze względu na niewłaściwe zachowanie trybunał potrącił 15% z kwoty, na jaką opiewało żądanie o zwrot kosztów zastępstwa.

- „Powodowanie kosztów poprzez angażowanie się w kilka postępowań arbitrażowych uznawane jest za zachowanie niewłaściwe”.

- „Powód wniósł wiele roszczeń, dwa z pośród których były bezpodstawne, a następnie w mniejszym lub większym stopniu niedopuszczalne. Sąd wziął to pod uwagę i odpowiednio zmniejszył zasądzone koszty”.

- „Sprawa powoda została oparta na hipotetycznym związku przyczynowym niepopartym dowodem. Trybunał uznał to jako powód, aby zmniejszyć zasądzone koszty”.

- „W jednym przypadku Trybunał uznał stawki zewnętrznego doradcy za dopuszczalne mimo faktu, że podniesione zostało, że mógł

naruszać zasady etyczne w zakresie konfliktu interesów”.

- „W innym przypadku pozwany twierdził, że podczas arbitrażu powód sam prowadził postępowanie w niewłaściwy i sprzeczny z tajskim prawem sposób. Naruszone zostały przepisy ustawy o cudzoziemcach. Trybunał stwierdził, że "arbitraż polega na przestrzeganiu przepisów Regulaminu Arbitrażowego, a Trybunał nie może obciążyć strony nieprofesjonalnym zachowaniem pełnomocnika. Ten problem może być przedmiotem rozważań na innym forum. Trybunał twierdził, że nie stanowi to przesłanki do nie zasądzenia na rzecz strony kosztów, do których ma prawo”.

Nakładając sankcje za niewłaściwe zachowanie, arbitrzy wynagradzali postępowanie w dobrej wierze, ułatwiając lub upraszczając postępowanie arbitrażowe, tym samym przyczyniając się do polepszenia efektywności postępowania. Czasem wskazywano, że profesjonalizm stron i ich pełnomocników, gdy ich zachowanie zostało uznane za dopuszczalne. Na przykład, trybunały wyrażały swoje uznanie dla pełnomocników, którzy w profesjonalny i pomocny sposób przedstawiali swoje sprawy, a jednocześnie dbali, aby wszelkie kwestie były wyjaśnione. W jednej ze spraw wskazano, że nieprzedstawienie przez stronę pewnych pism pozwoliło przeprowadzić postępowanie arbitrażowe w sposób szybki i opłacalny.

6. Zasadność poniesionych kosztów

Różne dodatkowe czynniki brane są pod uwagę przy podejmowaniu decyzji dotyczącej tego czy wysokość żądanych kosztów była rozsądna. W każdym przypadku, Regulamin Arbitrażowy nakłada na trybunały obowiązek rozważenia zasadności dochodzonych kosztów postępowania. Trybunały mogą odpowiednio proporcjonalnie rozdzielić koszty biorąc pod uwagę ich zasadność lub zredukować te z nich, które uważają za nieuzasadnione”.

Większość trybunałów przykładą dużą wagę do tego, czy opłaty były uzasadnione, zróżnicowane, dobrze udokumentowane i poparte dowodami. Jeśli koszty zastępstwa nie były uzasadnione, porównywano je do innych

kosztów, ponoszonych przez strony w podobnych sprawach lub wskazywano maksymalną kwotę, która mogłaby być uznana za uzasadnioną”.

Przykłady rozstrzygnięć:

- „Pozwany nie przedstawił dowodów na rzekomo poniesione koszty obsługi prawnej, na ich faktyczne zafakturowanie. Trybunał zdecydował, że te koszty nie podlegają zwrotowi”.

- „Powód nie złożył żadnej dokumentacji w zakresie poniesionych kosztów, ale pozwany nie zakwestionował tych kosztów, jako bezsporne. Pozwany dopełnił jednak odpowiednich czynności dowodowych, poświadczając wysokość dochodzonej kwoty. Poniesione wydatki po obu stronach są podobnej wielkości i są uzasadnione ze względu na charakter tej sprawy, podniesione kwestie, jakość pomocy udzielonej każdej stronie, i odpowiednie ustalenia dotyczące opłat”.

- „Strony nie przedstawiły w szczegółowego opisu wydatków na obsługę prawną i nie kwestionowały poświęconego na sprawę czasu oraz stawki godzinowej pobieranej przez pełnomocnika drugiej strony za udzielane porady prawnej. Trybunał, wziął to pod uwagę, ale zasądził kwoty, które uznał za uzasadnione.”

7. Prawna i faktyczna złożoność sprawy

Biorąc pod uwagę okoliczności prawne i faktyczne, arbitrzy przy rozstrzygnięciu o kosztach biorą pod uwagę w szczególności następujące czynniki:

- Konieczność uzasadnienia stanowiska w świetle określonego prawa właściwego, liczbę świadków, czas trwania rozprawy, trudności w zbieraniu dowodów, wartość przedmiotu sporu, liczbę kwestii do rozstrzygnięcia.

- Wysokość kosztów obsługi prawnej i wydatków uzasadniona przez fakt, że sprawa wymaga zweryfikowania pod kątem różnych

dziedzin, przewidywalna ilość pracy i wydatków na opinie ekspertów.

8. Koszty zastępstwa i wydatki stron (obsługa prawna);

Podejście do kosztów zastępstwa jest zróżnicowane. Niektórzy arbitrzy dokonywali oceny wysokości kwoty bez wdawania się w szczegóły, ponieważ uważali, że każda ze stron może swobodnie wybrać swojego doradcę. Inni wnikliwie badali faktury i ustalali to, czy liczba świadczonych godzin, stawki i liczba zaangażowanych prawników były uzasadnione, biorąc pod uwagę długość i złożoność sprawy. Niektóre trybunały zaprezentowały dużo ogólniejsze podejście, określając zasadność kosztów obsługi prawnej według własnego uznania i okoliczności”.

Przykłady rozstrzygnięć dotyczące zasadności poniesionych wydatków i kosztów zastępstwa:

- „Koszty prawne muszą być istotne i powiązane z konkretną sprawą”.

- „Koszty prawne są uznawane za zasadne w świetle czasu trwania i złożoności sprawy, faktycznej i prawnej analizy, czasu spędzonego i stawek godzinowych, uzasadnień prawnych i wymaganych dowodów”.

Przykłady rozstrzygnięć oceniające zasadność kosztów w odniesieniu do wartości przedmiotu sporu:

- „Koszty zastępstwa zmniejszono o połowę ze względu na fakt, że przyznane odszkodowanie było znacznie mniejsze niż podniesione roszczenia”.

- „Trybunał wymagał, aby koszty prawne powoda były uzasadnione, istotne, transparentne i proporcjonalne do danego długu. Powód poniósł koszty w wysokości 65,000 USD w stosunku do roszczenia opiewającego na kwotę 300,000 USD. Trybunał orzekł, że koszty były zasadne i transparentne, ale uznał jednocześnie, że koszty na poziomie 10% wartości dochodzonego roszczenia będą rozsądne i w rezultacie zasądził tylko 30,000 USD”.

- „Zasadność kosztów została oceniona w odniesieniu do znaczenia rozstrzygnięcia, wysiłków powoda podjętych w celu dochodzenia roszczeń z tytułu naruszeń w ramach powiązanych umów i całkowitej odpowiedzialności powoda w projekcie.

- „Trybunał rozważał zasadność kosztów w świetle zarówno wartości przedmiotu sporu, jak i jej nieskomplikowanego charakteru.”

Pozostałe rozstrzygnięcia dotyczące zasadności kosztów:

- „Wydatki związane z przesłuchaniem przedstawicieli stron są uzasadnione. Każda ze stron powinna zdecydować, kto powinien uczestniczyć w arbitrażu, mając na uwadze koszty, które mogą być poniesione w związku z przesłuchaniem większej ilości uczestników. Trybunał nie pozwala na obniżenie kosztów w tym zakresie”.

- „W ocenie zasadności kosztów zastępstwa, trybunał uznaje, że strony mają swobodę co do wyboru prawników. Zasadność kosztów poniesionych przez stronę w tym zakresie może być podnoszona tylko w odniesieniu do czasu poświęconego na sprawę, czy też stawki godzinowej”.

- „Trybunał uznał koszty w wysokości 300,000 USD przy roszczeniu w wysokości 320,000 USD za nieproporcjonalne i nieuzasadnione. Dochodzenie roszczenia powoda nie uzasadniało podejmowania działań w niniejszej sprawie przez dwóch starszych parterów, jednego średnio doświadczonego prawnika, asystentki prawnej, osoby z administracji i specjalisty z obszaru wsparcia, których wspólne wynagrodzenie wyniosło około 225,000 USD”.

- „Trybunał uznał stawki godzinowe za spójne z tymi zwykle pobieranymi oraz nieprzekraczającymi dochodzonej kwoty.”

9. Dysproporcja pomiędzy kosztami postępowania dochodzonymi przez każdą ze stron

Trybunały wypowiadały się w kwestii znaczących różnic pomiędzy kosztami dochodzonymi przez strony i różnicami w

zakresie poniesionych przez nie kosztów na przykład gdy koszty powoda są znacznie niższe niż pozwanego lub odwrotnie. Trybunały często dochodziły do wniosku, że chociaż koszty jednej ze stron były znacznie wyższe niż te drugiej strony, to nadal pozostawały one uzasadnione. Innymi słowy, dysproporcje pomiędzy nimi nie były równoznaczne z nieracjonalnością kosztów. W niektórych przypadkach trybunały stwierdzały zasadność kosztów na podstawie wyliczenia średnich kwot dochodzonych przez obie strony postępowania.

Przykłady rozstrzygnięć:

- „Chociaż koszty poniesione przez strony znacznie się różniły, trybunał nie uważał kosztów powoda za nadmierne w danych okolicznościach”.

- „Trybunał zauważył, że były duże rozbieżności w kwotach zastępstwa dochodzonych przez każdą ze stron. Chociaż kwoty przedstawione przez obie strony były uzasadnione, to rozbieżności odzwierciedlały różne strategie stron, oraz że brak jest powodu, dla którego jedna ze stron miałaby być ukarana za przyjęcie bardziej kosztownej strategii”.

- „Wyraźnym potwierdzeniem, że koszty powoda były uzasadnione, stanowił fakt, że koszty pozwanego były wyższe”.

- „W przypadku, gdy koszty powoda były trzy razy niższe niż pozwanego, trybunał orzekł, że koszty powoda były wyraźnie za wysokie. Jednak wskazano, że powód miał trudne zadanie w gromadzeniu dowodów od [X] na potwierdzenie swoich różnorodnych roszczeń skierowanych przeciwko czterem różnym podmiotom zlokalizowanym w Europie. Ponadto, nie ma nic niestosownego w tym, że powód wybrał w pierwszej kolejności kancelarię znajdującą się w Paryżu, ponadto korzystał z usług niemieckiego doradcy i w bardzo małym stopniu z doradcy indyjskiego”.

- W innej sprawie, trybunał dociekał, dlaczego strona zatrudniła droższych prawników ze Stanów Zjednoczonych, kiedy miejscem arbitrażu była Szwajcaria i nie była zaangażowana żadna z amerykańskich stron:

„Wątpliwe jest, czy amerykańska kancelaria mogła zasadnie przyczynić się do lepszego reprezentowania pozwanego w tym przypadku. Trybunał nie uważa, za uzasadnione zaangażowanie amerykańskich prawników obok europejskich w sytuacji, kiedy miejscem arbitrażu jest Europa, a prawem właściwym prawo jednego z państw systemu *civil law*. Oczywiście, każda strona może korzystać ze wszelkiego rodzaju porad prawnych, które wydają jej się przydatne, ale nie może automatycznie żądać pełnego zwrotu takich kosztów. Trybunał odliczył opłaty za doradztwo prawne kancelarii amerykańskiej od zasądzonych kosztów”.

- „W jednej ze spraw koszty jednej strony były o 50% wyższe niż drugiej strony. Trybunał przyjrzał się uważnie wszystkim kosztom i stwierdził, co było uzasadnione, a co nie. Trybunał ustalił, że tylko 60% pracy wykonanej przez złożeniem wezwania na arbitraż zostało złożone w postpowaniu, włączając w to zwrot kosztów doradców kontraktowych.

- „Trybunał spostrzegł, że miało miejsce duplikowanie pracy i zatwierdził jedynie 65% dochodzonych kosztów. Dostosował ten wynik do średniej kwoty odpowiednich kosztów sądowych”.

10. Możliwość odzyskania różnych innych kosztów

Tylko kilka wyroków dotyczyło wynagrodzenie w formie *success fee*.

Przykłady rozstrzygnięć:

- W jednej ze spraw wysokość kosztów zastępstwa powoda zależała od umowy o świadczenie usług prawnych, która stanowiła, że doradca prawny otrzyma 20% zwróconych kosztów oraz otrzyma rekompensatę w przypadku, jeżeli pozwany będzie zobowiązany do wypłaty powodowi zasądzonych kosztów arbitrażu. Trybunał zasądził wynagrodzenie w formie *success fee* i uznał je za zasadne.

- W innej sprawie 3,5% wynagrodzenia w formie *success fee* zostało uznane za niepodlegające zwrotowi.

Świadkowie/biegli

Niektóre trybunały uznały, że koszty związane z zatrudnieniem eksperta są uzasadnione, jeżeli wiedza eksperta była konieczna dla udowodnienia stanowiska jednej ze stron, oraz gdy świadek lub biegły posiadali odpowiednią wiedzę i doświadczenie. W innych sprawach, w których trybunały nie uważały opinii biegłych za przydatną, oddały roszczenia o zwrot kosztów związanych z tymi opiniami.

Tzw. *in-house counsel* (zarządzanie i koszty obsługi prawne)

Prezentowane są różne stanowiska w odniesieniu do tego, czy koszty tzw. *in-house counsels* oraz zarządzania obsługą prawą powinny podlegać zwrotowi. W odniesieniu do kosztów zarządzania, niektóre trybunały podnosiły, że te koszty nie powinny być zaliczane do „innych kosztów”, gdyż zarządzanie sporem jest częścią roli zarządzającego. Zgodnie z odmiennym poglądem, czas spędzony na postępowanie arbitrażowe nie jest czasem spędzonym na zarządzanie przedsiębiorstwem i dlatego powinien być zaliczony do kosztów podlegających zwrotowi stronie, która go poniosła. Odmienne poglądy zostały wyrażone przez trybunały w stosunku do kosztów zaangażowania w spór pracowników strony. Dowód i uzasadnienie kosztów związanych z zaangażowaniem w spór prawnika wewnętrznego (*in-house counsel*) wydaje się być istotnym zagadnieniem dla trybunałów. Podkreśla się, że jeśli stronom nie udało się uzasadnić i udowodnić w stopniu wystarczającym, że koszty zostały rzeczywiście poniesione, należy odmówić zwrotu takich kosztów.

Przykłady rozstrzygnięć:

- „Trybunał stwierdził, że koszty przedstawicieli powoda nie podlegają zwrotowi, bo nie są częścią kosztów postępowania arbitrażowego, ale częścią normalnych kosztów prowadzonej działalności gospodarczej. Arbitraż w sposób nieuchronny zajmując czas stronom

oraz ich pracownikom, ale takie koszty nie powinny być wliczane w koszty postępowania, które podlegają zwrotowi.”

- Trybunał nie uznał, aby „koszt w kwocie 350,000 USD związany z zaangażowaniem w dni robocze pracowników w prowadzenie obrony w sprawie był nieuzasadniony”. Jeśli chodzi o 35 dni spędzonych nad sprawą przez panią dr X, to ani wykorzystany przez nią urlop macierzyński, który trwał jedynie przez część postępowania, ani treści jej zeznań nie pozwalają stwierdzić, że nie spędziła ona nad sprawą 35 dni. Wspólnie ze swoim bezpośrednim przełożonym panią dr Y, pani dr X była szefem działu i pracownikiem najściślej związanym ze sprawą. Nie ma zatem powodów, aby obniżyć kwotę kosztów.”
- „Koszty zastępstwa wg stawki godzinowej, jeżeli odpowiednio udokumentowane rachunkami i dowodem, kiedy i dlaczego dana ilość godzin została spędzona nad sprawą, mogą zostać zaakceptowane przez Trybunał Arbitrażowy; w przeciwnym razie będą nieuwzględnione.”
- „Trybunał wymagał od strony należytego uzasadnienia i udowodnienia wysokości poniesionych kosztów wewnętrznego prawnika oraz uzasadnienia i udowodnienia zasadności zastosowanych dla obliczenia tego wynagrodzenia tzw. stawek referencyjnych (*benchmark rates*). Ponadto, strona musiała wykazać, czy wydatki zostały rzeczywiście poniesione, czy też raczej odzwierciedlają utracone korzyści, które strona mogłaby osiągnąć w działalności gospodarczej prowadzonej z pomocą zespołu prawnego, który musiał poświęcić swój czas pracy na zaangażowanie w postępowanie arbitrażowe.”
- Trybunał uznał, że zwrot kosztów prawników wewnętrznych (*in-house counsels*) „jest kontrowersyjny, zwłaszcza gdy strona już korzysta z usług kancelarii zewnętrznej. Uzasadnieniem jest to, że gdy

strona uzyskuje pomoc prawną od zewnętrznej kancelarii, wewnętrzny dział prawny powinien funkcjonować zgodnie z normalnym tokiem działalności takiego działu prawnego”. Trybunał był przekonany do takiego argumentu i nie uwzględnił kosztów wewnętrznych prawników przy rozstrzygnięciu o kosztach postępowania.

- Trybunał orzekł, że stanowisko pozwanych zawierało szczegółowy opis aspektów technicznych, które zostało przygotowane w istotnej części dzięki pracy pracowników pozwanego, której nie musieliby wykonywać, gdyby nie powstały spór.
- Argument powoda, że pracownikom należałoby zapłacić (tj. powinni oni otrzymać wynagrodzenie) tak czy inaczej, niezależnie od istnienia arbitrażu, nie został uznany przez Trybunał. Trybunał orzekł, że pozwany mógł zapewnić pracownikom pracę nad innymi projektami, gdyby nie konieczność ich zaangażowania w postępowanie arbitrażowe.
- Trybunał uznał, że czas spędzony przez kierownictwo spółki nad sprawą powinien być brany pod uwagę, ponieważ "czas spędzony przez kierownictwo nad sprawą jest ważnym czynnikiem kosztowym spowodowanym przez arbitraż i koszty te w wielu innych sprawach są brane pod uwagę".
- Trybunał wskazał na trudności wykazania wysokości kosztów wewnętrznych prawników. Powód nie przedstawił żadnych informacji lub dowodów potwierdzających czas spędzony przez pracowników działu prawnego nad sprawą, lub które umożliwiałyby ich obliczenie.

II. Alokacja kosztów zgodnie z innymi zasadami

W celu uzyskania szerszego spojrzenia na międzynarodową praktykę arbitrażową w zakresie alokacji kosztów Zespół ds. rozstrzygnięć o kosztach zaprosił kilka innych instytucji arbitrażowych do oceny i

podsumowania niniejszego raportu w świetle zasad, którymi kierują się te instytucje. Zaproszone do współpracy zostały: Chińska Międzynarodowa Komisja Arbitrażowa ds. Gospodarki i Handlu (*The China International Economic and Trade Arbitration Commission – CIETAC*), Niemiecka Instytucja Arbitrażowa (*German Institution of Arbitration: Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit.V. – DIS*), Centrum Międzynarodowego Arbitrażu Hong Kongu (*Hong Kong International Arbitration Centre - HKIAC*), Międzynarodowe Centrum Rozwiązywania Sporów (*International Centre for Dispute Resolution – ICDR*), Londyński Trybunał Arbitrażu Międzynarodowego (*London Court of International Arbitration - LCIA*), Stały Trybunał Arbitrażowy (*Permanent Court of Arbitration – PCA*), Sztokholmska Izba Arbitrażowa (*Stockholm Chamber of Commerce – SCC*) i Centrum Międzynarodowego Arbitrażu w Singapurze (*Singapore International Arbitration Centre – SIAC*). Wszystkie powyższe instytucje złożyły sprawozdania na temat alokacji kosztów na podstawie regulaminów, które są stosowane w sprawach prowadzonych pod ich regulaminami. Ich raporty i wnioski są zawarte w Części II Załącznika A.

Chińska Międzynarodowa Komisja Arbitrażowa ds. Gospodarki i Handlu (CIETAC)

Raport dostarczony przez CIETAC nie zawiera danych statystycznych ani przykładów. Komentarze i wnioski zostały zatem bezpośrednio włączone do treści niniejszego sprawozdania.

Niemiecka Instytucja Arbitrażowa (DIS)

DIS dostarczył analizę spraw rozpoznawanych w oparciu o Regulamin Arbitrażowy DIS z 1998 r. („Regulamin DIS”), w których arbitrzy rozstrzygali problemy dotyczące alokacji kosztów.

1. Uwagi ogólne

Część 35.1 Regulamin DIS stanowi:

„Jeżeli strony arbitrażu nie uzgodniły inaczej, trybunał arbitrażowy decyduje również, która ze stron poniesie koszty

postępowania arbitrażowego, w tym koszty poniesione przez strony, które były niezbędne do prawidłowego dochodzenia ich roszczenia lub obrony.”

Ponadto przepisy DIS wyraźnie odnoszą się do zasady „koszty podążają za rozstrzygnięciem” wyrażonej w punkcie 35.2:

„Co do zasady strona przegrana zostaje obciążona kosztami postępowania arbitrażowego. Trybunał arbitrażowy może, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, a w szczególności sytuację, w której każda ze stron jest częściowo wygrana i częściowo przegrana, zarządzić, aby każda ze stron pokryła swoje koszty bądź też podzielić te koszty pomiędzy strony.”

2. Analiza spraw

a) Wkład stron w rozstrzygnięcie sporu przed skierowaniem sprawy do arbitrażu

Przypadek 1:

Mimo oddalenia roszczenia, pozwany miał ponieść 30% kosztów. Trybunał uzasadniał odejście od zasady „koszty podążają za rozstrzygnięciem”, odnosząc się do zachowania pozwanego we wstępnej fazie postępowania. Ze względu na niechęć pozwanego do dostarczenia powodowi informacji w fazie przed skierowaniem sprawy do arbitrażu, powód uznał podjęcie postępowania arbitrażowego za konieczne. Jeśli pozwany dostarczyłby informacji od razu, spór zostałby prawdopodobnie rozwiązany polubownie.

Przypadek 2:

Po zawarciu częściowego porozumienia, wnioskodawca wycofał swój wniosek o arbitraż. Niemniej jednak, trybunał postanowił rozdzielić koszty po równo, ponieważ w fazie przed skierowaniem sprawy do arbitrażu pozwany stanowczo odmówił nawet częściowego uznania roszczenia, które okazało się być uzasadnione.

Przypadek 3:

W tym przypadku, spór rozstrzygnięto na rzecz powoda, ponieważ trybunał uznał, że

dochodzone roszczenie mogło być wniesione w innym postępowaniu arbitrażowym, które toczyło się między stronami parę lat wcześniej. Ze względu na to, że dodatkowy arbitraż spowodował dodatkowe koszty, trybunał postanowił o podziale jego kosztów równo pomiędzy strony.

Przypadek 4:

Postępowanie stron przed skierowaniem sprawy do arbitrażu zostało wzięte pod uwagę również w sprawie pomiędzy udziałowcami, w której roszczenie zostało oddalone, gdy trybunał zinterpretował sporną uchwałę wspólników na korzyść pozwanego. Arbitrzy w świetle niejednoznacznie sformułowanej uchwały stwierdzili, że pozwany jako udziałowiec był częściowo odpowiedzialny za niejasność treści uchwały. Dlatego też musiał ponieść mac koszty reprezentacji prawnej.

b) Obowiązek powoda do przedstawienia faktów

Trybunały arbitrażowe działające zgodnie z Regulaminem DIS również biorą pod uwagę obowiązek powoda do przedstawienia wszystkich faktów i okoliczności na poparcie swojego roszczenia w przekonujący sposób.

Przypadek 5:

Arbitrzy stwierdzili, że powód złożył obszerny materiał dowodowy (wiele załączników) nie wyjaśniając prawidłowo jego znaczenia. W związku z tym trybunał obciążył powoda dodatkowym 15% udziałem w kosztach, ponieważ jego zachowanie przyczyniło się do niepotrzebnego wzrostu kosztów zastępstwa prawnego po stronie pozwanego, które były dwa razy wyższe od kosztów poniesionych przez powoda.

Przypadek 6:

Podobną argumentację zastosowano w sprawie, którą rozstrzygnięto na rzecz powoda, obciążono go jednak 5% kosztów. Trybunał wyjaśnił, że zarzuty powoda w początkowym etapie postępowania zostały uznane „w pewnym stopniu za niejasne”.

c) Obowiązek pozwanego do przyczynienia się do kontynuacji postępowania

Przypadek 7

W tym zakresie arbitrzy wzięli pod uwagę odmowę pozwanych do zapłaty zaliczki na poczet opłaty i wydatków arbitrażowych, wskutek czego powód był zmuszony do zapłaty odpowiedniej części zaliczki za pozwanego.

Przypadek 8

Nawet jeśli powód wygrał prawie w całości (94%), w tym przypadku trybunał zauważył, że wniósł o daleko idące tymczasowe zabezpieczenie, co skutkowało znaczącym zwiększeniem zakresu pracy trybunału i było bezzasadne. W związku z tym powód musiał ponieść 25% kosztów ogólnych.

Przypadek 9:

W tym przypadku trybunał wziął pod uwagę fakt, że wszystkie zarzuty pozwanego odnośnie do jurysdykcji, powagi rzeczy osądzonej i przedawnienia nie zostały uwzględnione. Jednak stwierdził, że zrzeczenie się starszych roszczeń przez pozwanego pomogło przyspieszyć postępowanie, chociaż zrzeczenie mogło być zgłoszone już na początku postępowania.

Przypadek 10:

Wkład stron w efektywne prowadzenia postępowania był również brany pod uwagę. Pozwany został obciążony udziałem w kosztach postępowania (5%), mimo że roszczenie zostało w całości oddalone. Według arbitrów pozwany przyczynił się do dodatkowych kosztów postępowania, składając bezpodstawny wniosek o zabezpieczenie kosztów.

d) Nieuczestniczenie w zarządzaniu postępowaniem

Przypadek 11

W kontekście zapewnienia efektywności i opłacalności prowadzonego postępowania fakt, że strona odmówiła udziału w postępowaniu przez okres ok. 9 miesięcy, nie reagując na działania jedynego arbitra próbującego nawiązać kontakt, jest również brany pod uwagę przy podziale kosztów.

Przypadek 12:

Oprócz stosowania zasady „koszty podążają za wydarzeniami”, trybunał uznał, że pozwany musi ponieść 90% wszystkich kosztów, ponieważ uznano, że wzrosły nakłady pracy uczestników arbitrażu, między innymi wskutek odraczania przesłuchania, za co całkowitą odpowiedzialność ponosi pozwany.

e) Postępowania z udziałem wielu podmiotów

Przypadek 13

W tym przypadku roszczenia powoda wobec pierwszego pozwanego zostały uznane prawie w całości (80%), lecz jego roszczenie wobec drugiego pozwanego uznane zostało za niedopuszczalne. W świetle tych ustaleń rozdzielnie przez trybunał kosztów odzwierciedlało wskaźnik sukcesu pierwszego roszczenia (80% ponoszone przez pierwszego pozwanego). Oprócz zasądzonych 20% opłat i kosztów administracyjnych oraz arbitrażowych powód musiał opłacić koszty prawne drugiego pozwanego.

f) Współpraca stron

Przypadek 14

W świetle ugody odnoszącej się do jednego z aspektów sporu, jedyny arbiter uważa, że równy podział kosztów pomoże przywrócić równowagę pomiędzy stronami. Arbiter brał także pod uwagę to, że roszczenia i roszczenia wzajemne zakończyły się tylko częściowym sukcesem i że zachowanie stron przyczyniło się również do zaistnienia sporu oraz długości i kosztów postępowania.

3. Konkluzje

Z przeglądu rozstrzygnięć w przedmiocie kosztów, które pojawiają się w praktyce arbitrażowej zgodnie z Regulaminem DIS, wynika, że trybunały przestrzegają zasady „koszty podążają za rozstrzygnięciem” w większości przypadków, ale są też skłonne uwzględniać zachowania stron zarówno w trakcie postępowania arbitrażowego, jak i przed jego wszczęciem. Ze względu na fakt, że Regulamin DIS, niemieckie prawo arbitrażowe i niemiecka procedura cywilna wyraźnie opierają się na zasadzie „koszty podążają za rozstrzygnięciem”, arbitrzy rzadko odchodzą

od stosowania tej zasady. Należy również zauważyć, że nawet jeśli arbitrzy uwzględnili okoliczności sprawy a nie tylko jej ostateczny rezultat, konsekwencje takich rozważań mają zazwyczaj stosunkowo niewielki wpływ na rozstrzygnięcie o kosztach. W związku z tym zasada „koszty postępują za rozstrzygnięciem” wyraźnie odzwierciedla ogólną praktykę arbitrażową w sprawach prowadzonych w oparciu o Regulamin DIS.

Centrum Międzynarodowego Arbitrażu w Hong Kongu (HKIAC)

HKIAC przedstawił swoje decyzje wydawane w okresie od 2008 do 2014 r. zgodnie z Regulaminem Prowadzenia Arbitrażu (*Administered Arbitration Rules HKIAC*) („Regulamin HKIAC” w wersjach z 2008 i 2013 r.)

Obie wersje Regulaminu Prowadzenia Arbitrażu HKIAC z 2013 i 2008 roku zawierały przepisy dotyczące podziału kosztów przez trybunał (zobacz załącznik C). Regulaminy HKIAC dawały trybunałowi szerokie umocowanie w zakresie podziału kosztów. Najczęściej miejscem arbitrażu w sprawach HKIAC był Hong Kong. Podstawą rozstrzygnięcia o kosztach przez trybunał jest punkt 74 Rozporządzenia Arbitrażowego (Cap. 609) (*the Arbitration Ordinance*).

Z kolei, artykuł 33.2 Regulaminu HKIAC z 2013 r. stanowi, że trybunał może rozłożyć koszty arbitrażu (w tym koszty zastępstwa prawnego stron) w sposób, który uzna za stosowny, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy. Artykuł 33.3 pozwala trybunałowi dzielić koszty podlegające zwrotowi na koszty reprezentacji prawnej oraz doradztwa ograniczając je do określonej wartości. Te zasady mają również zastosowanie w przypadku skonsolidowanych postępowań, w którym to przypadku koszty połączonych postępowań uwzględniają koszty wszystkich skonsolidowanych postępowań.

Regulamin HKIAC z 2008 r. przewidywał dwutorowe podejście do podziału kosztów zastępstwa prawnego stron oraz innych kosztów postępowania arbitrażowego.

Odnosnie do kosztów reprezentacji i pomocy prawnej, artykuł 36.5 stanowi, że trybunał może swobodnie określać, która ze stron ponosi koszty, oraz może zasadnie rozkładać te koszty między stronami w sposób, jaki uzna za właściwy. Jednakże zgodnie z artykułem 36.5, koszty postępowania arbitrażowego są co do zasady ponoszone przez stronę przegrywającą, chociaż ostatecznie wszystkie koszty lub ich część dzielone są między stronami stosownie do okoliczności sprawy zgodnie z rozstrzygnięciem trybunału.

Raport przedstawiony przez HKIAC wykazał, że trybunały HKIAC przyjęły następujące podejście do alokacji kosztów: „koszty podążają za rozstrzygnięciem”; „każda ze stron odpowiedzialna jest za własne koszty” oraz podejście hybrydowe, łączące oba te podejścia (czyli gdy przegrywająca strona płaci opłaty rejestracyjne, opłaty administracyjne HKIAC oraz opłaty trybunału, każda strona płaci swoje własne koszty prawne i wydatki). Raport HKIAC pokazuje, że zasada odpowiedzialności za wynik sprawy jest najczęściej przyjętym podejściem (ponad 91% wyroków opiera się na tej zasadzie). Artykuł 36.4 Regulaminu HKIAC z 2008, zapewnia, że koszty arbitrażu (z wyłączeniem kosztów zastępstwa prawnego) są zasadniczo ponoszone przez stronę przegrywającą. Podejście zgodnie z którym „każda ze stron płaci koszty własne” oraz podejście hybrydowe są rzadko stosowanymi rozwiązaniami w arbitrażu HKIAC, przy czym pierwsze tylko w 2% przypadków, a drugie najwyżej w 7% przypadków.

W większości przypadków, w których zastosowano podejście „koszty podążają za rozstrzygnięciem”, sąd arbitrażowy przyznał, że punktem odniesienia przy ocenie kosztów była zasada racjonalności. W ustaleniach zasadności, trybunał wziął pod uwagę wszystkie okoliczności sprawy, w tym m.in. złożoność i charakter sporu. Na podstawie art. 36.4 Regulamin HKIAC z 2008 r., w niektórych przypadkach trybunały mimo wszystko badały okoliczności sprawy i dostosowywały podział kosztów, stosując zasadę racjonalności.

W jednym przypadku umowa, że każda ze stron poniesie swoje koszty, zgodnie z

Rozporządzeniem Arbitrażowym została uznana za nieważną. Umowa stanowiła, że „każda ze stron zobowiązuje się do pokrycia własnych kosztów arbitrażu (w tym kosztów obsługi prawnej) oraz równo podzieli opłaty na rzecz trybunału arbitrażowego i rzeczywiste koszty arbitrażu, chyba że sąd arbitrażowy uzna inaczej”. Trybunał arbitrażowy uznał, że część, w której strony zobowiązały się do ponoszenia własnych kosztów była – zgodnie z Rozporządzeniem Arbitrażowym – nieważna, natomiast zapis umowy „chyba że sąd arbitrażowy uzna inaczej” pozostał skuteczny.

Centrum Rozwiązywania Sporów Międzynarodowych (ICDR)

ICDR przeanalizował decyzje w sprawie kosztów na podstawie 68 międzynarodowych postępowań prowadzonych zgodnie ze skutecznym od 1 czerwca 2009 r. Regulaminem Rozstrzygania Sporów Międzynarodowych (*International Dispute Resolution Procedures*). Sprawy wpływały pomiędzy czerwcem 2009 a lipcem 2012 r., zaś koszty zasądzane były pomiędzy styczniem 2011 r. a grudniem 2013 r. Wyniki są zamieszczone w tabeli poniżej i potwierdzają stosowanie w większości spraw generalnej zasady „koszty podążają za rozstrzygnięciem”.

	Koszty podążają za rozstrzygnięciem	Zgodnie z klauzulą	Inne *
Koszty administracyjne ICDR	37	11	20
Koszty wynagrodzeń arbitrów	36	11	21
Stawki prawników i inne koszty	18	7	43
*inne: brak podanego uzasadnienia / brak alokacji / nieuwzględnione			

W przypadkach zaliczonych do kategorii "inne", koszty administracyjne i wydatki były w większości dzielone w myśl zasady 50/50 z minimalnym lub brakiem jakiegokolwiek uzasadnienia. Z kolei zwrot kosztów obsługi prawnej i innych kosztów był oddalany albo w ogóle nie zaadresowany przez trybunał.

Londyński Trybunał Arbitrażu Międzynarodowego (LCIA)

Raport LCIA uwzględniał wyroki wydane na podstawie Regulaminu Arbitrażowego LCIA z 1998 r. (*LCIA Arbitration Rules*; dalej „Regulamin LCIA”) w latach 2012 – 2013. Raport rozróżnia: opłaty i wydatki arbitrażowego oraz wydatki i koszty zastępstwa prawnego stron.

Regulamin LCIA określa, że trybunały powinny przestrzegać powszechnej zasady, iż „koszty podążają za rozstrzygnięciem” zachowując również swobodę decydowania o zmianie tej zasady, gdy wymagają tego okoliczności sprawy. Odpowiednie fragmenty Regulaminu LCIA z 1998 r. znajdują się poniżej:

„28.3 Trybunał Arbitrażowy winien posiadać uprawnienia zasądzania w swoich wyrokach wszystkich lub niektórych kosztów prawnych, lub innych poniesionych przez stronę kosztów – innej stronie, chyba że strony na piśmie postanowiły inaczej. Trybunał Arbitrażowy może określić i ustalić wysokość każdego kosztu, uwzględniając takie koszty, które uzna za uzasadnione.

28.4 Jeżeli strony nie postanowiły inaczej na piśmie, Trybunał Arbitrażowy winien zasądzić zarówno koszty arbitrażu oraz koszty prawne, opierając się na generalnej zasadzie, że koszty powinny odzwierciedlać względny sukces, jak i niepowodzenie w w rozstrzygnięciu lub arbitrażu, z wyjątkiem wystąpienia szczególnych okoliczności, gdy według Trybunału Arbitrażowego to powszechne podejście jest niewłaściwe. Każde orzeczenie, w którym zasądzono koszty, powinno być uzasadnione.”

LCIA przeanalizowało 46 orzeczeń z 2012 roku. W 37 z tych orzeczeń powód był stroną wygrywającą co do wszystkich lub przynajmniej części zgłoszonych żądań. W 30 przypadkach pozwany został zobowiązany do zapłaty wszystkich kosztów arbitrażu, a w 32 przypadkach pozwany został zobowiązany do zapłaty wszystkich lub większości kosztów prawnych powoda (w 15 orzeczeniach zasądzono wszystkie koszty, w 17 części). Pozwany był stroną wygrywającą w ośmiu orzeczeniach z 2012. W sześciu z nich powód

został zobowiązany do zapłaty wszystkich kosztów arbitrażu (w pozostałych dwóch koszty te zostały nierówno podzielone) oraz we wszystkich ośmiu orzeczeniach powód został zobowiązany do zapłaty wszystkich albo większości kosztów prawnych pozwanego. W jednym przypadku, w którym zostały oddalone powództwa z roszczeniami odszkodowawczymi obu stron, koszty arbitrażu zostały poniesione po równo przez obie strony. W pięciu przypadkach każda strona została zobowiązana do uiszczenia swoich własnych kosztów prawnych. W większości tych przypadków trybunał zważył, że strony w równym stopniu były wygrane lub przegrane, lub że roszczenie wynikało z nieporozumienia między stronami działającymi w dobrej wierze. W jednym przypadku trybunał stwierdził, iż nie zasądzi kosztów związanych z wynagrodzeniem zależnym od wyniku postępowania, gdyż była to sprawa pomiędzy stroną i jej prawnikami.

LCIA zbadał też 46 orzeczeń z 2013 r. W 35 z tych orzeczeń, powód był stroną wygrywającą co do wszystkich lub części swych żądań. W 26 przypadkach pozwany został zobowiązany do zapłaty wszystkich kosztów arbitrażu, a w 32 przypadkach pozwany został zobowiązany do zapłaty wszystkich lub części kosztów prawnych powoda (w 15 orzeczeniach zasądzono wszystkie koszty, w 17 części). Pozwany był stroną wygrywającą w 11 orzeczeniach z 2013 r. W 10 z tych orzeczeń powód został zobowiązany do uiszczenia wszystkich kosztów arbitrażu oraz zobowiązany był do zapłaty wszystkich lub części kosztów prawnych pozwanego. Jedynie w dwóch przypadkach, każda ze stron była zobowiązana do zapłaty swoich własnych kosztów prawnych, a w jednym dodatkowym przypadku doszło do zasądzenia na podstawie porozumienia między stronami. Koszty arbitrażu zostały równo podzielone w trzech przypadkach, a w sześciu proporcjonalnie do odniesionego sukcesu.

Bieżący Regulamin LCIA, który wszedł w życie 1 października 2014 r., zawiera dodatkowe postanowienia dotyczące zachowania strony oraz kosztów, pozostawiając wstępne domniemanie, że „koszty podążają za rozstrzygnięciem” (zobacz Załącznik C).

Stały Trybunał Arbitrażowy („PCA”)

1. Wstęp

Informacje zawarte w niniejszym opracowaniu³ przedłożone przez PCA zawierają przegląd, w jaki sposób PCA rozstrzygał o kosztach w sprawach przez niego administrowanych. Wskazano na:

- rodzaje spraw administrowanych przez PCA oraz regulaminy arbitrażowe zastosowane w tych sprawach
- decyzje w sprawie podziału kosztów w arbitrażu między państwami, gdzie jedną stroną sporu było państwo oraz w sporach kontraktowych, jak i na pewne tendencje w rozstrzyganiu o kosztach, które wyłaniają się z tych spraw oraz
- część nowatorskich rozwiązań w zakresie rozstrzygania o kosztach oraz interesujących aspektach w tym zakresie, jakie pojawiły się w sprawach w ostatnich czasie.

Należy zauważyć, że wiele spraw administrowanych przez PCA to sprawy poufne. W niektórych sprawach strony wyraziły zgodę na ujawnienie tylko niektórych informacji na stronie internetowej PCA. W raporcie ujawniano z nazwy tylko te sprawy, w których strony wprost wyraziły zgodę na opublikowanie decyzji w sprawie kosztów. Gdy poufne sprawy są podane jako przykłady, informacje, które pozwoliłyby na ich identyfikację zostały usunięte. Raport nie obejmuje poufnych, jeszcze nierozstrzygniętych sprawy.

Większość spraw administrowanych przez PCA prowadzonych jest na podstawie Regulaminu Arbitrażowego UNCITRAL (patrz poniżej), jednak kilka było prowadzonych na podstawie Fakultatywnego Regulaminu PCA, procedur *ad hoc* zawartych w umowie o arbitraż, lub reguł ustalonych w szczególności na potrzeby sporu. W związku z tym, w decyzjach o kosztach mogą

pojawić się pewne rozbieżności, w zależności od zastosowanych reguł postępowania.

2. Rejestr spraw PCA oraz stosowane w nich reguły postępowania.

a) Rodzaje spraw administrowanych przez PCA

PCA to międzynarodowa organizacja zrzeszająca 117 państw członkowskich. Ustanowiona w 1899 r. w celu stworzenia ułatwień w arbitrażu i w innych sposobach rozwiązywania sporów między państwami. PCA zmieniał się, aby sprostać potrzebom społeczności międzynarodowej w zakresie rozwiązywania sporów, a obecnie zapewnia pełne administracyjne wsparcie trybunałom oraz komisjom w celu rozwiązywania sporów, obejmujących państwa, podmioty państwowe, organizacje międzyrządowe oraz podmioty prywatne.

Sekretariat PCA, czyli międzynarodowe biuro, kierowane przez Sekretarza Generalnego z siedzibą w Hadze, zapewnia administracyjne wsparcie trybunałom tam, w sprawach, w których zawarto umowę między stronami i trybunałem wszczętych na podstawie różnych reguł proceduralnych. Reguły te obejmują Regulamin Arbitrażu z 1976 r. Komisji Narodów Zjednoczonych do spraw Międzynarodowego Prawa Handlowego (Regulamin UNCITRAL z 1976 r.), jak również zaktualizowaną w 2010 r. wersję tego regulaminu (Regulamin UNCITRAL z 2010 r.). PCA opracował własne zestawy reguł wzorowanych na Regulaminach UNCITRAL, które zostały specjalnie dopasowane do sporów między państwami, podmiotami państwowymi oraz organizacjami międzyrządowymi. Niedawno PCA ogłosił swój Regulamin z 2012 r. wraz z wcześniejszymi regułami obejmującymi Fakultatywny Regulamin PCA dla Sporów Arbitrażowych pomiędzy Dwoma Państwami, Fakultatywny Regulamin PCA dla Sporów Arbitrażowych pomiędzy Dwiema Stronami, z Których Tylko Jedna jest Państwem oraz Fakultatywny Regulamin PCA dla Arbitrażu Obejmującego Międzynarodowe Organizacje i Państwa. Wspecjalizowane regulaminy zostały również ogłoszone dla sporów odnoszących się do zasobów naturalnych oraz środowiska, jak i dla sporów dotyczących działań w przestrzeni kosmicznej.

³Opracowanie zostało przygotowane przez Starszego Doradcę Prawnego PCA, Judith Levine, Asystenta Doradcy Prawnego Nicolę Peart oraz stażystkę Marianę Binder. Opiera się na informacjach zawartych w: B.W. Daly, E. Goriatcheva, H. A. Meighen, *A Guide to the PCA, Arbitration Rules* (Oxford University Press, 2014) pkt 156-160, uzupełnionych o sprawy, które rozstrzygnięto po wydaniu publikacji.

Z 95 spraw administrowanych przez PCA w marcu 2015 r., 6 to między państwowe sprawy prowadzone na podstawie specjalnie uzgodnionych reguł postępowania, 38 to arbitraż inwestycyjne (traktatowe) na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r., 14 to arbitraż inwestycyjne (traktatowe) na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 2010 r., 17 to kontraktowe spory na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r. oraz 9 – to kontraktowe spory prowadzone na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 2010 r. Pozostałe sprawy obejmują postępowania prowadzone na podstawie wyspecjalizowanych Regulaminów PCA, reguł rozjemczych oraz procedur *ad hoc* uzgodnionych między stronami.

b) Odpowiednie postanowienia umowne dotyczące podziału kosztów

Podobne postanowienia w zakresie podziału kosztów postępowania zawarte są w Regulaminach UNCITRAL z 1976 r. i 2010 r. oraz w różnych Regulaminach PCA.

Artykuł 40 Regulaminu UNCITRAL z 1976 r. stanowi, że koszty arbitrażu, co do zasady, podążają za rozstrzygnięciem, jednakże trybunał posiada „swobodę w określeniu” sposobu, w którym dojdzie do podziału kosztów prawnych stron⁴:

1. Za wyjątkiem ustępu drugiego koszty arbitrażu co do zasady powinny być ponoszone przez stronę przegraną. Jednakże trybunał arbitrażowy może dokonać podziału tych kosztów między stronami, uwzględniając okoliczności sprawy, jeżeli uzna, że taki podział jest zasadny.
2. W odniesieniu do kosztów zastępstwa procesowego i wsparcia, o których mowa w art. 38 (e), trybunał arbitrażowy uwzględniający okoliczności sprawy, posiada swobodę w podejmowaniu decyzji, która strona ma ponieść

---

⁴ Reguły postępowania w arbitrażu PCA, są wzorowane na Regulaminie UNCITRAL z 1976 r., obejmują one: Fakultatywny Regulamin PCA, dla Sporów Arbitrażowych pomiędzy Dwoma Państwami, Fakultatywny Regulamin PCA, dla Sporów Arbitrażowych pomiędzy dwiema Stronami, z których tylko jedna jest Państwem oraz Fakultatywny Regulamin PCA, dla Arbitrażu obejmującego Międzynarodowe Organizacje i Państwa.; Fakultatywny Regulamin PCA, dla arbitrażu pomiędzy Organizacjami Międzynarodowymi i Prywatnymi Podmiotami; Fakultatywny Regulamin PCA, dla Sporów odnoszących się do Zasobów Naturalnych oraz Środowiska.

te koszty, lub może podzielić te koszty pomiędzy strony, jeżeli uzna, że taki podział jest rozsądny.

Artykuł 42 Regulaminu UNCITRAL z 2010 r. nieznacznie modyfikuje założenia z Regulaminu UNCITRAL z 1976 w sposób następujący:

1. Koszty arbitrażu powinny być co do zasady poniesione przez stronę przegraną. Jednakże, trybunał arbitrażowy może dokonać podziału tych kosztów między stronami, jeżeli uzna, iż taki podział jest rozsądny, uwzględniając okoliczności sprawy.
2. Trybunał arbitrażowy winien w wyroku końcowym lub w każdym innym wyroku, jeżeli wydaje się to właściwe, określić jakąkolwiek kwotę, którą strona ma zapłacić drugiej stronie jako rezultat decyzji w sprawie podziału kosztów.

Regulamin PCA z 2012 r. jest identyczny z Regulaminem UNCITRAL z 2010 r. w zakresie dotyczącym podziału kosztów. Zatem Artykuł 21(1) stanowi, że koszty arbitrażu winny być co do zasady poniesione przez stronę przegraną, chyba że trybunał uzna inaczej, a Artykuł 42(2) stanowi o możliwości orzekania o kosztach w orzeczeniach tymczasowych, w tych sprawach, w których trybunał uzna to za stosowne. Koszty arbitrażu są ustalone przez trybunał na podstawie Artykułu 40(1), z zastrzeżeniem kontroli wykonywanej przez organ powołujący lub Sekretarza Generalnego PCA na podstawie art. 41. Koszty arbitrażu są wyczerpująco zdefiniowane w Artykule 40(2) i obejmują: (i) opłaty i wydatki trybunału; (ii) opłaty i wydatki Biura Międzynarodowego PCA; (iii) opłaty i wydatki Sekretarza Generalnego PCA działającego w charakterze organu powołującego na podstawie Regulaminu; (iv) koszty ekspertyz i innego wsparcia wymaganego przez trybunał; (v) wydatki świadków; oraz (vi) koszty prawne i inne koszty poniesione przez strony w odniesieniu do arbitrażu.

Pomimo różnych zasad wyjściowych w zakresie orzekania o kosztach, ostatecznie trybunał zachowuje swobodę w rozstrzygnięciu o kosztach postępowania.

W Artykule 41 Regulaminu UNCITRAL z 2010 r. przewidziano mechanizm dla organu powołującego lub Sekretarza Generalnego PCA umożliwiający zweryfikowanie zasadności kosztów ustalonych przez trybunał. Oprócz

zapewnienia możliwości zweryfikowania zasadności kosztów w momencie, gdy zostały one ustalone przez trybunał, na podstawie Artykułu 43 Biuro Międzynarodowe PCA ma możliwość monitorowania zasadności kosztów wydatkowanych z depozytu podczas postępowania arbitrażowego.

Decyzja dotycząca podziału kosztów jest orzeczeniem i powinna być uzasadniona zgodnie z Artykułem 34(3) Regulaminu UNCITRAL z 2010 r. oraz Regulaminu PCA z 2012 r.

3. Decyzje o podziale kosztów w sprawach administrowanych przez PCA.

a) Arbitraż międzypaństwowy

W postępowaniach międzypaństwowych praktyką w sprawach administrowanych przez PCA jest, że każda ze stron ponosi koszty zastępstwa procesowego i połowę innych kosztów arbitrażu, niezależnie od wyniku sprawy.

Zazwyczaj zasady proceduralne przyjęte w szczególności dla każdej sprawy zawierają założenie, że strony zapłacą koszty trybunału (*tribunal costs*) w równych częściach⁵. Jednakże często określa się, że trybunał i tak zachowuje prawo do innego decydowania 'ze względu na szczególne okoliczności sprawy'. Z doświadczenia PCA wynika, że trybunały w międzypaństwowych postępowaniach jednakowo decydowały, że strony powinny

ponieść swoje własne koszty zastępstwa procesowego oraz pokryć w równych częściach inne koszty arbitrażu⁶.

Na przykład w sprawie *ARA Libertad Arbitration*, która była prowadzona zgodnie z Załącznikiem VII („Arbitraż”) Konwencji Narodów Zjednoczonych o Prawie Morza („UNCLOS”), Zasady Proceduralne (*Rules of Procedure*) wzorowane na Artykule 7 Załącznika VII, wskazywały w Artykule 26:

Jeżeli Trybunał Arbitrażowy nie zdecyduje inaczej ze względu na szczególne okoliczności sprawy, wydatki Trybunału Arbitrażowego, włącznie z wynagrodzeniem jego członków, powinny być ponoszone przez Strony w równych częściach.

Gdy strony rozwiążą swój spór, środki z depozytu zwraca się w równych częściach⁷.

W odniesieniu do kosztów stron, art.. 27 Zasad Proceduralnych w *ARA Libertad Arbitration* wskazuje:

Trybunał Arbitrażowy może wydać takie orzeczenie, jeżeli wydaje się to być właściwe w odniesieniu do kosztów poniesionych przez Strony przy przedstawieniu swoich poszczególnych spraw.

Postanowienie o zakończeniu (*termination order*) nie zawiera żadnych postanowień odnośnie kosztów stron.

W *The Indus Waters Kishenganga Arbitration* odpowiednie postanowienia załącznika do

⁵ Zob. np. *ARA Libertad Arbitration*, Argentyna v. Ghana, PCA, Sprawa nr 2013-11 (UNCLOS), Zasady Proceduralne, art. 26–7; *The MOX Plant Case*, Irlandia v. Zjednoczone Królestwo, PCA, Sprawa nr 2002-01 (UNCLOS), Zasady Proceduralne, art. 16(1); *Gujana v. Surinam*, PCA, Sprawa nr 2004-4 (UNCLOS), Zasady Proceduralne, art. 18–19; *Barbados v. Trynidad i Tobago*, PCA, Sprawa nr 2004-2 (UNCLOS), Zasady Proceduralne, art. 19–20; *Komisja Graniczna Erytrea – Etiopia*, PCA, Sprawa nr 2001-1, Zasady Proceduralne (na podstawie PCA, Międzypaństwowy Regulamin Postępowania), art. 31(1)(a); *Iron Rhine Arbitration*, Belgia v. Holandia, PCA, Sprawa nr 2003-2, Zasady Proceduralne (na podstawie PCA, Międzypaństwowy Regulamin Postępowania), Art. 26(1), (4); *The OSPAR Arbitration*, Irlandia v. Zjednoczone Królestwo, PCA, Sprawa nr 2001-3, Zasady Proceduralne, Art. 21–2; *The Railway Land Arbitration*, Maleszja v. Singapur, PCA, sprawa nr 2012-01 (PCA, State/State Rules), Award, 30 października 2014 r., decision; *The Bay of Bengal Maritime Boundary Arbitration*, Bangladesz v. India, PCA, Case No. 2010-16 (UNCLOS), Zasady Proceduralne art. 19, 20 i Postanowienie No. 1, 28 sierpnia 2013 r., które uwzględniają równy podział kosztów trybunału związanych z oględzinami *The Atlanto-Scandian Herring Arbitration*, Dania (w odniesieniu do Wysp Owczych) v. The European Union, PCA, Sprawa nr 2013-30 (UNCLOS), Zasady Proceduralne art. 26-27.

⁶Zob. np. *The Chagos Marine Protected Area Arbitration*, Mauritius v. Zjednoczone Królestwo, PCA, Sprawa nr 2011-3 (UNCLOS), Orzeczenie, 18 marzec 2015 r., par. 546; *The Indus Waters Kishenganga Arbitration*, Pakistan v. India, PCA, Sprawa nr 2011-01. Wyrok końcowy, 20 grudnia 2013, par. 124. Zob. również *The Railway Land Arbitration*, Maleszja v. Singapur, PCA, Sprawa nr 2012-01 (PCA, Międzypaństwowy Regulamin Postępowania), Orzeczenie, 30 października 2014 r.; *ARA Libertad Arbitration*, Argentyna v. Ghana, PCA, Sprawa nr 2013-11(UNCLOS), Postanowienie kończące postępowanie, 11 listopada 2013; *Komisja Graniczna Erytrea – Etiopia*, PCA, Sprawa nr 2001-1, Decyzja w sprawie delimitacji granicy między Erytreą a Etiopią, 13 kwietnia 2002 r. i Roszczenia odszkodowawcze Erytrei, 17 sierpnia 2009 r., p. 3, adnotacja 5; *The MOX Plant Case*, Irlandia v. Zjednoczone Królestwo, PCA, Sprawa nr 2002-01 (UNCLOS), Postanowienie No. 6, 6 czerwiec 2008 r.(stwierdzające, że Trybunał jest zdania, że nie ma powodu dla odejścia od praktyki trybunałów arbitrażowych w międzypaństwowych sporach dotyczących podziału kosztów oraz wymagającymi od stron poniesienia własnych kosztów zastępstwa procesowego jak i równego podziału kosztów arbitrażu); *The OSPAR Arbitration*, Irlandia v. Zjednoczone Królestwo, PCA, Sprawa nr 2001-3, Wyrok końcowy, 2 lipca 2003 r..

⁷ *ARA Libertad Arbitration*, Argentyna v. Ghana, PCA, Sprawa nr 2013-11 (UNCLOS), Zasady Proceduralne, Art. 26-7 and Postanowienie kończące postępowanie, 11 listopada 2-13

Indus Waters Treaty stanowią, że „Sąd orzeka również o przyznaniu kosztów postępowania, w tym tych początkowo poniesionych przez Strony, jak i tych poniesionych przez Skarbnika”. Sąd Arbitrażowy zważył, że⁸:

Ten arbitraż dotyczy różnych kwestii interpretacyjnych odnośnie traktatu, które są podnoszone przez Strony. Argumenty prawne Stron zostały starannie rozważone i zweryfikowane, a także oceniono, czy Strony działały umiejętnie, sprawnie oraz oszczędnie w przedstawieniu poszczególnych kwestii. Sąd w takim przypadku nie widzi powodów, aby odstąpić od zasady, powszechnej w międzynarodowych postępowaniach, iż każda Strona ponosi swoje własne koszty. Koszty Sądu dzielone są po równo.

W międzypaństwowym postępowaniu prowadzonym na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r. zgodnie z dwustronnym, traktatem inwestycyjnym, trybunał w poufnym orzeczeniu, znajdującym się w aktach PCA, zwrócił uwagę na „zwycajową praktykę w arbitrażu Państwo – Państwo” stosowania zasady „równego podziału kosztów postępowania”. Trybunał zarządził, że każda strona powinna ponieść swoje własne koszty prawne, nieco odchodząc od Regulaminu UNCITRAL w związku z faktem, iż była to nowa sprawa obejmująca zasadnicze i rozsądne argumenty każdej ze stron.

W poufnej sprawie obejmującej szereg państw oraz organizację międzyrządową, w której to państwa były opłacającymi składki członkami, koszt arbitrażu został poniesiony przez organizację międzyrządową oraz dodatkowo przez Fundusz Wsparcia Finansowego PCA, na prośbę tych stron, które kwalifikowały się jako państwa członkowskie w rozumieniu regulaminu Funduszu.

b) Arbitraż mieszany

W przeciwieństwie do utrwalonej praktyki w międzypaństwowych postępowaniach arbitrażowych, w arbitrażu inwestycyjnym i handlowym prowadzonym na podstawie Regulaminu UNCITRAL i Regulaminu PCA swoboda arbitrów w orzekaniu o kosztach prowadzi do wysoce zróżnicowanych rozstrzygnięć. Z doświadczeń PCA wynika, że

⁸*The Indus Waters Kishenganga Arbitration, Pakistan v. India, PCA, Sprawa nr 2011-01, Wyrok końcowy, 20 grudnia 2013 r., § 124.*

podział kosztów ostatecznie jest dokonywany na podstawie: (1) względnego sukcesu stron, (2) okoliczności sprawy, lub (3) zasadności kosztów⁹.

i) Względny sukces stron

Niektóre trybunały dostrzegły istnienie praktyki, według której koszty podążają za rozstrzygnięciem, z wyjątkiem szczególnych okoliczności sprawy¹⁰. Na przykład, trybunał w sprawie *Achmea (wcześniej znany jako „Eureko B.V.”) v. Republika Słowacji* poczynił następujące obserwacje w orzeczeniu końcowym:¹¹

Trybunał jest świadomy pewnej praktyki w inwestycyjnych sporach arbitrażowych [*investment treaty arbitration*] polegającej na tym, iż każda strona ponosi swoje własne koszty, oraz że strony dzielą koszty trybunału po równo. Ta praktyka nie jest wiążąca dla Trybunału, zgodnie z aktualną praktyką, stosuje generalną zasadę, że „koszty podążają za zdarzeniem” z wyjątkiem niektórych okoliczności, takich jak obawy dotyczące dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

Dla dalszego wsparcia tego stanowiska trybunał zaobserwował, że (i) Artykuł 40 (1) Regulaminu UNCITRAL z 1976 r. jasno wskazywał na zasadę, że koszty podążają za rozstrzygnięciem; (ii) obie strony twierdziły, iż koszty powinny być rozdzielone według „sukcesu”; oraz (iii) punkt 1057 Niemieckiego Prawa Arbitrażowego stwierdza, że czynnikiem, który wpływa na działanie trybunału wedle swego uznania, to ‘wynik postępowania’ (miejscem arbitrażu był Frankfurt). Trybunał zarządził, że za fazę

⁹Dla celów tej noty, nie wykonano żadnej analizy bazującej na narodowości, prawnych tradycji stron, jej doradców prawnych lub arbitrów, lub stosowanego prawa umowy, umowy o arbitraż lub miejsca arbitrażu. Którykolwiek z tych czynników może niewątpliwie wpłynąć na podejście do kosztów oprócz czynników omawianych w tej notcie.

¹⁰*1 Chevron Corporation and 2 Texaco Petroleum Company v. Republika Ekwadoru, PCA, Sprawa nr 2007-2 (Ekwador v. Stany Zjednoczone BIT [Bilateral Investment Treaty]), (Regulamin UNCITRAL 1976) Rules, Final Award, 31 sierpnia 2011 r., § 375, opisany w D.D. Caron & L.M. Caplan, *The UNCITRAL Arbitration Rules: A Commentary*, 2 ed. (Oxford University Press, 2013) 882. Podejście, iż ‘koszty podążają za zdarzeniem’ zostało zastosowane w co najmniej czterech arbitrażach inwestycyjnych, w których PCA, nie uzyskało zgody stron na opublikowanie wyroku. Zob. Również omówienie orzeczenia Yukos poniżej.*

¹¹*Achmea B.V. (dawniej Eureko B.V.) v. Republika Słowacji, PCA, Sprawa nr 2008-13 (Holandia-Słowacja BIT, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 7 grudnia 2012 r., § 348. Ibid., §§ 348-50.*

jurysdykcyjną, która zmagala się z trudnym i nowym zagadnieniem, tj. „wewnątrzunijnymi zastrzeżeniami jurysdykcyjnymi”, każda strona powinna ponieść swoje koszty prawne i podzielić koszty trybunału po równo, a na etapie merytorycznego rozstrzygnięcia, w którym powód zdecydowanie wygrał, pozwany zobligowany był do poniesienia kosztów arbitrażu oraz kosztów zastępstwa obu stron.¹²

Niektóre trybunały zaobserwowały, że „można wskazać na powszechny trend, zgodnie z którym koszty arbitrażu powinny być dzielone pomiędzy Stronami, niezależnie od wyniku sporu¹³.” Dla przykładu, w sporze kontraktowym w sprawie *Polis Fondi Immobiliare di Banche Popolare SGR.p.A. v. International Fund for Agricultural Development (IFAD)* trybunał odnotował¹⁴:

223. To powszechna praktyka w międzynarodowym arbitrażu, że trybunały wymagają od stron dzielenia kosztów arbitrażu. Zwłaszcza w kontekście międzynarodowego arbitrażu handlowego zauważono również, iż „najszerzej używany w pełni międzynarodowy regulamin arbitrażu nie wymaga, aby trybunał orzekał o kosztach strony wygrywającej” oraz „jeżeli chodzi o koszty prawne, to rezultat osiągnięty w części merytorycznej [wygrana] nie stanowi obowiązującego miernika”.

Faktycznie reguła, iż „przegrywający płaci”, wydaje się być raczej wyjątkiem niż regułą i nie stanowi przejawu tradycyjnego podejścia w międzynarodowym arbitrażu. Należy raczej przyjąć, iż trybunał arbitrażowy w międzynarodowym arbitrażu handlowym jest

zasadniczo niechętny do zasądzenia całości kosztów prawnych od przegranej strony, zatem zaprzecza się, że funkcjonuje „jakiegokolwiek domniemanie o kompensacie na rzecz strony wygrywającej”.

224. Można też zauważyć, iż „w większości spraw, trybunały najzwyczajniej zobowiązywały każdą stronę do poniesienia połowy kosztów postępowania”, mając na względzie, że „strona nie powinna być karana za wystąpienie z roszczeniami lub podniesienie zarzutów, które ostatecznie nie zakończyło się sukcesem”. Tym sposobem w międzynarodowym arbitrażu powszechnym jest, że „jeżeli przegrana strona zachowywała się właściwie, arbitrzy są mniej skłonni do przyznania zwycięzcy w orzeczeniu końcowym kosztów obsługi prawnej”.

Inne trybunały uważały, że taka praktyka odpowiada regule zawartej w Regulaminie UNCITRAL z 1976 r., która rozróżnia koszty strony związane z zastępstwem procesowym i wsparciem oraz innymi kosztami arbitrażu. Dla przykładu, trybunał w sprawie *Vito G. Gallo v. Rząd Kanady* zastosował regułę „koszty podążają za rozstrzygnięciem” przy podziale kosztów arbitrażu w całości na rzecz wygrywającej strony, z drugiej jednak strony zdecydował, że w przypadku podziału kosztów zastępstwa procesowego przyjmie „stanowisko znane w arbitrażu inwestycyjnym, w odróżnieniu od arbitrażu handlowego, [który] zwykł podążać za praktyką międzynarodowego prawa publicznego, zgodnie z którą strony mają ponieść swoje własne koszty zastępstwa procesowego i wsparcia¹⁵”.

ii) Okoliczności sprawy

¹² *Ibid.*, §§ 348-50.

¹³ Zob. np. *Romak SA v. Republika Uzbekistanu*, PCA, Sprawa nr 2007-6 (1976 Regulamin UNCITRAL) (Szwajcaria-Uzbekistan BIT), Orzeczenie, 26 listopada 2009 r., § 250. W arbitrażu inwestycyjnym, w którym PCA, nie uzyskało zgody stron na opublikowanie orzeczenia, trybunał uzasadniał, że w odniesieniu do podziału kosztów zastępstwa procesowego „można wskazać na powszechny trend, zgodnie z którym koszty arbitrażu powinny być dzielone pomiędzy Stronami, niezależnie od wyniku a koszty prawne każda ze stron sporu powinna ponieść samodzielnie.” Trybunał odnotował, że wiele trybunałów inwestycyjnych zastosowało regułę, na mocy której koszty zastępstwa przyznane zostały stronie wygrywającej. Trybunał zdecydował, że należy podążać za zasadami międzynarodowego prawa publicznego „chyba że bardziej całościowa ocena okoliczności sprawy uzasadnia odejście od tych zasad”.

¹⁴ *Polis Fondi Immobiliare di Banche Popolare SGRpA v. International Fund for Agricultural Development (IFAD)*, PCA, Sprawa nr 2010-8 (Regulamin UNCITRAL 1976), Wyrok, 17 grudnia 2010 r., §§ 223, 224 (cytaty pominięto).

¹⁵ *Vito G. Gallo v. Rząd Kanady*, PCA, Sprawa nr 2008-3 (NAFTA, 1976 UNICTRAL Rules), Wyrok, 15 września 2011 r., § 358.

Zob. również *Melvin J Howard, Centurion Health Corp. i Howard Family Trust v. Rząd Kanady*, PCA, Sprawa nr 2009-21 (NAFTA, 1976 Regulamin UNCITRAL), Postanowienie o zakończeniu postępowania i orzeczenie co do kosztów z 2 sierpnia 2010 r.; *Chemtura Corporation (wcześniej Crompton Corporation) v. Rząd Kanady*, PCA, Sprawa nr 2008-01 (NAFTA, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok, 2 sierpnia 2010 r. (trybunał, uznając pozwanego za stronę wygrywającą, zdecydował, że powód powinien ponieść wszystkie koszty arbitrażu, trybunał uznał również za ‘właściwe i sprawiedliwe’, że powód poniesie połowę opłat i kosztów pozwanego). Podobne decyzje miały miejsce w co najmniej trzech innych arbitrażach inwestycyjnych, w których PCA nie uzyskała zgody stron na opublikowanie orzeczeń.

Nawiązując do względnego sukcesu stron podczas podziału kosztów arbitrażu i kosztów zastępstwa procesowego, trybunały rozważały inne istotne czynniki – takie jak złożoność sprawy czy nowość zagadnień pojawiających się w arbitrażu¹⁶. Innymi czynnikami są dostęp do wymiaru sprawiedliwości¹⁷, współpraca stron podczas postępowania¹⁸, jakiegokolwiek przejawy zachowania mające na celu zakłócenie lub opóźnienie arbitrażu¹⁹, jak

---

¹⁶Zob.: np. *Romak SA v. Republika Uzbekistanu*, PCA, Sprawa nr 007-6 (Szwajcaria – Uzbekistan BIT, 1976 Regulamin UNCITRAL), Orzeczenie, 26 listopada 2009 r., § 50, w której trybunał wyjaśnił dlaczego uznał, iż w arbitrażu inwestycyjnym, koszty arbitrażu zasadniczo powinny być równo podzielone między strony: „Jednym z powodów dla takiego stanu rzeczy, jest to, iż trybunały w arbitrażu inwestycyjnym stosują nowy mechanizm oraz prawo materialne w rozwiązywaniu tych sporów (Zob.: np. *Azinian v. Mexico*, *Tradexv. Albania*, and *Berschader v. Russia*). Zatem podniesienie roszczenia, które ostatecznie będzie oddalone jest bardziej zrozumiałe niż w arbitrażu handlowym, gdzie stosowane jest prawo lokalne (*municipal law*). W odniesieniu do obecnego sporu, wedle wiedzy Trybunału, roszczenie z traktatu o ochronie inwestycji nie było podnoszone poza ICSID w odniesieniu do egzekwowania wyroków arbitrażowych. Inne sprawy jak *Saipem*, posiadają podobne elementy faktyczne, ale nie istnieje bezpośrednia analogia”.

Zobacz również *HICEE BV v. Republika Słowacji*, PCA, Sprawa nr 2009-11 (Holandia – Słowacja BIT, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok częściowy, 23 maja 2011 r. opisany w D.D. Caron & L.M. Caplan, *The UNCITRAL Arbitration Rules: A Commentary*, 2ded. (Oxford University Press, 2013), §§ 56, 57.

¹⁷Zob.: np. *The Bank for International Settlements, (Dr Horst Reineccius, First Eagle SoGen Funds, Inc, Mr Pierre Mathieu i La Société de Concours Hippique de La Châtrev. Bank for International Settlements)*, PCA, Sprawa nr 2000-4, Wyrok końcowy, 19 września 2003 r., §§ 125-129 (trybunał zauważył, że „współzależność immunitetu międzynarodowych organizacji stanowi zobowiązanie mające na celu zapewnienie sprawiedliwego dostępu do wymiaru sprawiedliwości”, i podjął decyzję, że pozwany the Bank for International Settlementment poniesie koszty zastępstwa procesowego jednego z powodów, prywatnego udziałowca pomimo postanowienia w odpowiednich regulaminach arbitrażu, iż każda strona powinna ponieść własne koszty).

¹⁸Zob.: np. *HICEE BV v. Republika Słowacji*, PCA, Sprawa nr 2009-11 (Holandia – Słowacja BIT, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok częściowy, 23 maja 2011 r., opisany w D.D. Caron & L.M. Caplan, *The UNCITRAL Arbitration Rules: A Commentary*, 2d ed. (Oxford University Press, 2013), §§ 56, 57 (Strony zastosowały ideę praktyczności i oszczędności, godząc się na wyodrębnienie Traktatowych Kwestii Interpretacyjnych do wstępnej decyzji, ich zdrowy osąd w tym względzie został potwierdzony przez zdarzenia. Strony w szczególności były chwalone za współpracę z Trybunałem oraz za zwięzłość i precyzję swych pisemnych oraz ustnych wypowiedzi).

¹⁹Zob.: np. *Romak SA (Szwajcaria) v. Republika Uzbekistanu*, PCA, Sprawa nr 2007-6 (Szwajcaria – Uzbekistan BIT, Regulamin UNCITRAL 1976) Orzeczenie, 26 listopada 2009 r., § 51. W końcowym wyroku arbitrażu inwestycyjnego (strony nie udzieliły zgody na opublikowanie) trybunał przyznał 100% kosztów (w wysokości kilkudziesięciu tysięcy euro) dotyczących

również wiarygodność prezentowanych stanowisk oraz profesjonalizm prawników strony przegranej²⁰.

iii) Zasadność kosztów żądanych przez strony

W sprawach, w których dokonano rozróżnienia pomiędzy podziałem kosztów arbitrażu oraz kosztów zastępstwa procesowego, część trybunałów badała zasadność żądania zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Podobnie, w innej sprawie prowadzonej przez PCA na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r., trybunał zastosował zasadę „kosztów podążających za rozstrzygnięciem” do podziału kosztów zastępstwa procesowego, lecz zasądził od strony przegranej tylko uzasadnioną część kosztów zastępstwa procesowego strony przeciwnej²¹.

---

roszczenia przeciwko arbitrowi, które zostało wniesione po ogłoszeniu wyników fazy jurysdykcyjnej następnie przekazanych stronom – po wielu latach strona pozyskała wiedzę co do okoliczności, które umożliwiały podniesienie roszczenia.

²⁰Zob.: np. *Polis Fondi Immobiliari di Banche Popolare SGR.p.A. v. International Fund for Agricultural Development*, PCA, Sprawa nr 2010-8 (1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok, 17 grudnia 2010 r., §§ 225,226. W arbitrażu między prywatnym podmiotem i międzyrządową organizacją, który dotyczył umowy najmu, trybunał podzielił koszty arbitrażu pomiędzy strony na podstawie:

„225. W tym przypadku, obie Strony, prezentując swoje roszczenia oraz argumenty obrony, zachowywały się profesjonalnie. To oczywiste, że Powód nie może zostać uznany za „stronę przegraną” w tym postępowaniu w rozumieniu Artykułu 40(1); Powód ostatecznie triumfował zarówno co do swego roszczenia, jak i swej obrony w sprawie z Pozwu Wzajemnego Pozwanego. Z drugiej jednak strony, Trybunał, był świadom faktu, że Powód wygrał zarówno – w odniesieniu do swojego pozwu, jak i pozwu wzajemnego – ponieważ to Trybunał zdecydował się jednak wziąć pod uwagę zachowanie Stron w odniesieniu do Umowy Najmu, przychyliając się raczej ku wykładni Umowy Najmu Powoda niż Pozwanego. Ostatecznie wszystko w tym arbitrażu okazało się zależeć od interpretacji zachowania stron i żadna ze stron nie mogła przewidzieć, która z nich zwycięży w części dotyczącej pozwu lub pozwu wzajemnego.

226. W ocenie Trybunału, Pozwany przedstawił wiarygodną i spójną linię argumentacyjną w celu poparcia swojego twierdzenia, że Strony zmieniły umownie wysokość czynszu, biorąc w szczególności pod uwagę *Headquarters Agreement*. Po przeanalizowaniu faktów sprawy Trybunał nie podzielił argumentacji Pozwanego, że taka zmiana była faktycznie uzgodniona między Stronami. Fakt, że argumentacja Pozwanego nie odniosła sukcesu, nie oznacza, iż Pozwany ma w ten sposób być karany zapłatą całości kosztów postępowania.”

²¹ To był arbitraż inwestycyjny prowadzony na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r., w którym strony nie wyraziły zgody na opublikowanie orzeczenia. Trybunał uznał, iż koszty zastępstwa procesowego i wsparcia były „raczej znaczne w

W poufnym sporze kontraktowym, opartym na Regulaminie UNCITRAL z 1976 r. powód zażądał zwrotu wszystkich kosztów związanych z zastępstwem procesowym opartym na wynagrodzeniu uzależnionego od wyniku (*contingency fee*). Trybunał odrzucił możliwość zasądzenia wynagrodzenia zależnego od wyniku i zamiast tego wydał postanowienie zasądzające uzasadnione koszty w odniesieniu do zastępstwa procesowego pozwanego.

Trzy podobne postępowania arbitrażowe zainicjowane przez większość akcjonariuszy *Yukos Oil Company przeciwko Federacji Rosyjskiej* na podstawie Traktatu Karty Energetycznej prowadzone przez PCA zostały przez Trybunał określone jako „mamucie” z punktu widzenia wszelkich możliwych standardów²². Roszczenia wyniosły ponad 114 miliardów USD a samo postępowanie trwało prawie dekadę. Powodowie chcieli odzyskać wszystkie koszty arbitrażu, włącznie z wynagrodzeniami prawników oraz ekspertów, które wyniosły około 81,5 miliona USD. Powodowie chcieli uzyskać również pełen zwrot innych kosztów arbitrażu. Pozwany twierdził, iż każda strona powinna ponieść swoje własne koszty prawne i wskazać „rodzaje kosztów” jakie poniosła w kwocie, około 31,5 miliona USD. Pozwany twierdził również, iż inne koszty arbitrażu powinny być rozdzielone po równo.

W odniesieniu do innych kosztów arbitrażu (które wyniosły 8,44 miliona EUR) trybunał zauważył, że „nie ulegało wątpliwości, że Powodowie zwyciężyli zarówno odnośnie merytorycznego, jak i jurysdykcyjnego rozstrzygnięcia” i „nie widzi żadnego powodu,

---

stosunku do wąsko zdefiniowanej istoty sprawy” i zasądził od powoda część kosztów zastępstwa procesowego pozwanego.

Podobne stanowisko zajęto w co najmniej jednym arbitrażu inwestycyjnym na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r., w którym strony nie wyraziły zgody na opublikowanie orzeczenia.

²²*Hulley Enterprises Limited (Cypr) v. Federacja Rosyjska, PCA, Sprawa nr AA-226 (Traktat Karty Energetycznej, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 18 czerwca 2014 r., § 4* (‘Niezależnie od przyjętego standardu był to mamuci arbitraż’) i pkt 574 i następnne (Punkt D ‘Decyzja Trybunału w sprawie Kosztów’); *Yukos Universal Limited (Wyspa Man) v. Federacja Rosyjska, PCA, Sprawa nr AA-227 (Traktat Karty Energetycznej, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 18 czerwca 2014 r., § 4 i p. 546 i nast.*(Punkt XIII, ‘Koszty’); *Veteran Petroleum Limited (Cypr) v. Federacja Rosyjska PCA, Sprawa nr AA-228 (Traktat Karty Energetycznej, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 18 czerwca 2014 r., § 4 and p. 564 i nast.* (Punkt XIII, ‘Koszty’).

dla którego pozwany, jako strona przegrywająca, nie miał zostać tymi kosztami obciążony.²³.

W odniesieniu do kosztów własnych stron, trybunał odnotował rozbieżność pomiędzy kwotami przedstawionymi przez powodów (którzy żądali zwrotu kosztów) i pozwanego (który nie żądał zwrotu kosztów). Trybunał podkreślił, iż na podstawie Regulaminów UNCITRAL posiada szerokie uprawnienie w ustaleniu i podjęciu decyzji, w jakiej części koszty zastępstwa procesowego i wsparcia stron mają zostać przez strony poniesione. Trybunał wskazał, że powodom jako stronie wygrywającej powinno się zasądzić znaczącą część kosztów zastępstwa procesowego i wsparcia, a następnie zajął się określeniem części, która byłaby w jego ocenie uzasadniona, biorąc pod uwagę szereg istotnych czynników. Czynniki te obejmowały:

- Wartość przedmiotu sporu (ponad 114 miliardów USD);
- Obszerność akt oraz czas trwania rozpraw (tysiące stron pism oraz załączników przedkładanych przez Strony, niezliczone wnioski o przedstawienie dokumentów, czas poświęcony na formułowanie postanowień, dziesięć dni [rozpraw w 2008 dot. jurysdykcji] oraz 21 dni [rozpraw w 2013 dot. istoty sprawy]);
- Wysoką jakość pism oraz ustnych wypowiedzi, jak i profesjonalizm pełnomocników prawnych z obu stron oraz poważny nakład pracy wymagany w takich sprawach;
- Fakt, że trybunał nie był zaskoczony, że powodowie w tej sprawie ponieśli większe koszty niż pozwany, gdyż na nich spoczywał ciężar dowodu na podstawie ECT oraz przedstawienie dowodów z zeznań świadków na rozprawie, przy czym z kolei Pozwany nie przedstawiał ani jednego;
- Fakt, iż część wynagrodzeń ekspertów powodów (wynagrodzeń wynoszących

---

²³*Hulley Enterprises Limited (Cypr) v. Federacja Rosyjska, PCA, Sprawa nr AA-226 (Traktat Karty Energetycznej, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 18 czerwca 2014 r., § 1869.*

wiele milionów dolarów) była „najzwyczajniej za wysoka”;

- Fakt, iż nawet jeśli powodowie zwyciężyli w fazie jurysdykcyjnej i w fazie ustalania odszkodowania i zasądzone na ich rzecz ogromne odszkodowanie „na koniec dnia odszkodowanie zasądzone na rzecz Powodów zostało znacząco obniżone, bo o 25%, przez Trybunał w stosunku do roszczeń pierwotnie wysuniętych”; oraz
- Trybunał uznał za szczególnie istotne, że na decyzję o kosztach powinien wpłynąć skandaliczny charakter środków podejmowanych przez Rosję, które trybunał uznał za naruszenie ECT.

Po szczegółowym zbadaniu kosztów zastępstwa procesowego i wsparcia powodów oraz wzięciu pod uwagę wszystkich wymienionych wyżej czynników, trybunał wykonując swoją dyskrejonalną władzę uznał, że zwrot 60 mln USD Powodom będzie sprawiedliwy i zasadny w tych okolicznościach, zauważając, że kwota ta odpowiada w przybliżeniu 75% całkowitych kosztów, a tym samym pozostaje w stosownej proporcji do obniżonego odszkodowania²⁴.

4. Szczególne zagadnienia odnoszące się do kosztów, które pojawiły się w ostatnich sprawach PCA

a) Podział kosztów, gdy brak całościowego „sukcesu” jednej ze stron co do istoty sprawy

W niektórych sprawach trybunały orzekały, że można jednoznacznie określić, która strona wygrała sprawę. To może się zdarzyć w przypadkach, w których powód wyraźnie zwyciężył w fazie jurysdykcyjnej oraz co do istoty sprawy (*jurisdiction and merits*), podczas gdy pozwany odniósł wyraźny sukces co do odszkodowania²⁵. Na przykład w arbitrażu

²⁴*Hulley Enterprises Limited (Cypr) v. Federacja Rosyjska; Yukos Universal Limited (Wyspa Man) v. Federacja Rosyjska; Veteran Petroleum Limited (Cypr) v. Federacja Rosyjska*, PCA, Sprawa nr. AA 226; PCA, Sprawa nr. AA 227; PCA, Sprawa nr. AA 228 (Traktat Karty Energetycznej, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 18 lipca, 2014 r. W szczególności zobacz *Hulley Enterprises Limited (Cypr) v. Federacja Rosyjska*, PCA, Sprawa nr. AA-226 (Traktat Karty Energetycznej, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 18 czerwca 2014 r., s. 574-576.

²⁵Zob.: np. 1 *Guaracachi America, Inc. i 2 Rurelec PLC v. Wielonarodowe Państwo Boliwia*, PCA, Sprawa nr. 2011-17 (Boliwia - Stany Zjednoczone BIT, Boliwia -Zjednoczone Królestwo BIT, 1976 Regulamin UNCITRAL), Orzeczenie 31 stycznia 2014 r., § 619 (trybunał przyznał, że zasadniczo

administrowanym przez PCA na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r., trybunał uznał, że choć powód uzasadnił zarzuty dotyczące naruszenia umowy operacyjnej (*operating agreement*) przez pozwanego, powód nie był uprawniony do uzyskania odszkodowania. Rozważając, która strona powinna być uznana za „zwycięską”, trybunał przywiązał większą wagę do swojego rozstrzygnięcia co do istoty sprawy, zasądzając od pozwanego poniesienie wszystkich kosztów arbitrażu wraz z kosztami zastępstwa procesowego powoda²⁶.

Nie ma również jednoznacznego „sukcesu” w sytuacji, w której powód wycofa swoje żądanie oraz dąży do zakończenia arbitrażu przed posiedzeniem trybunału na temat istoty sprawy. Dwa trybunały arbitrażowe w sprawach dotyczących BIT-ów²⁷ rozpatrywanych na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r. uznały, że strona, która wycofała swe żądania, w wyniku jednostronnej czynności będzie uważana za „przegraną” stronę zarówno co do kosztów arbitrażu i kosztów zastępstwa procesowego²⁸.

Inne trybunały uznały, że okoliczności cofnięcia roszczenia, jednakże nie samo cofnięcie *per se*, są rozstrzygające dla decyzji o kosztach. W arbitrażu inwestycyjnym prowadzonym przez PCA w 2006 r. na podstawie Regulaminu z 1976 r., gdzie postępowania zakończyły się z powodu niewpłacenia przez powoda jego części depozytu (podczas gdy pozwany sumiennie wpłacił swoją część), trybunał uznał, iż pomimo niewydania wyroku co do istoty sprawy, powoda należy traktować jako stronę przegraną, gdyż nie „dopełnił swych

---

koszty powinny być ponoszone przez stronę przegraną, ale ponieważ nie było jednoznacznie zwycięskiej strony w tej sprawie, koszty powinny być podzielone po równo między stronami).

Zobacz również: 1 *Chevron Corporation and 2 Texaco Petroleum Company v. Republika Ekwadoru*, PCA, Sprawa nr 2007-2 (Ekwador – Stany Zjednoczone BIT, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 31 sierpnia 2011, r. § 376, opisany przez D.D. Caron & L.M. Caplan, *The UNCITRAL Arbitration Rules: A Commentary*, 2d ed. (Oxford University Press, 2013) 882. To podejście zostało przyjęte w co najmniej jednym arbitrażu inwestycyjnym na podstawie Regulaminu UNCITRAL, w którym PCA nie uzyskała zgody stron na opublikowanie orzeczenia.

²⁶ Poufna sprawa w aktach PCA.

²⁷ BIT (*Bilateral Investment Treaty*).

²⁸ PCA nie uzyskała zgody strony na opublikowanie orzeczeń.

podstawowych obowiązków, jak też nie dochodził w sposób uporządkowany swych roszczeń”. Trybunał uzasadniał, że koszty arbitrażu (inne niż koszty prawne pozwanego) zostały poniesione w rezultacie decyzji powoda o rozpoczęciu arbitrażu oraz późniejszej odmowy w dochodzeniu w skuteczny sposób swych roszczeń zgodnie z obowiązującymi przepisami. Niemniej jednak trybunał nie uznał za zasadne zasądzenia od powoda zwrotu kosztów zastępstwa procesowego pozwanego, stwierdzając, że prawnicy pozwanego spędzili nadmierną liczbę godzin nad sprawą we wczesnym stadium postępowania²⁹.

b) Podział kosztów w wyrokach częściowych dot. jurysdykcji przed posiedzeniem trybunału dot. meritum

Trybunały, które orzekają o kosztach w wyrokach częściowych muszą mieć na uwadze, że strona, która „wygrała” na pewnym etapie sprawy, może ostatecznie nie wygrać całego postępowania. Zatem wiele trybunałów arbitrażowych odkłada decyzję w sprawie kosztów na późniejszy etap postępowania³⁰. Jednakże inne trybunały uznały za właściwe odróżnienie niezależnych roszczeń oraz etapów postępowania³¹.

---

²⁹Melvin J Howard, Centurion Health Corp. and Howard Family Trust v. Rząd Kanady, PCA, Sprawa nr 2009-21(NAFTA, 1976 Regulamin UNCITRAL), Postanowienie w sprawie Zakończenia Postępowania i Zasądzenia kosztów 2 sierpnia 2010 r., § 75. PCA prowadził inny poufny arbitraż inwestycyjny na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r., który zastosował argumentację użytą w *Melvin J. Howard* i zajął podobne stanowisko w sprawie podziału kosztów. W momencie sporządzania noty, tamta decyzja w sprawie kosztów pozostawała poufna.

³⁰PCA odnotował kilka przykładów w poufnych arbitrażach inwestycyjnych i sporach kontraktowych. Przykłady niepoufnych spraw Zob. *Hulley Enterprises Limited (Cypr) v. Federacja Rosyjska*, PCA, Sprawa nr AA-226 (Traktat Karty Energetycznej, Regulamin UNCITRAL z 1976 r.), Tymczasowe Orzeczenie dot. jurysdykcji i dopuszczalności postępowania, 30 listopada 2009 r., § 600(e); *Eureka BV v. Republika Słowacji* PCA, Sprawa Nr. 2008-13 (Holandia – Republiki Czech i Słowacji BIT, Regulamin UNCITRAL z 1976), Orzeczenie dot. jurysdykcji, możliwości przeprowadzenia arbitrażu i zawieszenia [postępowania] 26 października 2010 r., § 293 (gdzie pomimo wniosku powoda o tymczasowy wyrok w sprawie kosztów, trybunał zastrzegł wszystkie pytania dotyczące ‘kosztów, opłat i wydatków, włącznie z kosztami zastępstwa procesowego do późniejszego rozstrzygnięcia’; *Saluka Investments BV v. Republika Czech*, PCA, Sprawa nr 2001-4, (Republika Czech-Holandia BIT, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok Częściowy, 17 marca 2006 r.

³¹ Dla przykładu arbitraż inwestycyjny na podstawie BIT i Regulaminu UNCITRAL z 1976 r., w którym strony nie wyraziły zgody na opublikowanie orzeczenia, trybunał poczynił

Orzekanie o kosztach w orzeczeniach tymczasowych jest ważne w podzielonych (*bifurcated*) postępowaniach z udziałem wielu stron, w których, po rozstrzygnięciu co do jurysdykcji, tylko niektóre strony będą zaangażowane w spór co do istoty sprawy. Na przykład w wielostronnym sporze prowadzonym na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 2010 r. uwzględniającym roszczenia ponad 50 powodów, powodowie chcieli uzyskać tymczasowe postanowienie w sprawie kosztów, pokrywających koszty arbitrażu, jak również zastępstwa procesowego w fazie jurysdykcyjnej. Trybunał rozróżnił czas od rozpoczęcia arbitrażu i datę, w której pozwany podniósł jurysdykcyjne zarzuty. Następnie trybunał rozważał względne sukcesy stron w kolejnej fazie. Podczas gdy powodowie wygrali ze względu na jurysdykcję, argumenty pozwanego doprowadziły do odrzucenia jurysdykcji wobec ponad dwóch trzech podmiotów po stronie powodowej.

W związku z tym trybunał zobowiązał każdą ze stron do poniesienia własnych kosztów zastępstwa procesowego oraz podzielił po równo między strony koszty arbitrażu w fazie jurysdykcyjnej. Sprawę podziału kosztów między nimi trybunał pozostawił do ich decyzji³².

W innym podzielonym postępowaniu dotyczącym sporu kontraktowego, obejmującym wiele stron, trybunał uznał, iż

---

następujące obserwacje dot. orzeczenia w sprawie kosztów: ‘Trybunał postrzega jako istotny zarówno ogólny wynik, jak i sukces każdej ze stron w odniesieniu do poszczególnych aspektów sprawy. Strona, która odniosła całościowy sukces zasadniczo powinna być w całości zwolniona z kosztów, ale niekoniecznie co do niezależnych żądań, jurysdykcyjnych zastrzeżeń lub wniosków proceduralnych, w oparciu o które nie była stroną wygraną i które przyczyniły się do wzrostu całościowych kosztów arbitrażu w znaczący i dający się zmierzyć sposób. Ta ostatnia zasada jest w szczególności odpowiednia w podziale kosztów zastępstwa procesowego i wsparcia. W związku z tym Trybunał jest skłonny przede wszystkim skupić się na całościowym wyniku przy podziale kosztów arbitrażu zgodnie z Artykułem 40(1), ale ze szczególnym zwróceniem uwagi na poszczególne sukcesy stron dotyczące różnych żądań, jurysdykcyjnych zarzutów i wniosków proceduralnych, które w istotny sposób wpłynęły na koszty prawne Stron przy podziale kosztów zgodnie z Artykułem 40(2). Trybunał uważa, że ta różnica stanowisk na podstawie dwóch ustępów Artykułu 40 wynika z różnicy pomiędzy początkami każdego z ustępów’.

³²Strony nie udzieliły zgody PCA na opublikowanie wstępnego orzeczenia.

koszty przed podziałem postępowania (*bifurcation*) powinny z jednej strony być podzielone po równo pomiędzy powodami, a z drugiej pomiędzy pięcioma pozwanymi. Trybunał orzekł, że koszty po bifurkacji powinny być poniesione przez czterech pozostałych „przeigranych pozwanych”, których jurysdykcyjne zarzuty zostały oddalone. W ten sposób trybunał przesądził, że powód pokryje 25% kosztów po bifurkacji, a pozwani 75%. Pewne ustalenia zostały przeprowadzone, aby uwzględnić zaliczki, których dokonał powód.³³

c) Podział kosztów w specjalnie zawartych umowach

Podział kosztów w umowie o arbitraż lub w porozumieniu kończącym spór pozostaje w gestii stron. W sprawie *Abyei* pomiędzy Rządem Sudanu i Sudańskim Ruchem Wyzwolenia Narodowego / Armią, na podstawie specjalnej umowy³⁴, strony ustaliły w umowie o arbitraż, że Rząd Sudanu pokryje koszty arbitrażu bez względu na wynik. Umowa o arbitraż przewidywała, że Rząd Sudanu będzie miał dostęp do Funduszu Finansowego Wsparcia PCA, jak również do dodatkowego „wsparcia międzynarodowej społeczności”³⁵.

W sprawach, w których zawarto ugodę, strony najczęściej godzą się ponieść własne koszty³⁶, ale także nierówny podział kosztów może stanowić część ugody. W kończącym postanowieniu (*termination order*) wydanym w

³³ W tym handlowym sporze kontraktowym, prowadzonym na podstawie procedur *ad hoc* przed trzyosobowym trybunałem w Genewie, strony nie zgodziły się na opublikowanie orzeczenia.

³⁴ Umowa przewidująca prowadzenie sprawy na podstawie Fakultatywnego Regulaminu PCA, dla sporów arbitrażowych pomiędzy dwiema stronami, z których jedna jest państwem.

³⁵ Umowa Arbitrażowa *Abyei*, art. 11 ('Koszty arbitrażu'). Zob. *Rząd Sudanu / Sudański Ruch Wyzwolenia Narodowego / Armia (Arbitraż Abyei)*, PCA, Sprawa nr. 2008-7 (Fakultatywny Regulamin PCA, dla sporów arbitrażowych pomiędzy dwiema stronami, z których jedna jest Państwem, Wyrok końcowy, 22 czerwca 2009 r., § 773 ('Przywołując Art. 11 Umowy o arbitraż, Trybunał nie znajduje podstaw aby zasądzić koszty'. Pełnomocnicy SPLM/A wykonali wiele pracy pro bono).

³⁶ Zob. np. *Saint Marys VCNA, LLC v. Rząd Kanady*, PCA, Sprawa nr 2012-19 (NAFTA, 1976 Regulamin UNCITRAL), Ugoda sądowa, 29 Marzec 2013 r.; *TCW Group Inc i Dominican Energy Holdings LP v. Republika Dominikany*, PCA, Sprawa nr 2008-6 (CAFTA-DR, 1976 Regulamin UNCITRAL), Ugoda sądowa, 16 lipca 2009 r..

wielostronnym arbitrażu administrowanym przez PCA pomiędzy dwoma prywatnymi podmiotami oraz dwoma państwami, trybunał arbitrażowy zauważył, że umowa stron przewidywała, że każda ze stron poniesie koszt arbitra powołanego przez nią i w równej części przewodniczącego, w dalszej kolejności określono, że każda ze stron poniesie w równym stopniu pozostałe koszty arbitrażu³⁷.

Miejsce arbitrażu w sprawach prowadzonych przez PCA w poszczególnych sprawach może być różne³⁸. Przy podziale kosztów i rozważaniu umowy stron dotyczącej kosztów, trybunał może być poproszony przez strony o wzięcie pod uwagę ustawodawstwa właściwego ze względu na miejsce arbitrażu, które z kolei może zawierać postanowienia dotyczące podziału kosztów³⁹.

d) Podział kosztów w sprawach z udziałem stron trzecich

Zgodnie z Artykułem 40(2) (c) Regulaminu UNCITRAL z 2010 r. „zasadność kosztów ekspertyz i innego wsparcia wymaganego przez trybunał arbitrażowy” ujęta jest w kosztach arbitrażu, które według Artykułu 42(1) tego samego Regulaminu są co do zasady ponoszone przez stronę przegraną. Te przepisy nie wskazują jednak, czy należy uwzględnić także koszty odnoszące się do działań podmiotów niebędących stronami.

W *Achmea B.V. (wcześniej znane jako 'Eureko B.V.') v. Republika Słowacji*, w arbitrażu inwestycyjnym administrowanym przez PCA na podstawie Regulaminu UNCITRAL z 1976 r., pozwany zgłaszał zarzuty dotyczące jurysdykcji oparte na prawie europejskim. Trybunał z własnej inicjatywy i po konsultacjach ze stronami, zwrócił się z wnioskiem o komentarz do Komisji Europejskiej oraz do rządu Holandii (państwo inwestora). Strony następnie zgłosiły swoje komentarze dotyczące odpowiedzi

³⁷ Postanowienie końcowe jest poufne i znajduje się w aktach PCA.

³⁸ Omówienie *lex arbitri* w sprawach prowadzonych przez PCA, por. B.W. Daly et al., przypis 3, §§ 3.11 i 5.18 „rozumiejąc, że miejsce arbitrażu jest inne w postępowaniach obejmujących tylko państwa i międzyrządowe organizacje, strony w takich sprawach generalnie nie zamierzają zrezygnować z jurysdykcji krajowej, gdy godzą się na arbitraż”)

³⁹ Zob. np. Angielska Ustawa Arbitrażowa 1996, pkt 60 lub Ustawa Arbitrażowa Mauritiusa 2008, pkt 33(2).

Komisji i rządu holenderskiego. Przy podziale kosztów arbitrażu, trybunał zauważył, że zarzuty podniesione przez pozwanego należą do trudnej i nowej materii, i przesądził, że strony podzielą koszty arbitrażu tej fazy po równo, ponosząc własne koszty zastępstwa procesowego. Trybunał nie nawiązał do uwag na temat kosztów poczynionych przez Komisję Europejską oraz Rząd Holandii⁴⁰. Ani Komisja Europejska ani Rząd Holandii nie złożyły żadnego wniosku w odniesieniu do ich własnych kosztów.

Pytanie, kto powinien ponieść uzasadnione koszty związane z działaniem stron trzecich, pojawiło się też w innych sprawach i może powrócić w przyszłości, w szczególności gdy trybunały zostaną wezwane do zastosowania Regulaminu UNCITRAL z 2014 r., dotyczącego jawności w arbitrażu inwestycyjnym prowadzonym na podstawie umów międzynarodowych (*Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration*)⁴¹

Sztokholmska Izba Handlowa (*Stockholm Chamber of Commerce [SCC]*)

SCC przeanalizowało 87 rozstrzygnięć w sprawach prowadzonych na podstawie Regulaminu Arbitrażowego SCC z 2007 r. i 2010 r. w latach 2007 – 2012.

Regulamin SCC odnośnie podziału kosztów stanowi w odpowiedniej części:

Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, Trybunał Arbitrażowy na wniosek strony podzieli Koszty Arbitrażu między stronami, mając na względzie wynik sprawy i inne istotne okoliczności. [Art. 43(5)]

Jeżeli strony nie postanowiły inaczej Trybunał Arbitrażowy może w wyroku końcowym, na wniosek strony, zasądzić od jednej strony uzasadnione koszty poniesione przez drugą stronę, uwzględniając koszty zastępstwa procesowego, mając na względzie wynik sprawy i inne istotne okoliczności. [Art. 44]

⁴⁰ *Achmea B.V. (wcześniej Eureka B.V.) v. Republika Słowacji*, PCA, Sprawa nr 2008-13 (Holandia – Słowacja BIT, 1976 Regulamin UNCITRAL), Wyrok końcowy, 7 grudnia 2012 r.

⁴¹ Na przykład, art. 4.5 i 4.6 tego Regulaminu w odniesieniu do oświadczeń osób trzecich, trybunały „zapewnią, iż żadne oświadczenie nie zakłóci lub nadmiernie obciąży postępowania arbitrażowego lub niesprawiedliwie wpłynie na dalsze postępowanie oraz że stronom sporu umożliwiono przedstawienie swoich uwag”.

SCC zaprezentowało wnioski z uwzględnieniem podziału na cztery różne rodzaje rozstrzygnięcia: (i) Powód był stroną wygraną we wszystkich lub prawie we wszystkich podniesionych przez niego żądaniach; (ii) Powód lub Pozwany byli wygrywającymi w odniesieniu do około połowy swoich żądań; (iii) Uwzględniono znacząco mniej niż połowę zgłoszonych przez powoda roszczeń; i (iv) sprawy, które zostały zakończone⁴².

(i) W 29 z 48 spraw, w których Powód był stroną wygraną odnośnie wszystkich lub prawie wszystkich podniesionych przez niego żądań, od strony przegrywającej zasądzono wszystkie koszty. W czterech sprawach powodowi zasądzono 75-80% jego kosztów uwzględniając proporcjonalnie sukces. W dziesięciu sprawach każda ze stron była zobowiązana do zapłaty połowy kosztów; w każdej z tych spraw zachowanie powoda uznane było za takie, które przyczyniło się do powstania kosztów (np. dochodzenie roszczeń, które następnie porzucono, zmiana pełnomocnika procesowego skutkująca wzrostem kosztów, wynagrodzenia prawników dwa razy wyższe niż u drugiej strony).

(ii) W 10 z 14 orzeczeń w sprawach na wpół zakończonych powodzeniem, każda strona była zobowiązana do poniesienia własnych kosztów. W jednym orzeczeniu koszty zostały podzielone procentowo w proporcji do sukcesu każdej strony. W dwóch orzeczeniach koszty zostały podzielone nierówno, ze względu na zachowanie stron (nieproporcjonalny wywód dotyczący pomniejszej kwestii, późniejsze działanie pozwanego skutkujące powstaniem kwestii bezprzedmiotowych).

(iii) W 9 z 14 spraw, w których powód zaspokoił istotnie mniej niż połowę swych roszczeń, przegrana strona została zobowiązana do poniesienia wszystkich kosztów. W dwóch sprawach koszty zostały podzielone proporcjonalnie do procentowego sukcesu. W jednej sprawie strona przegrana poniosła wszystkie koszty arbitrażu, jednakże strona

⁴² Czwartą kategorią obejmuje: sprawy, w których doszło do ugody pomiędzy stronami, sprawy, w których doszło do wycofania żądań przez powoda oraz sprawy, w których wszystkie żądania obu stron zostały odrzucone, bez jasnego wskazania zwycięzcy i przegranego.

wygrana uiściła część kosztów strony przegranej, ze względu na dominujące zachowanie stron w postępowaniu.

(iv) Z 11 zakończonych postępowań, w ośmiu orzeczeniach podzielono koszty arbitrażu po równo i zagwarantowano, iż każda strona powinna uiścić własne koszty. W pozostałych postępowaniach każda strona powinna uiścić własne koszty, jednakże powód powinien zapłacić koszty arbitrażowe (*arbitration costs*) (tj. opłatę arbitrażową, opłatę administracyjną oraz opłatę rejestracyjną (*application fee*)).

Centrum Arbitrażu Międzynarodowego w Singapurze (SIAC)

SIAC przeanalizowało wszystkie rozstrzygnięcia w sprawach prowadzonych w 2012 r. na podstawie Regulaminu SIAC. Odpowiedni fragment Regulaminu z 2013 r. dotyczący podziału kosztów jest zamieszczony poniżej. Postanowienia te są takie same jak w Regulaminie z 2010 r., z wyjątkiem tego, że w regule 33.1 stwierdzenie „z wyjątkiem kosztów arbitrażu” nie odpowiada stwierdzeniu „prawne lub inne koszty strony”:

31.1. Trybunał winien wyszczególnić w orzeczeniu, całkowitą kwotę kosztów arbitrażu. Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, Trybunał Arbitrażowy winien określić w orzeczeniu podział kosztów arbitrażu między stronami.

33.1. Trybunał ma prawo zasądzić, że całość lub część kosztów prawnych lub innych kosztów strony ma zostać poniesiona przez drugą stronę.

Co więcej SIAC potwierdził powszechną regułę stosowaną przez arbitrów SIAC w postępowaniach arbitrażowych prowadzonych na podstawie regulaminu SIAC, że koszty podążały za rozstrzygnięciem. Tylko w około 10% przeanalizowanych orzeczeń odnotowano odejście od tej reguły. Przyczyną było zachowanie strony (np. nieprzydatne dowody oraz świadkowie, późne ujawnienie dokumentów, późne przyznanie się do odpowiedzialności) oraz interpretacja przez arbitrów postanowień umownych między stronami dotyczących podziału kosztów arbitrażu. W niektórych przypadkach część żądanych kosztów była potrącona w celu odzwierciedlenia stopnia sukcesu wygranej strony.

Sytuacja ekonomiczna stron nie została wymieniona jako czynnik brany pod uwagę. W jednym orzeczeniu rozważano potrzebę podróżowania przez stronę przy ocenie zasadności roszczeń o zwrot wydatków strony. Inne czynniki, które były brane pod uwagę w celu oceny zasadności kosztów to żądana kwota, wielość pism, złożoność i nowatorski problem sprawy, liczba i waga dokładnie przeanalizowanych dokumentów, zasadność postępowania stron podczas arbitrażu, a także stawki wynagrodzenia prawników.

Załącznik B

Podsumowanie Sprawozdań Krajowych

Wstęp

Dzięki pomocy członków Zespołu i Krajowych Komitetów ICC zbadano, jak krajowe systemy prawne i praktyka arbitrażowa odnoszą się do wskazanych niżej zagadnień.

1. W przypadku świadczenia usług prawnych w zamian za wynagrodzenie uzależnione od wyniku sprawy lub wynagrodzenia aktualizowanego – czy koszty obsługi prawnej (wynagrodzenie prawników oraz inne koszty) mogą być zwrócone, czy kwestia ta jest tak samo uregulowana w odniesieniu do arbitrażu jak w postępowaniu przed sądami państwowymi, oraz czy takie ustalenia są uważane za sprzeczne z zawodowym kodeksem etyki?

2. Jakie informacje mają znaczenie przy zwrocie kosztów stronie finansowej przez podmiot trzeci i jak traktowana jest rola podmiotu trzeciego finansującego koszty postępowania.

3. Czy istnieją przepisy lub precedensy odnoszące się do porozumień stron dotyczących finansowania postępowania zawieranych przed wszczęciem postępowania lub w umowie arbitrażowej (np. w celu ochrony strony słabszej przed silniejszą), oraz w jaki sposób koszty są dzielone (np. czy ustala się, że każda ze stron ponosi własne koszty w każdym wypadku, czy też koszty zwraca strona przegrywająca)?

4. Czy możliwe jest ustalenie przez trybunał górnego limitu kosztów postępowania oraz jak sformułowana, wdrażana i stosowana jest ta zasada?

5. W jaki sposób arbitrzy uzasadniają swoje decyzje dotyczące podziału kosztów w przypadku, gdy istniała dysproporcja pomiędzy wyższymi a niższymi kosztami obsługi prawnej lub wynagrodzeniem dużych międzynarodowych kancelarii prawnych a kancelariami mniejszymi i tańszymi lub z krajów rozwijających?

Odpowiedzi („raporty krajowe”) zostały otrzymane z Algierii, Argentyny, Austrii,

Bahrajnu, Belgii, Brazylii, Kanady, Egiptu, Finlandii, Francji, Niemiec, Ghany, Gwatemali, Libanu, Iraku, Irlandii, Włoch, Jordanu, Kuwejt, Libanu, Meksyku, Maroko, Holandii, Nowej Zelandii, Nigerii, Omanu, Polski, Kataru, Rosji, Arabii Saudyjskiej, Senegal, Singapuru, Hiszpanii, Szwecji, Szwajcarii, Tajlandii, Tunezji, Ukrainy, Zjednoczonych Emiratów Arabskich, Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych.

Przed przedstawieniem podsumowania powyższych raportów krajowych, Zespół wskazuje, że w globalnym przeglądzie kosztów w krajowych sporach sądowych sporządzonym przez firmę Lovells (obecnie Hogan Lovells) w lutym 2010 r., wskazano że¹:

Generalna zasada, że to strona przegrana ponosi koszty co do zasady ma zastosowanie w 49 na 56 przebadanych systemach prawnych (...) w pozostałych krajach tylko nieliczne koszty mogą obciążać stronę przegraną.

Japonia jest mniej zrozumiałym przykładem jako kraj, w którym koszty reprezentacji nie podlegają zwrotowi w żadnym przypadku. Jako kolejny przypadek odrębny należy wskazać Tajwan, gdzie koszty podlegają zwrotowi tylko wtedy, gdy pełnomocnik jest wyznaczony przez sąd.

W około 75% systemów prawnych koszty, które mogą podlegać zwrotowi, zasadniczo pokrywają się z kosztami, które mogą być zwrócone w Anglii i Walii. Obejmuje to przykładowo koszty obsługi prawnej, wynagrodzenie pełnomocników, koszty agencyjne, wydatki takie jak np. opłaty za kopiowanie czy wydatki świadków. Koszty takie mogą podlegać zwrotowi w większości jurysdykcji, gdzie zwrot kosztów jest dozwolony.

Znaczne różnice występują natomiast w odniesieniu do wysokości kosztów, które podlegają zwrotowi.

41 krajowych raportów otrzymanych przez Zespół wykazało, że podział kosztów (w pewnej formie) jest powszechnie przyjęty zarówno w

¹Lovells, *At what cost? A Lovells multi jurisdictional guide to litigation costs* (2010) at 4, <http://www.chrysostomides.com/assets/modules/chr/publications/16/docs/LitigationCostsReport.pdf>.

postępowaniu arbitrażowym, jak i w postępowaniu przed sądami państwowymi. We wspomnianych krajach akceptowalne zdają się być także ustalenia dotyczące kosztów, włączając w to koszty finansowania przez podmioty trzecie, różne rodzaje wynagrodzeń i dotyczących ich porozumień, nawet jeśli możliwość dokonywania tego typu ustaleń nie została wprost przewidziana w krajowym prawie. Raporty wykazały jednak pewne istotne różnice pomiędzy poszczególnymi systemami prawnymi. O różnicach tych mowa jest w poniższym podsumowaniu.

1. Prawo do zwrotu kosztów a ustalenia dotyczące wynagrodzenia prawników

Z raportów wynika, że w większości krajów objętych raportami, pomimo braku wyraźnych postanowień w ustawach lub regulaminach arbitrażowych, ustalenia o wynagrodzeniu uzależnionym od wyniku sprawy lub aktualizowanym są dopuszczalne (Austria, Brazylia, Kolumbia Brytyjska, Egipt, Francja, Kuwejt, Liban, Ontario, Polska, Meksyk, Arabia Saudyjska, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Stany Zjednoczone). Tego typu ustalenia są z kolei wyraźnie dozwolone w Finlandii (jeżeli istnieje szczególny powód by dokonać takich ustaleń), Nigerii (pod warunkiem, że ustalenia są zgodne z zasadami etyki zawodowej), Hiszpanii, Szwecji (jeśli są uzasadnione), Holandii (pod warunkiem, że pokryte są koszty zastępstwa procesowego oraz minimalnego wynagrodzenia, a wynagrodzenie nie jest wyłącznie uzależnione od wyników), Nowej Zelandii (jeżeli oparte są na zasadzie „normalne wynagrodzenie plus premia” a nie na procencie), Argentynie, Ghanie (jeżeli wystawiono fakturę podpisaną przez prawnika z 1-miesięcznym terminem płatności), Senegal, Tunezji (pod warunkiem, że zawarto pisemną umowę, a wynagrodzenie zależne od rezultatu nie przekracza 2% zamierzonego rezultatu, nie jest płatne w naturze i nie narusza „godności i honoru” prawnika), oraz Kolumbii Brytyjskiej (jeżeli jest zgodne z limitami ustawowymi).

Wynagrodzenie uzależnione od uzyskanej kwoty jest wyraźnie zabronione a ustalające je porozumienie uważane jest za nieważne w

Austrii, Bahrajnie, Iraku, Irlandii, Maroko, Omanie i Katarze. We Francji w postępowaniach krajowych wynagrodzenie uzależnione wyłącznie od wyniku sprawy jest zabronione, dozwolone jest jednak w międzynarodowych postępowaniach arbitrażowych. W Meksyku takie ustalenie tego typu wynagrodzenia zabronione jest w niektórych kodeksach etyki, zaś w innych jest dozwolone, pod warunkiem, że prawnik nie osiągnie większych korzyści niż klient. W Gwatemali, pomimo że takie ustalenia nie są zabronione, uważane są za sprzeczne z zasadami etyki zawodowej prawników.

W Niemczech ustalenia dotyczące wynagrodzenia zależnego od wysokości uzyskanej kwoty są sprzeczne z narodowymi standardami zasad etyki zawodowej i co do zasady są zabronione, chociaż Niemiecki Federalny Trybunał Konstytucyjny w 2008 roku orzekł, że całkowity zakaz jest niekonstytucyjny, bowiem nadmiernie ogranicza wolność zawodową prawników. Tym samym, ustalenia dotyczące wynagrodzeń mogą być dozwolone w indywidualnych przypadkach, jeżeli zasadne jest założenie, że klient z powodu swojej sytuacji finansowej lub poziomu ryzyka związanego z zaangażowaniem finansowym, byłby pozbawiony możliwości dochodzenia swoich roszczeń. Niemniej, zarówno w postępowaniach arbitrażowych jak i sądowych, wynagrodzenia zależne od rezultatu nie są w Niemczech powszechnie stosowane.

W Singapurze wynagrodzenie zależne od uzyskanej kwoty i powiększane o określoną kwotę w przypadku wygranej zarówno w postępowaniach sądowych jak i arbitrażowych jest zabronione dla prawników singapurskich, jednak zdają się być dozwolone dla prawników i firm prawniczych z zagranicy, jeśli nie zajmują się stosowaniem prawa Singapuru. Takie wynagrodzenia są również zabronione w świetle zasad etyki. Koszty arbitrażu toczącego się w Singapurze lub zgodnie z prawem singapurskim będą prawdopodobnie orzeczone zgodnie z praktyką wypracowaną przez prawo singapurskie, ponieważ zastosowanie będzie mieć Singapurskie prawo proceduralne. Ta praktyka w przyszłości może ulec zmianie.

W niektórych krajach wynagrodzenie zależne od uzyskanej kwoty jest regulowane inaczej niż tzw. *success fees* i inne ustalenia. *Success fees* są zasadniczo dozwolone, ale możliwość ustalenia wynagrodzenia uzależnionego od uzyskanej kwoty jest ograniczona (Francja, Irlandia, Szwajcaria i Wielka Brytania). Przeciwna reguła obowiązuje w Szwecji, gdzie *success fee* jest zakazana, natomiast dozwolona jest zasada, zgodnie z którą „bez wygranej nie ma zapłaty” oraz inne warunkowe ustalenia dotyczące wynagrodzenia.

Kilka krajów wskazało, że zasady mające zastosowanie w postępowaniach przed sądami krajowymi różnią się od tych mających zastosowanie w postępowaniach arbitrażowych. Te ostatnie są zazwyczaj mniej restrykcyjne (Austria, Egipt, Francja, Irlandia, Jordania, Meksyk, Nowa Zelandia, Polska, Hiszpania, Szwajcaria i Wielka Brytania). W Austrii, Egipcie, Holandii, Nowej Zelandii, Polsce i Szwajcarii sądy stosują taryfikator kosztów, podczas gdy postępowania arbitrażowe są w tym zakresie bardziej elastyczne. W Hiszpanii koszty podlegające zwrotowi w postępowaniu sądowym nie mogą przekroczyć 1/3 wartości roszczenia, natomiast decydując o kosztach w postępowaniach arbitrażowych trybunały mają w tym zakresie więcej swobody. W Gwatemali, Libanie² i Senegal w postępowaniach sądowych i arbitrażowych stosuje się te same zasady.

Krajowe raporty sporządzone dla Brazylii i Wielkiej Brytanii podnoszą kwestię tego, czy *success fee* i wynagrodzenie uzależnione od uzyskanej kwoty mogą być uznane za koszty procesu, skoro w momencie wydawania orzeczenia nie zostały rzeczywiście poniesione.

W Rosji odnotowano, że umowy oparte na wynagrodzeniu od uzyskanej kwoty nie są zabronione ani przez ustawy, ani przez kodeksy etyki zawodowej. Jednakże, rosyjskie sądy odmawiały w przeszłości zasądzenia kosztów w oparciu o takie umowy, ponieważ często służyły one do legalizacji zwrotu nielegalnych płatności dokonywanych przez prawników w celu przekupienia władzy sądowniczej. W ostatnich latach, sądy stały się bardziej skłonne do wykonywania umów opartych na

wynagrodzeniu od uzyskanej kwoty, jeżeli wynagrodzenie odzwierciedlało faktycznie wykonaną pracę i było zgodne ze stawkami rynkowymi. Sądy arbitrażowe zwykle mają bardziej liberalne podejście niż sądy państwowe i pozwalają na stosowanie wynagrodzenia od uzyskanej kwoty, pod warunkiem, że jest ono uzasadnione.

Z kilku raportów krajowych wynika, że zasadność ustaleń co do kosztów może być brana pod uwagę przy zasądzaniu kosztów (Austria, Kolumbia Brytyjska, Włochy, Ontario, Quebec, Meksyk, Rosja, Hiszpania, Szwajcaria, Wielka Brytania).

W Irlandii, Meksyku i Quebecu umowy o arbitraż pomiędzy stronami mają zasadniczo przeważające znaczenie, co obejmuje także wspomniane ustalenia.

W Argentynie oraz Polsce umowy dotyczące wynagrodzenia opartego na uzyskanej kwocie są wiążące tylko pomiędzy stroną a jej prawnikiem i nie będą uwzględniane przy wyliczeniu kosztów arbitrażu.

2. Finansowanie kosztów przez podmiot trzeci

Większość krajów nie była w stanie przytoczyć odnotowanych przypadków dotyczących tego sposobu finansowania (Argentyna, Austria, Belgia, Brazylia, kanadyjskie prowincje Alberta i Quebec, Finlandia, Francja, Irlandia, Włochy, Liban, Meksyk, Nigeria, Ukraina, Rosja, Hiszpania i Szwecja), natomiast orzecznictwo kanadyjskich prowincji Ontario i Kolumbii Brytyjskiej było niespójne i niezwiązane z arbitrażem.

Prawo zakazujące finansowania kosztów przez stronę trzecią w krajowych sprawach zostało przez szwajcarski Sad Najwyższy unieważnione jako niezgodne z wolnością gospodarczą.

Wiele przepisów krajowych w ogóle nie odnosi się do kwestii finansowania kosztów przez stronę trzecią. Dotyczy to Austrii, Brazylii, Finlandii, Francji, Holandii, Nigerii, Senegal, Hiszpanii, Ukrainy i prowincji kanadyjskich.

W Wielkiej Brytanii i Irlandii nie ma obowiązku ujawniania szczegółów dotyczących finansowania przez podmiot trzeci w postępowaniu sądowym, dlatego też takie ustalenia nie mają wpływu na możliwość

² Artykuł 69 libańskiego Prawa o Adwokaturze nr 8/70

zwrotu kosztów. Finansujący może być zobowiązany do pokrycia zasądzonych kosztów strony przeciwnej i zwykle jest ubezpieczony na wypadek wydania takiego orzeczenia. Pomimo, że ustalenia dotyczące finansowania przez podmiot trzeci wydają się być powszechne, nie ma zasad ani wytycznych dotyczących tego zagadnienia w arbitrażu. Sądy arbitrażowe nie mogą zasądzić zwrotu kosztów przeciwnej od zewnętrznego podmiotu finansującego, ponieważ nie jest on stroną postępowania arbitrażowego. Zaleca się, aby wszelkie ustalenia dotyczące finansowania były ujawnione na początku postępowania arbitrażowego, tak aby możliwe było złożenie wniosku o zabezpieczenie kosztów.

W Niemczech w postępowaniu sądowym nie istnieje obowiązek ujawniania informacji o finansowaniu przez stronę trzecią. Takie porozumienia zasadniczo nie wpływają na zwrot kosztów i zwykle pozostają nieujawnione.

Krajowe raporty dla Brazylii, Finlandii, Nigerii i Szwecji sugerują, że koszty finansowania przez stronę trzecią mogą nie być możliwe do odzyskania, ponieważ finansujący nie ma legitymacji do podnoszenia takich roszczeń w postępowaniu, a strona, dla której takie finansowanie przewidziano w rzeczywistości nie poniosła kosztów i dlatego nie będzie uprawniona domagać się ich zwrotu. Podobne uwagi dotyczą Ontario i Ukrainy, gdzie finansowanie przez stronę trzecią nie kwalifikuje się jako usługa prawna i dlatego nie podlega zwrotowi, chyba że taką możliwość wyraźnie przewidziano w umowie o arbitraż. W Singapurze umowa finansowania przez stronę trzecią mogłaby zostać uznana za przypadek bezprawnego finansowania przez osobę trzecią i dlatego nie podlega wykonaniu przez sądy singapurskie zarówno w postępowaniach sądowych, jak i arbitrażowych.

Kilka spraw arbitrażowych z udziałem strony libańskiej i finansowaniem dostarczonym przez (nie)libańską) stronę trzecią odnotowano w Libanie. Uważa się, że nie ma żadnych reguł prawnych lub szczególnych regulacji czy regulaminów uniemożliwiających związanej z Libanem stronie sporu zawierania umów z

finansującym będącym stroną trzecią, oraz że taka umowa byłaby wykonalna na podstawie ogólnych zasad libańskiego prawa umów. W szczególności, prawo libańskie nie zawiera potencjalnych przeszkód lub utrudnień, takich jak zakaz finansowania kosztów sprawy sądowej i jej prowadzenia przez stronę trzecią, które uniemożliwiłyby stronie sporu (oraz stronie trzeciej) finansowanie postępowania sądowego lub arbitrażowego za pomocą takich środków. Przeciwnie, wydaje się to być dozwolone przez libańskie prawo umów³ na podstawie cesji praw spornych, która może mieć zastosowanie do takiego finansowania.

W Argentynie wzięcie pod uwagę finansowania przez stronę trzecią przy obliczaniu kosztów arbitrażu jest mało prawdopodobne.

Krajowe raporty dla Austrii i Ghany wskazują, że umowy o finansowanie przez podmiot trzeci nie wpłynęłyby na zwrot kosztów, chociaż jest mało prawdopodobne, by taki finansujący stał się bezpośrednio odpowiedzialny za zapłacenie kosztów strony wygrywającej.

W odniesieniu do Polski stwierdzono, że finansowanie przez stronę trzecią może być uznane za podobne do finansowania komercyjnego (tj. kredytu) lub zbierania kapitału, a zatem nie będzie podlegać zwrotowi jako koszty postępowania.

W Szwajcarii sąd arbitrażowy nie jest związany ustaleniami co do finansowania, jednak co do zasady może przyznać stronie procent kosztów, którymi musi podzielić się z finansującym, jeśli udział procentowy zostanie uznany za rozsądny.

Raporty krajowe dla Meksyku, Szwajcarii i Wielkiej Brytanii wskazują ujawnienie finansowania jako istotną kwestię. Zaobserwowano również, że w Wielkiej Brytanii finansowanie przez stronę trzecią może prowadzić do powstania konfliktu interesów pomiędzy finansującymi a arbitrami, w przypadku, gdy arbiter jest prawnikiem w innej sprawie wymagającej finansowania.

We Francji umowy o finansowanie przez podmiot trzeci są rzadkie, ponieważ dostęp do sądów jest niedrogi a zasady przyznawania

---

³ Artykuł 280 i 281 libańskiego Kodeksu Umów i Zobowiązań

kosztów są ściśle uregulowane, sprawiając, że takie umowy tracą na atrakcyjności. Jednakże, zawarcie takich umów nie byłoby nieważne.

Orzecznictwo w Nowej Zelandii wskazuje, że finansujący nie powinien odgrywać aktywnej roli w podejmowaniu strategicznych decyzji dotyczących sporu. Nie ma wymogu ujawnienia finansowania przez podmiot trzeci, a trybunał najprawdopodobniej uznałby tę kwestię za sprawę pomiędzy stronami.

W Gwatemali finansowania przez podmiot trzecią nie stosuje się ani w postępowaniach sądowych, ani arbitrażowych.

W Egipcie, Iraku, Tunezji i Zjednoczonych Emiratach Arabskich nie ma przepisów zabraniających finansowania przez podmiot trzeci, i pomimo że nie ma w tym zakresie orzecznictwa, uznaje się, że takie porozumienia najprawdopodobniej zostałyby uznane za ważne.

W Maroku stronom trzecim, włączając w to prawników, zabroniono finansowania postępowań i dlatego na lokalnym rynku nie działają żadne aktywne podmioty zajmujące się zawodowo udzielaniem takiego finansowania. W Algierii, Kuwejcie i Katarze finansowanie przez stronę trzecią nie jest jeszcze dostępne na rynku.

3. Zawarte z góry porozumienia stron dotyczące finansowania

Kilka krajów wskazało, że nie istnieją u nich szczególne przepisy odnoszące się do takich porozumień. Dotyczy to Brazylii, kanadyjskiej prowincji Alberta, Francji, Niemiec, Gwatemali, Libanu, Nigerii, Polski, Rosji, Szwajcarii i Ukrainy.

W Wielkiej Brytanii Ustawa o Arbitrażu z 1996 roku zawiera bezwzględnie obowiązujący przepis zabraniający zawierania porozumień, w których strona zobowiązuje się zapłacić koszty w każdym przypadku, chyba że takie porozumienie zostanie zawarte po powstaniu sporu.

Wskazano, że porozumienia dotyczące zasad finansowania pomiędzy stronami występują niekiedy w Austrii, prowincji kanadyjskiej Quebec, Meksyku, Nigerii i Szwecji. Porozumienia te zawierane bywają w

umowach o arbitraż, gdy powstaje spór lub (tak jak w Austrii) pod koniec postępowania arbitrażowego. Porozumienia takie odnotowano także w Singapurze. W Finlandii i Ontario występują one rzadko, ale są możliwe. Brazylia wskazała, że, jeśli w umowie o arbitraż nie zawarto w tym zakresie żadnych postanowień, strony często dokonują takich uzgodnień w Akcie Misji. W odniesieniu do Szwecji wskazano, że w przypadku braku takich ustaleń umowa arbitrażowa mogłaby zostać podważona przez wzgląd na zasady słuszności.

W wielu jurysdykcjach, włączając w to Albertę, Austrię, Bahrajn, Finlandię, Ghanę, Hiszpanię, Holandię, Irlandię, Jordanię, Kolumbię Brytyjską, Liban, Maroko, Meksyk, Niemcy, Nową Zelandię, Oman, Quebec, Rosję, Senegal, Stany Zjednoczone, Szwecję, Włochy i Zjednoczone Emiraty Arabskie takie umowy będą co do zasady dopuszczalne. W Belgii Zasady Arbitrażu CEPANI z 2013 roku zezwalają stronom na ustalenie maksymalnego górnego limitu kosztów podlegających zwrotowi, zaś arbitrzy mogą zwrócić uwagę stron na tę możliwość.

W Iraku porozumienia stron co do podziału kosztów prawdopodobnie będą respektowane. W razie braku takich porozumień, zgodnie z zasadami obowiązującymi w krajowej procedurze, strona przegrywająca będzie ponosić koszty sądowe poniesione przez stronę wygrywającą, ale zgodnie z ustawowymi stawkami i opłatami.

W Algierii, Egipcie i Katarze takie porozumienia co do sposobu finansowania będą ważne, chociaż podstawową zasadą jest, że w postępowaniach krajowych to przegrywająca strona ponosi wszystkie koszty. W Katarze nie jest rzadkością odwoływanie się przez arbitrow do zasad obowiązujących w tym zakresie w krajowych postępowaniach.

Podobnie, w Arabii Saudyjskiej takie umowy będą wykonalne, chociaż zasadą w postępowaniach krajowych jest, że każda ze stron ponosi swoje koszty. W razie braku takich ustaleń pomiędzy stronami, arbitrzy zwykle zasądzają, że każda ze stron ponosi koszty swojego doradcy prawnego i powołanego przez siebie arbitra, zaś koszty arbitra

przewodniczącego oraz koszty arbitrażu są dzielone pomiędzy strony.

W Tunezji umowy pomiędzy stronami co do podziału kosztów są respektowane. W przypadku braku takiej umowy pomiędzy stronami, zasadą w krajowych postępowaniach sądowych i arbitrażowych jest, że strona przegrywająca ponosi wszelkie koszty sądowe. W postępowaniach arbitrażowych *ad hoc* prowadzonych zgodnie z tunezyjskim Kodeksem Arbitrażu, arbitrzy zwykle orzekają, że każda ze stron ponosi koszty obsługi prawnej.

W Kuwejcie takie umowy pomiędzy stronami w postępowaniach sądowych i arbitrażowych raczej będą wykonywane. Jednak, orzecznictwo wskazuje, że sądy zmniejszyły ustalone koszty obsługi prawnej, jeżeli uznawały je za nieracjonalnie wysokie. Te kwestie nie były jednak rozstrzygane przed sądem arbitrażowym. W przypadku braku umowy między stronami, regulacje prawne dotyczące postępowań krajowych stanowią, że wszystkie koszty ponosi strona przegrywająca. W arbitrażu trybunał ma prawo decydowania o podziale kosztów w wyroku końcowym.

W Brazylii powszechne są uzgodnienia, że to strona przegrywająca ponosi wszelkie koszty, z kolei w Stanach Zjednoczonych bardziej powszechne jest stosowanie tzw. zasady „*American rule*”, zgodnie z którą każda strona ponosi swoje własne koszty. Strony, które chcą uzgodnić ponoszenie opłat na zasadzie „*costs follow the event*” muszą to określić w sposób jasny.

W odniesieniu do Polski wskazano, że sądy krajowe powinny traktować porozumienia stron dotyczące sposobu finansowania jako ważne. Jednak odstępstwo od ustawowych regulacji o podziale kosztów nie może być dokonane z góry, lecz dopiero z chwilą zakończenia postępowania. Tego typu porozumienia powinny zostać uwzględnione przez sądy arbitrażowe.

Na mocy ustawodawstwa Gwatemali, przegrany ma zasadniczo obowiązek pokryć koszty strony wygranej, ale sądy mogą dokonać wyjątku w oparciu o zasadę dobrej wiary. Regulamin Gwatemalskiej Izby Przemysłu

stanowi, że orzeczenie przyznające odszkodowanie powinno wskazywać, kto ponosi koszty.

W odniesieniu do Finlandii wskazano, że takie porozumienia byłyby uznane za wiążące strony. Strony nie mogłyby zatem jednostronnie odstąpić od porozumienia, żądając zasądzenia kosztów według zasad innych niż ustalone w porozumieniu. Jednakże, jeżeli obydwie strony wystąpiłyby z takimi żądaniem, można by uznać że strony uchyliły porozumienie.

W Szwajcarii takie porozumienia pomiędzy stronami będą na ogół przeważać nad uregulowaniami instytucjonalnymi dotyczącymi podziału kosztów, które w przeciwnym razie miałyby zastosowanie w arbitrażu. Jest jednak możliwe, że niezależnie od takiego porozumienia, sąd skorzysta ze swoich uprawnień dyskrecyjnych w zakresie przyznawania kosztów.

We Francji koszty w postępowaniach krajowych są podzielone na koszty sądowe i inne koszty, takie jak wynagrodzenie prawnika. Koszty sądowe są przyznawane według dyskrecyjnej władzy sędziego i wszelkie umowy dotyczące kosztów będą uznane za nieważne. Porozumienia w sprawie wynagrodzenia prawników byłyby dopuszczalne, jednak z zastrzeżeniem ich uznania przez sędziego, wobec czego jest mało prawdopodobne, aby strona odzyskała w całości koszty poniesione na usługi prawne. W postępowaniu arbitrażowym zarówno porozumienia stron w odniesieniu do kosztów sądowych jak i innych kosztów powinny zostać uwzględnione.

4. Górne limity kosztów

Z raportów krajowych wynika, że następujące kraje nie mają przepisów dotyczących uprawnień trybunałów do określenia górnych limitów kosztów: Algieria, Arabia Saudyjska, Austria, Bahrajn, Brazylia, Egipt, Finlandia, Francja, Hiszpania, Holandia, Irlandia, Jordania, Kanada (prowincje Alberta, Kolumbia Brytyjska i Ontario), Katar, Maroko, Meksyk, Niemcy, Nigeria, Oman, Polska, Tunezja, Singapur, Szwajcaria, Szwecja, Włochy i Zjednoczone Emiraty Arabskie.

Określanie górnych limitów kosztów przez trybunały arbitrażowe jest niedozwolone w Argentynie i Gwatemali.

Brytyjska Ustawa o Arbitrażu z 1996 r. upoważnia trybunał do ograniczenia kosztów podlegających zwrotowi, jednak takie upoważnienie jest w praktyce rzadko wykorzystywane. Na Ukrainie trybunały arbitrażowe posiadają szerokie kompetencje w kwestii ustalania zasad jego postępowania, co obejmuje prawo do ograniczenia kosztów. Brak jest jednak przykładów z praktyki dotyczących takiego ograniczania kosztów. Trybunały w Ghanie mają prawo ograniczania kosztów, a wykonując je muszą brać pod uwagę szereg czynników włączając w to wartość przedmiotu sporu.

W odniesieniu do kanadyjskiej prowincji Ontario wskazano, że chociaż nie można ograniczyć wydatków ponoszonych przez stronę, to można ograniczyć kwotę, która może podlegać zwrotowi.

W Polsce, zgodnie z regulaminem Krajowej Izby Gospodarczej ograniczenie będzie mieć zastosowanie do umów uzależniających wysokość wynagrodzenia od uzyskanej w postępowaniu kwoty.

Krajowe raporty dotyczące Arabii Saudyjskiej, Bahrajnu, Egiptu, Holandii, Kataru, Kuwejtu, Libanu, Maroko, Omanu, Senegal, Szwajcarii i Zjednoczonych Emiratów Arabskich wskazują, że ograniczenie ustalone przez strony prawdopodobnie zostanie utrzymane w mocy. Regulamin belgijskiego centrum arbitrażu CEPANI wyraźnie wzywa arbitrów, by przypominali stronom o możliwości zawierania uzgodnień w zakresie ograniczeń kosztów.

W odniesieniu do kilku jurysdykcji wskazano, że trybunały przy orzekaniu o kosztach mogą rozważyć zasadność poniesionych kosztów (Alberta, Belgia, Egipt, Finlandia, Gwatemala, Hiszpania, Kolumbia Brytyjska, Nigeria, Rosja, Szwecja, Tunezja, Włochy). W Brazylii stwierdzono, że trybunał, mimo uwzględnienia postanowień umowy arbitrażowej, ma prawo uwzględnić zachowanie stron działających w

złej wierze. Kodeks postępowania cywilnego Quebecu zawiera postanowienie dotyczące proporcjonalności wydatków, które potencjalnie mogłoby być istotne przy orzekaniu o kosztach.

W odniesieniu do Niemiec wskazano, że trybunały nie nakładają limitów bez zgody stron w tym zakresie, chociaż mogą ograniczyć wysokość kosztów podlegających zwrotowi. Tylko koszty niezbędne do właściwego dochodzenia roszczenia lub obrony podlegają zwrotowi. Sądy arbitrażowe mają szeroką swobodę w ocenie niezbędności kosztów. Arbitrzy dokonują oceny zasadności czasu spędzonego przez pełnomocnika w sprawie na podstawie czasu, jaki sami poświęcili, przygotowując się do sprawy, a nawet bazując na własnym doświadczeniu prawniczym. Orzecznictwo jest niespójne, jeżeli chodzi o odpowiedź na pytanie, jaka stawka godzinowa może być uznana za rozsądną. Dzielać koszty, trybunały biorą pod uwagę wynik sprawy, bez odnoszenia się do zachowań procesowych stron, jednakże niektóre trybunały zamiast brać pod uwagę wynik sprawy, dokonywały podziału kosztów, biorąc pod uwagę zachowanie procesowe stron lub inne czynniki.

W odniesieniu do Holandii, Meksyku, Nigerii, i Nowej Zelandii wskazano, że limit wydatków mógłby być postrzegany jako naruszenie prawa strony do zaprezentowania swojej sprawy. W Austrii i Jordanii trybunały kierując się roztropnością nie powinny bez zgody stron ustalać limitów kosztów. W odniesieniu do Finlandii i Szwajcarii wskazano, że trybunały w ogóle nie mają prawa do ustalania limitów kosztów.

W odniesieniu do Francji, Kataru, Ukrainy oraz kanadyjskich prowincji Alberta, Kolumbia Brytyjska, Ontario i Quebec nie odnotowano żadnych spraw, które poruszałyby kwestię ustalania limitu kosztów.

5. Czynniki wpływające na podział kosztów w przypadku znacznych różnic w kosztach poniesionych przez strony

Sądy i trybunały w kilku krajach (Austrii, Libanie, Niemczech, Rosji, Singapurze, Stanach Zjednoczonych, Ukrainie, Wielkiej Brytanii) zostały wskazane jako mające szeroką swobodę w wydawaniu decyzji dotyczących kosztów, uwzględniających takie czynniki jak: złożoność i wagę sprawy, wartość przedmiotu sporu oraz charakter włożonej pracy. W Niemczech arbitrzy zazwyczaj nie kładą szczególnego nacisku na rodzaj kancelarii prawnych, z których usług korzystały strony. W Austrii wiedza stron może być brana pod uwagę (np. to czy zagraniczna strona potrzebowała zarówno lokalnego, jak i zagranicznego pełnomocnika; czy stronami są międzynarodowe korporacje czy drobni przedsiębiorcy). W Rosji zarówno trybunały jak i sądy mogą uwzględnić koszty porównywalnych usług prawniczych w określonym regionie. Trybunały w Ghanie w praktyce kierują się wykazem opłat ghańskiej Rady Adwokackiej, a tendencją jest zasądzenie kosztów w wysokości do 15% wnioskowanej kwoty.

Prowincje Kanady i Tunezja zostały wskazane jako często stosujące przy zasądzeniu kosztów zasadę proporcjonalności. Oznacza to, że w przypadku wygranej strony, która poniosła wyższe koszty, zasądzone mogą zostać uśrednione koszty obsługi prawnej. W Tunezji międzynarodowy trybunał zetknąwszy się z takim problemem, uznał, że pomimo, iż koszty wnioskowane przez stronę reprezentowaną przez międzynarodową kancelarię prawną były zgodne przyjętymi stawkami, postanowił zmniejszyć kwotę podlegającą zwrotowi o 20% w celu wyrównania kosztów sądowych strony wygrywającej z kosztami poniesionymi przez stronę przegrywającą, która zatrudniła małą tunezyjską kancelarię. W Irlandii proporcjonalność jest ważnym czynnikiem wpływającym na podział kosztów.

Stwierdzono, że w Argentynie, Iraku, Maroku, Szwecji, Zjednoczonych Emiratach Arabskich oraz Stanach Zjednoczonych rodzaj zatrudnionej kancelarii prawnej nie ma wpływu na podział kosztów. W Egipcie, Arabii Saudyjskiej i Szwecji pod uwagę brane są zasadność wydatków oraz ich wysokość. W Jordanii i Zjednoczonych Emiratach Arabskich strona wygrywająca otrzymuje zwrot kosztów

obsługi prawnej niezależnie od rodzaju kancelarii prawnej, z której usług korzystała.

Wskazano przykład sprawy poddanej pod arbitraż handlowy w Hiszpanii, w której strona przegrywająca korzystająca z usług małej kancelarii prawnej została zobowiązana do zapłaty kosztów obsługi prawnej stronie wygrywającej, która korzystała z usług dużej międzynarodowej kancelarii. Trybunał uznał koszty za uzasadnione biorąc pod uwagę proceduralną złożoność sprawy, spowodowaną przez stronę przegrywającą, która obstawała przy swoich roszczeniach, co do których istniały nikłe szanse wygranej.

W Holandii, choć arbitrzy mają prawo do przyznania rzeczywiście poniesionych kosztów obsługi prawnej, w praktyce koszty te są przyznawane na podstawie stałych taryf, niemających związku z kosztami rzeczywiście poniesionymi.

W Meksyku stronom z reguły ponoszą własne koszty, a jeśli przyznaje się koszty jednej stronie, to brana jest pod uwagę zasadność poniesionych kosztów obsługi prawnej. W Nigerii generalnie stosuje się zasadę „*costs follow the event*”, a wysokość zasądzonych kosztów będzie zależeć od tego, czy zostały one poniesione w uzasadnionej wysokości. Również w Nowej Zelandii, stronie wygrywającej zostaną przyznane uzasadnione koszty, co często prowadzi do przyznania 2/3 wnioskowanej kwoty.

W Singapurze duża różnorodność narodowości reprezentowanych w trybunałach arbitrażowych prowadzi do różnic w decyzjach o kosztach.

W Brazylii, Finlandii, Francji, Gwatemali, Katarze, Omanie, Senegal, na Ukrainie i we Włoszech nie odnotowano postępowań, które poruszałby omawianą kwestię.

Krajowy raport dotyczący Francji sugeruje, że może nie być konieczności podejmowania rozważań nad kwestią proporcjonalności kosztów, ponieważ droższe firmy choć mogą kreować więcej pracy dla trybunału (poprzez składanie obszernych wniosków itp.), to ich doświadczenie pozwala im na większą

wydajność i daje możliwość wykonywania swojej pracy w krótszym czasie, co pozwala im zrównoważyć koszty. Podobne komentarze dotyczące efektywności dużych kancelarii były zgłaszane w krajowych raportach dotyczących Argentyny i Nowej Zelandii.

Załącznik C

Odpowiednie przepisy zasad arbitrażu

Regulamin Arbitrażowy ICC (2012)

Art. 37 - Decyzja dotycząca kosztów arbitrażu

1. Koszty arbitrażu obejmują wynagrodzenia i wydatki arbitrów oraz wydatki administracyjne ICC ustalone przez Sąd, zgodnie z tabelami obowiązującymi w chwili wszczęcia arbitrażu. Koszty te obejmują również wynagrodzenia i wydatki biegłych wyznaczonych przez trybunał arbitrażowy oraz rozsądne koszty prawne i inne koszty poniesione przez strony w związku z arbitrażem.
2. Sąd może ustalić wynagrodzenia należne arbitrom w wysokości wyższej lub niższej niż wynika to z zastosowania odnośnej tabeli, jeżeli będzie to uzasadnione szczególnymi okolicznościami sprawy.
3. W każdym momencie postępowania arbitrażowego trybunał arbitrażowy może podejmować decyzje dotyczące kosztów innych niż te, które mają być ustalone przez Sąd, i zażądać opłaty.
4. Wyrok końcowy zawiera ustalenie kosztów arbitrażu oraz wskazanie strony, która je ponosi lub proporcji, w jakiej są one ponoszone przez strony.
5. Przy podejmowaniu decyzji dotyczących kosztów trybunał arbitrażowy może wziąć pod uwagę takie okoliczności, które uzna za istotne, w tym to, w jakim stopniu każda ze stron prowadziła arbitraż w sprawny i oszczędny sposób.
6. W przypadku cofnięcia wszystkich roszczeń lub zakończenia arbitrażu przed wydaniem wyroku końcowego, Sąd ustali wynagrodzenia i wydatki arbitrów oraz wydatki administracyjne ICC. Jeżeli strony nie uzgodniły podziału kosztów arbitrażu lub innych istotnych kwestii dotyczących kosztów, kwestie te zostaną rozstrzygnięte przez trybunał arbitrażowy. Jeżeli trybunał arbitrażowy nie ukonstytuował się do czasu takiego cofnięcia lub zakończenia, każda ze

stron może zwrócić się do Sądu, aby przystąpił do ukonstytuowania trybunału arbitrażowego zgodnie z Regulaminem, tak, aby trybunał arbitrażowy mógł podjąć decyzję dotyczącą kosztów.

Regulamin Arbitrażowy ICC (1998)

Artykuł 31 – Decyzja dotycząca kosztów arbitrażu

1. Koszty arbitrażu obejmują wynagrodzenia i wydatki arbitrów oraz wydatki administracyjne ICC ustalone przez Sąd, zgodnie z tabelami obowiązującymi w chwili wszczęcia arbitrażu. Koszty te obejmują również wynagrodzenia i wydatki biegłych wyznaczonych przez trybunał arbitrażowy oraz rozsądne koszty prawne i inne koszty poniesione przez strony w związku z arbitrażem.
2. Sąd może ustalić wynagrodzenia należne arbitrom w wysokości wyższej lub niższej niż wynika to z zastosowania odnośnej tabeli, jeżeli będzie to uzasadnione szczególnymi okolicznościami sprawy. W każdym momencie postępowania arbitrażowego trybunał arbitrażowy może podejmować decyzje dotyczące kosztów innych niż te, które mają być ustalone przez Sąd.
3. Wyrok końcowy zawiera ustalenie kosztów arbitrażu oraz wskazanie strony, która je ponosi lub proporcji, w jakiej są one ponoszone przez strony.

Regulamin Arbitrażowy Chińskiej Komisji Arbitrażowej ds. Międzynarodowej Gospodarki i Handlu (CIETAC) (2015)

Artykuł 52 – Podział Kosztów

1. Trybunał arbitrażowy ma prawo ustalać w orzeczeniu arbitrażowym o kosztach arbitrażu oraz innych wydatkach, które strony muszą pokryć na rzecz CIETAC.
2. Trybunał arbitrażowy ma kompetencję do orzeczenia w wyroku, mając na uwadze okoliczności sprawy, że strona przegrywająca ma zwrócić wygrywającej koszty rozsądnie poniesione przy dochodzeniu roszczenia. Podejmując

decyzję czy koszty wygrywającej strony są uzasadnione czy nie, trybunał arbitrażowy powinien wziąć pod uwagę takie szczególne względy jak wynik i zawilość sprawy, nakład pracy strony wygrywającej lub jej pełnomocników, wartość przedmiotu sporu itp.

Regulamin Arbitrażowy Niemieckiej Instytucji Arbitrażowej (DIS) (1998)

Punkt 35 – Decyzja o kosztach

35.1: Jeżeli strony nie postanowiły inaczej, sąd arbitrażowy w orzeczeniu arbitrażowym rozstrzyga, która strona ponosi koszty postępowania arbitrażowego, włączając w to koszty poniesione przez strony niezbędne do właściwego dochodzenia roszczenia lub obrony.

35.2 Co do zasady, strona przegrywająca ponosi koszty postępowania arbitrażowego. Trybunał arbitrażowy może, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, w szczególności, jeżeli każda ze stron częściowo wygrała i częściowo przegrała, orzec że każda ze stron ponosi swoje koszty lub rozdzielić koszty między stronami.

35.3: Ustalając koszty postępowania arbitrażowego, sąd arbitrażowy powinien także rozstrzygnąć o wysokości kosztów jakie ponosi każda ze stron. Jeżeli koszty te nie zostały ustalone lub jeśli mogą być ustalone dopiero po zakończeniu postępowania arbitrażowego, decyzja w tym zakresie powinna być podjęta w odrębnym orzeczeniu.

35.4: Podpunkt 1, 2 i 3 niniejszego punktu stosuje się *mutatis mutandis*, jeżeli postępowanie zostało zakończone bez wydania wyroku sądu arbitrażowego, pod warunkiem, że strony nie osiągnęły porozumienia co do kosztów.

Zasady Prowadzenia Arbitrażu Centrum Międzynarodowego Arbitrażu w Hong Kongu (HKIAC) (2013)

Artykuł 33 – Koszty Arbitrażu

33.1 Sąd arbitrażowy ustala koszty arbitrażu w orzeczeniu. Termin „koszty” obejmuje jedynie:

(a) wynagrodzenie arbitrów, ustalone zgodnie z artykułem 10,

(b) uzasadnione koszty podróży i inne wydatki poniesione przez trybunał arbitrażowy,

(c) uzasadnione koszty ekspertyz oraz wszelkiej innej pomocy uzyskanej na żądanie trybunału arbitrażowego,

(d) uzasadnione koszty podróży i inne wydatki świadków i biegłych,

(e) uzasadnione koszty reprezentacji i pomocy prawnej, jeżeli w trakcie postępowania arbitrażowego złożono wnioski o ich zwrot,

(f) Opłatę Rejestracyjną i Opłaty Administracyjne płatne na rzecz HKIAC zgodnie z Załącznikiem nr 1.

33.2: Trybunał arbitrażowy może podzielić pomiędzy strony całość lub część kosztów arbitrażu, o których mowa w artykule 33.1, jeżeli, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, uzna, że taki podział kosztów jest uzasadniony.

33.3 W odniesieniu do kosztów reprezentacji i pomocy prawnej, o których mowa w artykule 33.1(e), trybunał arbitrażowy, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, może orzec, że koszty arbitrażu podlegające zwrotowi lub podlegające zwrotowi koszty poniesione przez którąkolwiek ze stron zostaną ograniczone do określonej kwoty.

33.4 Jeżeli, zgodnie z artykułem 28, postępowania arbitrażowe zostały połączone, trybunał arbitrażowy w połączonym postępowaniu arbitrażowym rozdziela koszty arbitrażu zgodnie z artykułem 33.2 i 33.3. Koszty te powinny między innymi uwzględniać przyznane lub potwierdzone wynagrodzenie trybunału arbitrażowego oraz wszelkie inne koszty poniesione w postępowaniu arbitrażowym, które zostało następnie połączone z innym postępowaniem.

33.5 Jeżeli sąd arbitrażowy wyda postanowienie kończące postępowanie arbitrażowe lub wyda wyrok na warunkach ustalonych przez strony, sąd ten lub HKIAC powinno w treści takiego postanowienia lub

wyroku ustalić koszty arbitrażu, o których mowa w artykule 33.1.

Zasady Prowadzenia Arbitrażu Hong Kongu Centrum Międzynarodowego Arbitrażu (HKIAC) (2008)

Artykuł 36 – Opłaty i Koszty

36.1 Sąd arbitrażowy ustala koszty arbitrażu w orzeczeniu. Termin „koszty” obejmuje jedynie:

(a) wynagrodzenie arbitrów, ustalone zgodnie z artykułem 36.2 i 36.3,

(b) koszty podróży i inne wydatki poniesione przez trybunał arbitrażowy,

(c) koszty ekspertyz oraz wszelkiej innej pomocy uzyskanej na żądanie trybunału arbitrażowego,

(d) koszty podróży i inne wydatki świadków w zakresie, w jakim koszty te zostały zatwierdzone przez trybunał arbitrażowy,

(e) koszty reprezentacji i pomocy prawnej, jeżeli w trakcie postępowania arbitrażowego złożono wnioski o ich zwrot, i tylko w takim zakresie w jakim trybunał arbitrażowy uznał wysokość tych kosztów za uzasadnioną,

(f) Opłatę Rejestracyjną i Opłaty Administracyjne płatne na rzecz HKIAC zgodnie z Załącznikiem Opłaty i Koszty Arbitrażu załączonych do niniejszego Regulaminu.

36.2. [...]

36.3. [...]

36.4 Za wyjątkiem przypadku określonego w artykule 36.5, koszty postępowania co do zasady ponosi strona przegrywająca. Jednakże, trybunał arbitrażowy może rozdzielić część lub wszystkie koszty pomiędzy stronami, jeżeli uzna, że takie rozdzielenie jest uzasadnione, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy.

36.5 W odniesieniu do kosztów reprezentacji i pomocy prawnej, o których mowa w artykule 36.1(e), sąd arbitrażowy, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy, może swobodnie określić, która ze stron ponosi takie koszty, albo może rozdzielić koszty pomiędzy strony, jeżeli uzna ich rozdzielenie za uzasadnione.

36.6 Jeżeli trybunał arbitrażowy wyda postanowienie kończące postępowanie arbitrażowe lub wyda wyrok na warunkach ustalonych przez strony, trybunał lub HKIAC powinno ustalić koszty arbitrażu, o których mowa w artykule 36.1 i artykule 36.2 w treści takiego postanowienia lub wyroku.

36.7 Żadne dodatkowe opłaty nie mogą być pobierane przez trybunał arbitrażowy za wykładnię, sprostowania lub uzupełnienia wyroku dokonane na podstawie artykułu 33 – 35.

Regulamin Arbitrażowy Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego w Londynie (LCIA) (2014)

Artykuł 28 – Koszty Arbitrażu i Koszty Obsługi Prawnej

28.1 Koszty arbitrażu inne niż koszty prawne i inne wydatki poniesione bezpośrednio przez strony („Koszty Arbitrażu”) ustala Sąd LCIA zgodnie z Taryfą Kosztów. Strony będą wspólnie i solidarnie odpowiedzialne wobec LCIA i Trybunału Arbitrażowego za zapłacenie Kosztów Arbitrażu.

28.2 Trybunał Arbitrażowy określi w wyroku wysokość Kosztów Arbitrażu ustaloną przez Sąd LCIA (w przypadku braku ostatecznego rozstrzygnięcia stron sporu co do odpowiedzialności za ponoszenie tych kosztów). Trybunał Arbitrażowy określi proporcje w jakich strony ponoszą Koszty Arbitrażu. Jeżeli Trybunał Arbitrażowy zdecyduje, że całość lub część Kosztów Arbitrażu powinna być poniesiona przez stronę inną, niż tą która, na podstawie artykułu 24, już je pokryła na rzecz LCIA, druga strona ma prawo do odzyskania odpowiedniej wysokości Kosztów Arbitrażu od pierwszej strony.

28.3 Trybunał Arbitrażowy ma również prawo ustalić w wyroku, że całość lub część kosztów prawnych lub innych wydatków poniesionych przez stronę („Koszty Obsługi Prawnej”) będzie poniesiona przez drugą stronę. Trybunał Arbitrażowy określi wysokość takich Kosztów Obsługi Prawnej w oparciu o racjonalne podstawy, które uzna za właściwe. Trybunał

Arbitrażowy nie jest związany stawkami lub procedurami dotyczącymi oszacowania takich kosztów wypracowanymi przez jakiegokolwiek sądy powszechne lub inne organy prawne.

28.4 Trybunał Arbitrażowy podejmuje decyzje co do Kosztów Arbitrażu i Kosztów Obsługi Prawnej na podstawie ogólnej zasady, że koszty powinny stosunkowo odzwierciedlać sukces i porażkę osiągniętą w wyroku lub w postępowaniu arbitrażowym lub w oparciu o inne zasady, za wyjątkiem sytuacji w których Trybunał Arbitrażowy w oparciu o okoliczności stwierdzi, że zastosowanie na podstawie Umowy o Arbitraż lub w inny sposób ogólnej zasady byłoby nieodpowiednie. Trybunał Arbitrażowy może również wziąć pod uwagę zachowanie stron w czasie postępowania arbitrażowego, w tym wszelką współpracę przy ułatwianiu przebiegu postępowania co do czasu i kosztów oraz każdy brak współpracy skutkujący powstaniem zbędnej zwłoki i niepotrzebnych kosztów. Decyzje w sprawie kosztów podjęte przez sąd arbitrażowy powinny być uzasadnione w orzeczeniu zawierającym rozstrzygnięcie w tym przedmiocie.

28.5 W przypadku, gdy strony w jakikolwiek sposób ustaliły przed wszczęciem sporu, że jedna lub więcej stron poniesie całość lub pewną część Kosztów Arbitrażu lub Kosztów Obsługi Prawnej bez względu na wynik sporu, postępowania arbitrażowego lub wyrok sądzący, taka umowa (aby była skuteczna) musi zostać potwierdzona przez strony pisemnie po Dniu Rozpoczęcia.

28.6 Jeżeli strony odstąpią od postępowania, postępowanie zostanie zawieszona, strona wycofa się z postępowania lub strony zakończą postępowanie na drodze umowy lub w inny sposób, przed wydaniem wyroku końcowego, strony będą łącznie i solidarnie odpowiedzialne za zapłacenie na rzecz LCIA i Trybunału Arbitrażowego Kosztów Arbitrażu określonych przez Sąd LCIA.

28.7 W przypadku, gdy Koszty Arbitrażu będą niższe niż suma depozytu otrzymana przez LCIA na podstawie artykułu 24, LCIA jest zobowiązane zwrócić stronom nadwyżkę w

takiej proporcji, w jakiej strony ustaliły to na piśmie, a w przypadku braku takiej umowy, w takich samych proporcjach i tym samym osobom, które wniosły depozyt.

Regulamin Międzynarodowego Sądu Arbitrażowego w Londynie (LCIA) (1998)

Artykuł 28 – Koszty Arbitrażu i Koszty Obsługi Prawnej

28.1 Koszty arbitrażu (inne niż koszty obsługi prawnej i inne koszty poniesione bezpośrednio przez strony) ustala Sąd LCIA zgodnie z Taryfą Kosztów. Strony będą wspólnie i solidarnie odpowiedzialne wobec Trybunału Arbitrażowego i LCIA za zapłacenie kosztów arbitrażu.

28.2 Trybunał Arbitrażowy określi w wyroku sądzącym całkowitą wysokość kosztów arbitrażu ustaloną przez Sąd LCIA. Jeżeli strony nie ustalą na piśmie inaczej, Trybunał Arbitrażowy określi proporcje w jakich strony ponoszą całość lub część takich kosztów arbitrażu. Jeżeli Trybunał Arbitrażowy zdecyduje, że całość lub część kosztów arbitrażu powinna być poniesiona przez stronę inną niż ta, która już je zapłaciła na rzecz LCIA, druga strona ma prawo do odzyskania odpowiedniej wysokości poniesionych kosztów arbitrażu od pierwszej strony.

28.3 Trybunał Arbitrażowy może również ustalić w wyroku, że całość lub część kosztów sądowych lub innych kosztów poniesionych przez stronę będzie poniesiona przez drugą stronę, chyba że strony uzgodniły na piśmie inaczej. Trybunał Arbitrażowy określi i ustali wysokość każdej pozycji zawierającej takie koszty w oparciu o racjonalne podstawy, które uznane za właściwe.

28.4 Jeżeli strony nie uzgodniły na piśmie inaczej, Trybunał Arbitrażowy wyda orzeczenie zarówno o kosztach postępowania arbitrażowego, jak i kosztach sądowych, na podstawie ogólnej zasady, że koszty powinny stosunkowo odzwierciedlać sukces lub porażkę, które znalazły wyraz w wyroku lub w

postępowaniu arbitrażowym, z wyjątkiem sytuacji, w których Trybunał Arbitrażowy w oparciu o okoliczności stwierdzi, że zastosowanie ogólnej zasady byłoby nieodpowiednie. Orzeczenia o kosztach powinny zawierać uzasadnienie co do ich zasądzenia.

28.5 Jeżeli strony odstąpią od postępowania, postępowanie zostanie zawieszona lub strony zakończą postępowanie na drodze umowy lub w inny sposób przed wydaniem wyroku końcowego, strony będą łącznie i solidarnie odpowiedzialne za zapłacenie na rzecz LCIA i Trybunału Arbitrażowego kosztów arbitrażu określonych przez Sąd LCIA zgodnie z Taryfą Opłat. W przypadku, gdy koszty arbitrażu będą niższe niż wpłacona przez strony suma depozytu, LCIA jest zobowiązane zwrócić stronom nadwyżkę w takiej proporcji, w jakiej strony ustaliły to na piśmie, a w przypadku braku takiej umowy, w takich samych proporcjach, w jakich strony wniosły depozyt.

Procedury Rozstrzygnięcia Międzynarodowego Centrum Rozwiązywania Sporów (ICDR) (2014)

Regulamin Międzynarodowego Postępowania Arbitrażowego

Artykuł 34 – Koszty postępowania arbitrażowego

Trybunał arbitrażowy ustala koszty postępowania arbitrażowego w swoich orzeczeniach. Trybunał może rozdzielić koszty pomiędzy strony, jeżeli uzna to za uzasadnione, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy.

Koszty te mogą obejmować:

- (a) wynagrodzenia i wydatki poniesione przez arbitrów;
- (b) koszty pomocy wymaganej przez sąd, w tym ekspertyz;
- (c) wynagrodzenie i koszty Administratora;
- (d) uzasadnione koszty obsługi prawnej i inne poniesione przez strony;

(e) wszelkie koszty poniesione w związku z ogłoszeniem o środkach tymczasowych lub doraźnych stosownie do artykułów 6 i 24;

(f) wszelkie koszty poniesione w związku z wnioskiem o połączenie postępowań zgodnie z artykułem 8; oraz

(g) wszelkie koszty związane z wymianą informacji na podstawie artykułu 21.

Procedury Rozstrzygnięcia Międzynarodowego Centrum Rozwiązywania Sporów (ICDR) (2009)

Regulamin Międzynarodowego Postępowania Arbitrażowego

Artykuł 31 – Koszty

Trybunał ustala koszty postępowania arbitrażowego w swoim orzeczeniu. Trybunał może rozdzielić koszty między stronami, jeżeli uzna to za uzasadnione, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy. Koszty te mogą obejmować:

- (a) wynagrodzenie i wydatki poniesione przez arbitrów;
- (b) koszty pomocy wymaganej przez sąd, w tym ekspertyz;
- (c) wynagrodzenie i koszty administratora;
- (d) uzasadnione koszty reprezentacji prawnej strony wygrywającej i
- (e) wszelkie koszty poniesione w związku z zastosowaniem środków tymczasowych lub doraźnych stosownie do artykułu 21.

Regulamin Postępowania Arbitrażowego Centrum Rozwiązywania Międzynarodowych Sporów Inwestycyjnych (ICSID) (2006)

Regulamin Arbitrażowy

Zasada 28 – Koszty postępowania

Bez uszczerbku dla ostatecznej decyzji w sprawie zapłaty kosztów postępowania,

Trybunał może, chyba że strony umówiły się inaczej, zdecydować:

a) na każdym etapie postępowania, w jakiej części każda ze stron ponosi, zgodnie z Regulaminem Administracyjnym i Finansowym nr 14, wynagrodzenie i wydatki Trybunału oraz opłaty za korzystanie z infrastruktury Centrum;

b) w odniesieniu do każdej z części postępowania, że koszty z nią związane (określone przez Sekretarza Generalnego) są pokrywane w całości lub w określonej części przez jedną ze stron.

2. Wkrótce po zamknięciu postępowania, każda ze stron składa do Trybunału oświadczenie o kosztach racjonalnie poniesionych lub pokrytych przez nią w trakcie postępowania, a Sekretarz Generalny składa do Trybunału wykaz wszystkich kosztów zapłaconych przez każdą ze stron na rzecz Centrum i wszystkich kosztów poniesionych przez Centrum w związku z postępowaniem. Trybunał może, przed wydaniem orzeczenia, zażądać by strony i Sekretarz Generalny przedstawiły dodatkowe informacje związane z poniesionymi kosztami postępowania.

Regulamin Arbitrażowy Stałego Trybunału Arbitrażowego (PCA) (2012)

Artykuł 40 - Definicja kosztów

1. Trybunał arbitrażowy określa koszty arbitrażu w wyroku końcowym oraz, jeśli uzna to za właściwe, w innym orzeczeniu.

2. Termin „koszty” oznacza wyłącznie:

(a) Wynagrodzenie trybunału arbitrażowego określone oddzielnie dla każdego z arbitrów i ustalone przez sam trybunał zgodnie z artykułem 41,

(b) uzasadnione koszty podróży i inne wydatki poniesione przez arbitrów,

(c) uzasadnione koszty doradztwa biegłych i wszelkiej innej pomocy uzyskanej na żądanie trybunału arbitrażowego,

(d) uzasadnione koszty podróży i inne wydatki świadków w zakresie, w jakim zostały one zatwierdzone przez trybunał arbitrażowy,

(e) koszty obsługi prawnej i inne koszty poniesione przez strony w związku z postępowaniem arbitrażowym w zakresie, w jakim trybunał arbitrażowy określi te koszty jako uzasadnione,

(f) wynagrodzenie i wydatki Międzynarodowego Biura, włączając w to wynagrodzenie i wydatki organu powołującego.

3. W przypadku wykładni, sprostowania lub uzupełnienia wyroku zgodnie z artykułami 37 – 39, trybunał arbitrażowy może pobrać koszty, o których mowa w paragrafach 2 (b) – (f), jednakże bez pobierania dodatkowego wynagrodzenia.

Artykuł 42 – Rozdział kosztów

1. Koszty arbitrażu są co do zasady ponoszone przez stronę lub strony przegrywające. Jednakże, trybunał arbitrażowy może rozdzielić każdy z kosztów pomiędzy strony, jeżeli uzna taki rozdział za rozsądny, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy.

2. Trybunał arbitrażowy ustala w wyroku końcowym, lub jeśli uzna to właściwe, w każdym innym orzeczeniu, kwoty jakie jedna strona jest zobowiązana zapłacić drugiej w wyniku decyzji o podziale kosztów.

Regulamin Arbitrażowy Sztokholmskiej Izby Handlowej (SCC) (2010)

Artykuł 43 – Koszty Arbitrażu

(1) Na Koszty Arbitrażu składają się:

(i) Wynagrodzenia Trybunału Arbitrażowego
(ii) Opłata Administracyjna oraz

(iii) wydatki poniesione przez Trybunał Arbitrażowy oraz SCC.

(2) Przed wydaniem wyroku końcowego, Trybunał Arbitrażowy wnioskuje do Rady, aby ta ustaliła ostateczne Koszty Arbitrażu. Rada ustala ostateczne Koszty Arbitrażu zgodnie z Taryfą Opłat (Załącznik III) obowiązującą na dzień rozpoczęcia postępowania arbitrażowego zgodnie z artykułem 4.

(3) Jeżeli arbitraż zostanie zakończony przed wydaniem wyroku końcowego zgodnie z artykułem 39, Rada ustala ostateczne Koszty Arbitrażu, opierając się na tym, kiedy arbitraż został zakończony oraz w oparciu o pracę wykonaną przez Trybunał Arbitrażowy i innych istotnych okolicznościach.

(4) Trybunał Arbitrażowy uwzględnia w wyroku końcowym Koszty Arbitrażu, jakie zostały ostatecznie ustalone przez Radę i określa indywidualne wynagrodzenia i wydatki każdego członka Trybunału Arbitrażowego i SCC.

(5) Jeżeli nie zostało ustalone inaczej przez strony, Trybunał Arbitrażowy, na żądanie strony, rozdziela Koszty Arbitrażu pomiędzy strony, opierając się na wyniku sporu i innych istotnych okolicznościach.

(6) Strony są solidarnie i łącznie odpowiedzialne wobec arbitrów i SCC za zapłacenie Kosztów Arbitrażu.

Artykuł 44 – Koszty poniesione przez stronę

W braku odmiennych ustaleń stron, Trybunał Arbitrażowy może w wyroku końcowym na żądanie strony zasądzić, że jedna strona ma obowiązek zwrócić wszelkie racjonalnie uzasadnione koszty poniesione przez drugą stronę, włączając w to koszty reprezentacji, opierając się na wyniku sporu i innych istotnych okolicznościach.

Regulamin Arbitrażowy Sztokholmskiej Izby Handlowej (2007)

Artykuł 44 – Koszty poniesione przez stronę

W braku odmiennych ustaleń stron, Trybunał Arbitrażowy może w wyroku końcowym, lub w orzeczeniu wydanym na podstawie Artykułu 39, na żądanie strony, zasądzić od strony, by zapłaciła wszelkie uzasadnione koszty poniesione przez drugą stronę, włączając w to koszty reprezentacji, opierając się na wyniku sporu i innych istotnych okolicznościach.

Regulamin Arbitrażowy Międzynarodowego Centrum Arbitrażu w Singapurze (SIAC) (2013)

Reguła 31 – Koszty Arbitrażu

31.1 Trybunał ustala w orzeczeniu całkowite koszty arbitrażu. Jeżeli strony nie ustaliły inaczej, Trybunał wskazuje w orzeczeniu sposób rozdzielenia kosztów arbitrażu pomiędzy strony.

31.2 Termin „koszty arbitrażu” obejmuje:

- (a) wynagrodzenie i wydatki Trybunału,
- (b) opłaty administracyjne i wydatki Centrum,
- (c) koszty doradztwa biegłych i wszelkiej innej pomocy uzyskanej na żądanie Trybunału.

Reguła 32 – Wynagrodzenie i Wydatki Trybunału

32.1 Wydatki Trybunału są ustalane przez Kierownika zgodnie z Taryfą Opłat i stadium postępowania, na którym zakończył się arbitraż. W wyjątkowych okolicznościach, Kierownik może zezwolić na dodatkową opłatę wykraczającą ponad opłaty określone w Taryfie Opłat.

32.2 Uzasadnione i niezbędne wydatki oraz inne bieżące wydatki poniesione przez Trybunał ze środków własnych podlegają zwrotowi zgodnie z obowiązującymi Wytycznymi.

Reguła 33 – Koszty Obsługi Prawnej

Strony i Inne Koszty

33.1 Trybunał ma prawo do zasądzenia w swoim orzeczeniu, że całość lub część kosztów obsługi prawnej jednej strony będzie poniesiona przez drugą stronę.

Regulamin Arbitrażowy UNCITRAL (2010)

Artykuł 40 – Definicja kosztów

1. Skład orzekający określa koszty arbitrażu w wyroku końcowym, oraz jeśli uznał to za właściwe – w innym orzeczeniu.
2. Termin „koszty” obejmuje wyłącznie:
  - (a) Wynagrodzenie zespołu orzekającego określone odrębnie dla każdego arbitra, ustalone przez sam zespół orzekający zgodnie z artykułem 41,
  - (b) uzasadnione wydatki związane z przejazdami oraz inne wydatki poniesione przez arbitrów,
  - (c) uzasadnione koszty doradztwa biegłych i wszelkiej innej pomocy wymaganej przez zespół orzekający,
  - (d) uzasadnione wydatki związane z przejazdami oraz inne wydatki poniesione przez świadków, do wysokości zatwierdzonej przez zespół orzekający,
  - (e) koszty pomocy prawnej i inne koszty poniesione przez strony w związku z arbitrażem, w zakresie, w którym zespół orzekający uznał wysokość tych kosztów za uzasadnioną,
  - (f) wszelkie opłaty i wydatki poniesione przez organ powołujący, jak również opłaty i wydatki poniesione przez Sekretarza Generalnego PCA.
3. W przypadku wykładni, sprostowania lub uzupełnienia wyroku zgodnie z artykułami 37 – 39, zespół orzekający może pobierać koszty, o których mowa w ust. 2 (b) do (f), jednakże bez pobierania dodatkowego wynagrodzenia.

Artykuł 41 – Wynagrodzenie i wydatki arbitrów

1. Wynagrodzenie i wydatki arbitrów są ustalane w uzasadnionej wysokości i uwzględniają wartość przedmiotu sporu, jego złożoność, czas poświęcony przez arbitrów oraz wszelkie znaczące okoliczności sprawy.

2. Jeżeli istnieje organ powołujący, który stosuje lub oświadczył, że stosuje taryfę lub szczegółową metodę ustalania wynagrodzeń arbitrów w sprawach międzynarodowych, zespół orzekający, przy ustalaniu swoich wynagrodzeń, uwzględni tę taryfę lub metodę w stopniu, w jakim uznał ją za odpowiednią w świetle okoliczności sprawy.
3. Niezwłocznie po jego powołaniu, zespół orzekający informuje strony, jak proponuje ustalić swoje wynagrodzenie i wydatki, włączając w to wszelkie stawki, które zamierza zastosować. W terminie 15 dni od otrzymania tej propozycji każda ze stron może przedłożyć propozycję organowi powołującemu do rozpatrzenia. Jeżeli w terminie 45 dni od otrzymania takiej propozycji organ powołujący uznał, że propozycja zespołu orzekającego jest sprzeczna z ust. 1, dokonuje w niej wszelkich niezbędnych korekt, które są dla zespołu orzekającego wiążące.
4.
  - a. Informując strony o wynagrodzeniu i wydatkach arbitrów, które zostały wyliczone zgodnie z artykułem 40 ust. 2a) i 2b), zespół orzekający wyjaśni także sposób wyliczenia powyższych kwot.
  - b. W terminie 15 dni od otrzymania wynagrodzenia i wydatków zespołu orzekającego, każda ze stron może przedłożyć takie wyliczenie organowi powołującemu do weryfikacji. Jeżeli nie został uzgodniony lub wyznaczony organ powołujący lub jeżeli organ powołujący nie podjął działań w terminie określonym w niniejszym Regulaminie, wówczas wyliczenie to rozpatruje Sekretarz Generalny PCA.
  - c. Jeżeli organ powołujący lub Sekretarz Generalny PCA uznał, że wyliczenie zespołu orzekającego jest sprzeczne z propozycją zespołu orzekającego (oraz jakąkolwiek dokonaną w nim korektą), o której mowa w ust. 3 lub jest w jakikolwiek inny sposób wyraźnie zawyżone, wówczas w terminie 45 dni od otrzymania takiego wyliczenia dokonuje wszelkich korekt w ustaleniach zespołu orzekającego,

niezbędnych w celu spełnienia kryteriów określonych w ust. 1. Wszelkie takie korekty są wiążące dla zespołu orzekającego.

- d. Wszelkie takie korekty są uwzględniane przez zespół orzekający w jego wyroku lub w przypadku, gdy wyrok został już wydany, wprowadzane do sprostowania do wyroku, do którego stosuje się procedurę określoną w artykule 38 ust. 3.
5. W całym okresie trwania procedury, o której mowa w ust. 3 i 4 zespół orzekający kontynuuje arbitraż zgodnie z artykułem 17 ust. 1.
6. Wyliczenie, o którym mowa w ust. 4 nie ma wpływu na żadne inne rozstrzygnięcie wyroku poza kwestią wynagrodzenia i wydatków zespołu orzekającego; wyliczenie to nie opóźnia także uznania i wykonania wszystkich części wyroku poza częściami dotyczącymi ustalenia wynagrodzenia i wydatków zespołu orzekającego.

Artykuł 42 – Podział kosztów

1. Koszty arbitrażu ponosi zasadniczo strona przegrywająca (lub strony przegrywające). Niemniej jednak, zespół orzekający może rozdzielić poszczególne koszty pomiędzy strony, jeżeli uzna taki podział za rozsądny, biorąc pod uwagę okoliczności sprawy. Zespół orzekający określa w wyroku końcowym lub – jeżeli uznał to za właściwe – w jakimkolwiek innym wyroku, kwotę, którą strona może być zobowiązana zapłacić innej stronie wskutek postanowienia w przedmiocie podziału kosztów.